DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Štev. 31., leto XVII.
SOBOTA 8. AVGUSTA 1959

LIST IZDAJA REPUBLIŠKI SVET ZVEZE SINDIKATOV JUGOSLAVIJE

GLAVNI IN ODGOVORNI UREDNIK IVO TAVČAR

LIST IZHAJA V UREDNIŠKI POVEZAVI Z »RADOM« — NASLOV UREDNIŠTVA IN UPRAVE: LJUBLJANA, KOPITARJEVA 2, POŠT. PRED. 284 — TELEFON UREDNIŠTVA 39-181 do 185, 31-555 in 31-453 — RAČUN PRI KOMUNALNI BANKI V LJUBLJANI ŠTEV. 600-705/1-83 — POSAMEZNA ŠTEVILKA STANE 20 DIN — NAROČNINA JE: ČETRTLETNA 250, POLLETNA 500 IN LETNA 1000 DIN — LIST TISKA ČZP »LJUDSKA PRAVICA« — POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

List ustanovljen 20. novembra 1942

ČLOVEK ČLOVEKU TOVARIŠ

Stari Latinci so imeli grenek pregovor »Človek človeku volk«. Tisočletne človeške izkušnje so se strnile v to hladno modrost. Dvajset, morda petindvajset stoletij je minilo, kar je bil ta pregovor prvikrat zapisan, vendar ga vsa ta stoletja niso ovrgla. Drugače tudi ni moglo biti. Dokler je bil eden zgoraj, drugi spodaj, eden gospodar, drugi suženj, so volčji zakoni določali odnose med ljudmi.

Niti dobrih deset let še ni minilo, kar smo v naši deželi zbrisali tisto »zgoraj« in »spodaj« ter merimo vse z enim vatlom. Ta kratka doba je zadostovala, da se je — recimo — potrojila industrijska proizvodnja, ki jo spremlja najbolj humano socialno zavarovanje na svetu, vendar to še ni zadeščalo, da bi zbrisali vse anahronizme v človeku in med ljudmi. Dve desetletji mineta, preden doraste nov človeški rod. Ta pa ne raste pod steklenim pokrovom, temveč med ljudmi, ki so se rodili v drugačnih časih ter so iz tistih časov prinesli in presadili v novi vrt marsikaj, kar dandanašnji gledamo postrani.

Pravijo, da nobena reč tako ne izmaliči človeka kot možnost, da odloča o drugih ljudeh. V zrcalu lastne važnosti vidi gloriolo okoli svoje glave. Najdejo se tudi priliznjenci, ki podpirajo samovšečno prepričanje o glorioli, ker si od tega kaj obetajo. Tako se primeri, da ta ali oni voditelj pozabi, da mu službeni položaj ne daje pravice za osebne obračune in za podcenjevanje ljudi, ki morajo izpolnjevati njegova navodila. Prav tako ne dopušča pojmovanja, da vsi okoli njega (»pod njim«) služijo samo temu, da bi se njegova osebnost kar najbolj izkazala in da bi smel na nekom preizkusiti in izvesti svoj »da« in svoj »ne«.

Tako se zgodi, da delavec dobi odpoved, ker misli z lastno glavo in ker pove, kaj misli, to njegovo mnenje pa se ne sklada s kom iz vodilnega osebja. Čeprav je odpoved razveljavljena, je mogoče človeku na sto načinov zagreniti življenje v kolektivu in ga s tihim »vse po zakonu« pripravyiti do tega, da bo sam šel.

Zgodi se, da je človek plačan zato, da bi drugim pomagal uveljavljati zakonite pravice, v resnici pa jih zapostavlja.

Zgodi se, da bolnik umre v taksiju, medtem ko ga same »nepristojne« ustanove (točneje: nekateri nečloveški ljudje v njih) pošiljajo druga drugi.

Nezdravo vzdušje te ali one vrste ustvarja najprimernejša tla za zbiranje skupinic, ki se ne izživljajo več le v »oblasti« in veljavi, temveč tudi materialno izkoriščajo svoj položaj. Stanovanja dobivajo tisti, ki jih že imajo, izbranci potujejo brez dejanske potrebe v tuje dežele ali pa dobivajo tarifne postavke, ki nikakor niso v skladu z njihovim delom in kvalifikacijami.

Kakor povsod je tudi pri nas ta direktor, oni delavec, nekdo nameščenec in spet nekdo stranka, ta zdravnik in oni bolnik. Eni upravljajo in vodijo, drugi pa ne. Eni imajo višje plače, drugi nižje, ker opravljajo različna dela. Samo v tem je lahko razlika, nihče pa nima pravice do večjega človeškega dostojanstva, zlasti pa ne sme teptati tujega. Konec koncev smo vsi sodelavci pri istem delu. Enakopravni sodelavci, tovariši.

Zaupanje, prisrčnost, iskrenost, ustrežljivost, sočustvovanje, svobodno izražanje mnenja — to so pogoji za zdrave, socialistične odnose med ljudmi, ki morajo spremljati socialistične proizvodne odnose. Tisti, ki kršijo ta načela, ne zaslužijo položaja, s katerega jih lahko kršijo. Nesmisel je, če kdo reče (in to se sliši): To je dober voditelj, napačno je le, da je osoren z ljudmi in da v temeljih spodnese sleherno razpravo.

Naš družbeni sistem ima močne instrumente, ki branijo socialistične odnose. Med drugim imamo družbeno upravljanje, imamo delavsko samoupravljanje. Če to deluje, kakor je treba, ne more nihče na lastno pest odločati o ljudeh v tem smislu, da bi kršil socialistične norme. Če delavski svet zameži na eno oko, je tu sindikalna podružnica in z njo kolektiv, ki naj mu odpre oči in ga odpokliče, če je treba. Ključi pravih socialističnih odnosov med ljudmi so v rokah kolektiva, ki pa ne sme dovoliti, da bi zarjaveli. Če je blaginja za nas vse materialni cilj socializma, je etični ideal to, da bo človek človeku tovariš. Prvo brez drugega pelje na stranpot, drugo brez prvega je domišljija, ki se je že neštetokrat razbila na vzpetinah resničnosti. Morda je to eden najtežjih izpitov socializma, vendar je tudi njega mogoče opraviti z odličnim uspehom, kakor smo opravili druge: oblast delovnega ljudstva, industrializacija, življenjska raven... Socialistična stvarnost naj postavi na laž stari rimski pregovor. Zagotoviti mora, da se bo glasil pravilno: Človek človeku tovariš!

MINULO SREDO ZJUTRAJ JE TOVARIŠ TITO PRISPEL V LJUBLJANO IN MED DRUGIM OBISKAL ZAVOD ZA RAZISKAVO MATERIALA IN KONSTRUKCIJ LRS ZA BEŽIGRADOM. IZ LJUBLJANE SE JE ODPELJAL V »SLAVKOV DOM« NA GOLEM BRDU, OD TAM PA V KRANJ, KJER GA JE NA GORENJSKEM SEJMU PRISRČNO POZDRAVILO VEČ TISOČ LJUDI. — NA SLIKI: TOVARIŠ TITO V ZAVODU ZA RAZISKAVO MATERIALA IN KONSTRUKCIJ

NAPREJ PO UTRTI POTI

Analiza doseženih rezultatov bo osnova nadaljnjih izpopolnjevanj v nagrajevanju

V teh dneh so komisije, ki so dajale soglasje na tarifne pravilnike gospodarskih organizacij končale delo. S tem je uspešno zaključeno gospodarsko in politično najpomembnejša družbena akcija, ki naj omogoči prehod iz dosedanjega, administrativnega sistema v sistem, ki naj zagotovi uresničenje socialističnih načel na področju nagrajevanja: vsakomur po njegovi zaslugi.

Gospodarski cilj te naloge je stalna in hitrejša rast narodnega dohodka. To bomo dosegli z večjo produktivnostjo dela in ekonomičnostjo poslovanja v naših podjetjih. Le na tej materialni osnovi lahko istočasno dosežemo, da se bo hitreje dvignil družbeni in osebni standard naših delovnih ljudi.

Take družbene naloge seveda ne smemo pojmovati kot enkratno, kampanjsko nalogo, marveč ji moramo stalno posvečati vse naše sile in vso našo družbeno pozornost. Gledano s te zorne točke, je bila izdelava in sprejemanje tarifnih pravilnikov samo prva, toda izredno pomembna naloga. Njena uspešna zaključitev potemtakem predstavlja, lahko rečemo, prve uspehe v razvijanju naprednih pogledov in vplivov na tem ključnem področju razvoja našega gospodarstva.

Vsi znaki kažejo, da je prvo delo uspešno zaključeno. Res pa je, da vse delo ni bilo uspešno opravljeno. Nasprotno. Ko smo si zadali to nalogo, smo se povsem jasno zavedali težav in ovir, s katerimi moramo tudi v prihodnje računati, če hočemo uspeti, da bo nadaljnji razvoj rodil zaželene rezultate.

Analize in ocene konceptov nagrajevanja v naših gospodarskih organizacijah kažejo korenit napredek v primerjavi z nekdanjim stanjem. Vendar pa nas še ne morejo zadovoljiti glede na rezutate, ki jih moramo in hočemo doseči.

Instrumenti nagrajevanja, ki so uveljavljeni v sprejetih tarifnih pravilnikih, so vsebinsko zelo pestri. Mnogo podjetja so doumela politično in ekonomsko bistvo teh vprašanj in ob vestnem sodelovanju članov kolektiva dobro uredila sistem nagrajevanja. To so predvsem podjetja, ki so si že v dosedanji praksi prizadevala odpraviti administrativno razdeljevanje zaslužkov. Poleg tega pa so bila tudi organizacijsko pripravljena za takojšnjo realizacijo naprednih načel, za katera so se v kolektivih takoj ogreli. V nekaterih podjetjih pa še vedno menijo, da je ključni problem nagrajevanja tarifna postavka in določanje le-te.

Niso osamljeni primeri, da so gospodarske organizacije, zato, da bi uresničile sprejeta načela, v naglici stvari zakomplicirale tako daleč, da brez praktičnega preverjanja ni mogoča presoja kaj je prav in kaj ne. Tem se pridružujejo še podjetja, ki so v preveliki vnemi preskočila svoj razvoj in uvedla papirnati sistem, ki spričo raznih organizacijskih in drugih pomanjkljivosti še ne bo mogel zaživeti, pa čeprav je teoretično kar dober.

Sedaj so prešla podjetja na praktično uporabo teh pestrih načinov in oblik notranje delitve osebnih dohodkov. Začenjajo torej praktično izvajati sprejete pravilnike z vsemi njihovimi določili. Povsem jasno je, da bo šele v vsakdanji praksi možno spoznati razvoj v pravilnikih uveljavljenih tendenc in njihovo

(Nadaljevanje na 2. strani)

Tradicionalni Gorenjski sejem, ki je bil slovesno odprt 31. julija, in bo trajal do 10. avgusta, je tudi letos s svojimi številnimi novimi proizvodi domače industrije in obrti ter s prikazom o razmahu turizma in gostinstva privabil že blizu 50.000 ljudi. Celo za najmlajše je veliko zanimivega, najbolj privlačni pa so seveda »colibriji« naše nove tovarne Tomos v Kopru in Rogova kolesa na tri prestave. Tako pravi tudi marsikdo, ki je že odrasel kratkim hlačam in se zaman trudi, da bi prišel do njih.

NAMESTO SODELOVANJA GRADIMO JEZ

Še enkrat se vračamo na temo, o kateri smo sicer že dokajkrat pisali: na dopolnilni prispevek k občinskim proračunom iz osebnega dohodka delavcev. Praksa pri uvajanju tega **dopolnilnega** prispevka je tako rekoč od občine do občine **različna.** Povsod pa je zgrešila namen, ki ga je pripisala Zvezna ljudska skupščina 12. členu Zakona O proračunskem prispevku iz osebnega dohodka delavcev. Takrat, v decembru 1957, je bilo dokaj jasno povedano, da člen, ki govori o dopolnilnem prispevku, nudi občinskim ljudskim odborom možnost, da uravnavajo nesorazmerne zaslužke v podjetjih na svojem področju. Gre torej za uravnavanje oziroma dopolnilno obdavčenje (do 10%) tistih zaslužkov, ki bi bili plod drugih okolnosti, ne pa prizadevnosti, s katero se je povečala proizvodnja in storilnost. Tak je bil namen. Danes pa je dopolnilni prispevek vek splošno veljaven **reden** proračunski dohodek občinskih ljudskih odborov. Kakorkoli že bi skušal kdo to opravičevati, bi morali reči, da nima prav.

Občinski ljudski odbori sprejemajo odloke o dopolnilnem prispevku največkrat premalo premišljeno. Predvsem ne upoštevajo tega, da je bil 12. člen v bistvu posledica dokaj nepremišljene delitve »plač iz dobička« v letu 1957. S tem členom smo v takšnih pogojih nudili občinskim ljudskim odborom možnost dopolnilne obdavčitve, ker smo hoteli omejiti neupravičeno izplačevanje plač iz presežkov. Takrat so, kot se še dobro spomnimo, nekateri kolektivi delili po štiri, pet in še več plač nad plačami tarifnih postavk. Če je lani tu in tam še prišlo do tega in so bile občine upravičene z dopolnilnimi prispevki izenačiti zaslužke, pa je po našem mnenju letos prav drugače. In prav tega, da je drugače, občine ne upoštevajo.

Mnogi kolektivi so v novih tarifnih pravilnikih omejili stalen del tarifnih postavk na najvišjo mejo. (Celo taki tarifni pravilniki so bili sprejeti, kjer je tarifna postavka enaka minimalnemu osebnemu dohodku, ostali del zaslužka pa je povsem odvisen od proizvodnosti, realizacije, skratka od učinka posameznika in kolektiva.) Ali je potem umestno, da z dopolnimi prispevki kar povprek posegamo v zaslužke, ki so plod večje proizvodnosti in zato tudi večje vrednosti prodanega blaga? Če določimo dopolnilni prispevek kar počez in vsem po 10 odstotkov, potem smo naredili gospodarstvu medvedjo uslugo, ker bo to destimuliralo proizvajalce pri njihovih prizadevanjih za večjo proizvodnjo. (Čeprav ne gre za velike vsote, so proizvajalci v kolektivih, kjer je nagrajevanje po učinku doslednejše, dokaj nerazpoloženi proti taki občinski politiki, oziroma taki »nepolitiki«. Tisti, ki zagovarjajo dopolnilni prispevek, češ, saj bodo še vedno delili »dobiček«, izražajo potemtakem le svoje nezaupanje do vedno širšega razmaha nagrajevanja po učinku. Nezaupanje, s katerim ocenjujejo nagrajevanje po učinku, je nerazumljivo, saj bi ga morali občinski gospodarstveniki najbolj podpirati.)

Prizadevanje za večjo storilnost in obdavčitev te večje prizadevnosti je precej nerazumljiva poteza ljudskih odborov. Od povečane proizvodnosti in s tem večje proizvodnje imajo občinski ljudski odbori prav gotovo večje dohodke, kot pa jih imajo od omenjenega dopolnilnega prispevka. To potrjujejo tudi polletni podatki o stekanju dohodkov v občinske proračune. V primerjavi z lanskim prvim polletjem so se dohodki povečali za 20% od 5942 milijonov na 7156 milijonov. Dohodki od gospodarstva in prebivalstva so se povečali v istem času in v enaki primerjavi za 21% in so trenutno manjši kot lani le dohodki iz skladov, to pa zato, ker se vanje še niso stekla še vsa predvidena sredstva. Podobno so za 23% večji tudi proračunski dohodki okrajev. V občini Ljubljana-Center na primer, kjer so sprejeli odlok o enakem dopolnilnem prispevku za vse gospodarske organizacije brez izjeme, so se dohodki povečali za okoli 200 milijonov dinarjev brez dopolnilnega prispevka, saj ga pobirajo šele sedaj in za nazaj.

Res, da so potrebe in želje po novem večje kot lani. Toda če je tako, se je treba o teh stvareh dogovoriti z volivci in proizvajalci. Poleg diferenciranega dopolnilnega prispevka je možno uvajati še krajevni samoprispevek. Gospodarske organizacije pa

(Nadaljevanje na 3. strani)

RAZMIŠLJANJE PO POLLETNI KONFERENCI SINDIKALNE PODRUŽNICE »NIKO«

NEZANIMANJE ALI KAJ DRUGEGA

Za polletno konferenco sindikalne podružnice NIKO v Železnikih lahko trdimo, da je bila dobro pripravljena. Iz poročil predsednika sindikalne organizacije in delavskega sveta, šefa proizvodnje in računovodstva, je bilo povsem razvidno, s katerimi problemi se je sindikalna podružnica ukvarjala v preteklih šestih mesecih in kakšne uspehe je podjetje v tem obdobju doseglo.

Izredno slabi proizvodni uspehi nas niso tako presenetili kot pa navidezna nezainteresiranost delavcev do izpolnjevanja proizvodnih nalog podjetja in reševanja neštetih problemov, ki so bili v poročilih omenjeni ali neomenjeni. Na konferenci ni namreč nihče izmed prisotnih delavcev ničesar vprašal, o nobenem problemu razpravljal in ničesar predlagal, čeprav je podjetje izpolnilo svoj polletni gospodarski načrt po količini le 66 %.

Vzrokov, da je kolektiv tako slabo izpolnil svoje proizvodne načrte v preteklem obdobju, je več. Podjetje si ne bi smelo postavljati tako visokih proizvodnih nalog, da jih zaradi uvajanja dveh novih, izredno zahtevnih proizvodov (električnih motorčkov za gospodinjske naprave in šivalne stroje) zaradi odhoda peustreči njihovim prevelikim zahtevam), katerih podjetje ni nadomestilo, zaradi slabe organizacije dela, neutečenosti novih strojev itd., ne bi moglo izpolnjevati.

Če bi po poteku konference sodeč, očitali delavcem tega podjetja nezaiteresiranost do reševanja vseh tistih problemov, ki so povzročili tako težak gospodarski položaj podjetja, bi jim nedvomno storili veliko krivico. Mislimo, da je njihova navidezna nezainteresiranost pogojena nekje v zgoraj navedenih vzrokih in v sistemu dela upravnih in samoupravnih organov, sindikalne in partijske organizacije v podjetju. Molk na polletni konferenci sindikalne podružnice in najbrž tudi na vseh sestankih v podjetju nam dokazuje, da ti organi in organizacije še vedno niso uspele kljub svojemu večletnemu delovanju vzpostaviti v podjetju takšno vzdušje in odnose, da bi delavci brez strahu in sramežljivosti svobodno govorili, kritizirali in predlagali. Upravni in samoupravni organi, predvsem pa sindikalna in partijska organizacija, še vedno niso postali tisti organi v podjetju, ki bi delavce sproti seznanjali z vsemi problemi, ki se pojavljajo in jih obveščali, kako jih rešujejo in na katere bi se delavci z zaupanjem obračali o vseh vprašanjih, ki jih zanitih vodilnih uslužbencev in strokovnjakov (podjetje ni moglo majo in ki jih kot samoupravljalce morajo zanimati. To je posebno važno sedaj, ko so njihovi zaslužki odvisni izključno od njihovega lastnega prizadevanja in sposobnosti.

Ker se ti organi in organizacije dovolj ne prizadevajo, da bi vse probleme reševali s pomočjo celotnega kolektiva, temveč presamostojno odločajo in rešujejo probleme, je povsem razumljivo, da kolektiv ni seznanjen oziroma ni bil vse doslej seznanjen s situacijo, v kateri se podjetje trenutno nahaja. To so enodušno ugotovili tudi udeleženci ankete, ki jo je izvedla sindikalna podružnica med vodilnimi uslužbenci podjetja, ko je hotela ugotoviti njihovo mnenje o vzrokih nedoseganja mesečnih planov in zbrati njihova mišljenja in predloge, kako čim uspešneje reševati proizvodne naloge podjetja.

Zaradi vsega tega je povsem razumljivo, da je nedoseganje mesečnih proizvodnih načrtov povzročilo med delavci razburjenje, nezaupanje do sposobnosti strokovnega vodstva, upravnega odbora in delavskega sveta, kritiziranje za vogali (kakor so na konferenci večkrat poudarili), zmanjšalo njihovo marljivost, pojavili so se pogostejši primeri nediscipline in neodgovornosti pri delu, povečalo število bolezenskih dopustov itd.

To so torej glavni problemi tega kolektiva. Ko jih bodo rešili, prav gotovo ne bo več prišlo do tega, da bi delavci molčali, ko bodo obravnavali probleme, ki jih neposredno zadevajo.

Edo Razdrih

Gospodarski odbor republiškega sindikalnega sveta je imel 31. julija posvetovanje s predsedniki republiških odborov strokovnih sindikatov in predsedniki okrajnih sindikalnih svetov o sistemu spremljanja in analiziranja rezultatov gospodarjenja in politike nagrajevanja ter o načinu zbiranja, obdelavi in analizi teh podatkov. Na posvetovanju so govorili tudi o nekaterih problemih tržišča, o akciji sindikatov v zvezi s pripravljanjem novega zakona o finansiranju stanovanjske izgradnje in o novi kategorizaciji stanovanj ter o nekaterih napakah pri izplačilih zaslužkov delavcev po novih tarifnih postavkah.

JESENIŠKI PRAZNIK

Tudi letos so Jeseničani prav lepo praznovali svoj občinski praznik. Najpomembnejši dopoldanski dogodek je bilo skupno slavnostno zasedanje članov delavskega sveta Železarne in občinskega ljudskega odbora. Po slavnostni seji je bila otvoritev železarskega muzeja, ki prikazuje tehnični razvoj železarstva na Jesenicah od XVI. stoletja dalje, obenem pa tudi družbeni razvoj in boje delavskega razreda v zadnjih štiridesetih letih. Po ogledu železarskega muzeja je predsednik delavskega sveta železarne France Gašperin izročil prometu novo avtobusno postajo nasproti železarne (na sliki).

V zgodnjih jutranjih urah so bivši partizani odšli na Mežakljo in ob spomeniku na Obranci počastili spomin prvih dveh padlih jeseniških partizanov Ferda Korena in Viktorja Arzenška. Nato so odšli na kraj, kjer je jeseni leta 1941 padel jeseniški prvoborec Slavko Oman in odkrili spominsko ploščo.

Popoldne so v Delavskem domu odprli dve razstavi, in sicer razstavo fotografij fotografov amaterjev in razstavo slikarjev amaterjev, članov jeseniške Svobode.

Popoldne je bilo tudi veliko manifestacijsko zborovanje na stadionu. Med prebivalci je bila tudi mladinska delovna brigada, ki se je dan pred praznikom vrnila z ceste Bratstvo in enotnost. Na zborovanju sta govorila Franc Treven in Vinko Hafner. Zvečer si je prebivalstvo ogledalo dramo »Tugomer«, ki so jo priredili člani gledališča »Tone Čufar« in člani DPD »Svoboda« in s tem zaključili prvi dan proslave.

Drugi dan dopoldne so v novem mestnem naselju na Plavžu odprli Dom igre in dela »Angelca Ocepek«. S tem je ta predel mesta dobil prepotrebno ustanovo.

7 dni v sindikatih

Tajništvo RO sindikata rudarskih, metalurških in kemijskih delavcev, je imelo 30. julija sejo, na kateri so analizirali rezultate posvetovanja črne in barvne metalurgije v Ravnah o uveljavljanju novih družbeno političnih načel stimulativnega nagrajevanja v praksi in sklenili, da bodo podobno posvetovanje sklicali tudi v septembru. Na seji so govorili tudi o nesreči v rudniku Senovo. Da bi se izognili nadaljnjim nesrečam, so sklenili opozoriti vse rudnike, da pregledajo vse higiensko-tehnične zaščitne naprave in da o tem poročajo republiškemu odboru.

Predsedstvo RO gradbenih delavcev je na seji 1. avgusta razpravljalo o tarifni politiki in v zvezi s tem o uveljavljanju novih tarifnih pravilnikov, o uvajanju akordov v gradbeništvu, o spremljanju novih meril nagrajevanja v tistih podjetjih, katerim bo posvečal Republiški odbor vso pozornost. Govorili so tudi o predlogu IS LRS glede metodologije formiranja cen v gradbeništvu, o reorganizaciji sekcij industrije gradbenega materiala, sekcije gradbene operative in sekcije gradbenega obrtništva v novoustanovljeni biro za gradbeništvo Slovenije, ki združuje poleg navedenih sekcij še projektivo in montažo. Nadalje so razpravljali o analizi izgradnje samskih domov v gradbeno kooperativo, ki jo je zahteval CO in o anketi CO glede pregleda sprejetih tarifnih pravilnikov. Na tej seji so govorili tudi o bodočem načinu finansiranja stanovanjske izgradnje, kar zadeva predvsem gradbeno operativo, ki bo morala graditi hitreje in cenejša stanovanja. Glede vsega tega je predsedstvo sprejelo tudi ustrezne sklepe.

Pri OSS Novo mesto je bila 5. avgusta seja predsednikov občinskega sindikalnega sveta in predsednikov komisij za gospodarska in tarifna vprašanja. Razpravljali so o sistemu premiranja in analize rezultatov gospodarjenja in politike nagrajevanja ter o načinu zbiranja, obdelave in analize teh podatkov.

Pri OSS Nova Gorica je bilo 29. julija posvetovanje tajnikov občinskih sindikalnih svetov. Razpravljali so o nekaterih organizacijskih vprašanjih v sindikatu prosvetnih in znanstvenih, komunalno obrtnih in kmetijskih delavcev. V podrobni obdelavi stanja v posameznih sindikatih so ugotovili, da je največ delavcev izven organizacije v kmetijstvu, komunali in obrti. Ko so razpravljali o kmetijstvu, so sklenili, naj občinski sindikalni sveti formirajo občasne komisije strokovnjakov, ki naj se bavijo s problemi kmetijstva.

AKCIJA SINDIKATOV
ob pripravljanju novega zakona

Zvezni izvršni svet pripravlja zakon o finansiranju stanovanjske izgradnje. Vrsto problemov bo treba skrbno in pravočasno urediti, da ne bi neugodno vplivali na življenjski standard delovnih ljudi.

Da bi bil prehod iz dosedanjih zelo nizkih najemnin na ekonomske najemnine čim manj boleč, to je, da bi delovni ljudje, predvsem pa nekvalificirani in polkvalificirani delavci z manjšimi zaslužki, ki prebivajo v svojim dohodkom prilernih stanovanjih, dobili povrnjen povečan znesek za plačevanje najemnin z ustreznim povečanjem plač, izvajajo občinski organi v osemnajstih večjih mestih v Sloveniji anketo, s katero skušajo na osnovi starih kategorij stanovanj oziroma najemnin ugotoviti merila za novo kategorizacijo stanovanj in nove najemnine.

Ker so tudi sindikati zainteresirani, da se to vprašanje najbolje reši, je o tem razpravljal tudi gospodarski odbor republiškega sindikalnega sveta na nedavnem posvetovanju s predsedniki republiških odborov in okrajnih sindikalnih svetov in sklenil, da naj sindikalne organizacije v teh osemnajstih mestih, kjer izvajajo občinski organi anketo, budno spremljajo njihovo delo in jim pri tem s predlogi in nasveti pomagajo. Poleg tega je gospodarski odbor tudi sklenil, da bodo tudi sindikati s pomočjo okrajnih in občinskih sindikalnhi svetov ter sindikalnih podružnic sprožili primerno akcijo, da pridejo do ustreznih objektivnih podatkov, na osnovi katerih bi lahko dali zakonodajnim organom ustrezne pripombe Sindikalne organizacije bodo do 15. avgusta, seveda če bodo občinski organi pravočasno izvršili prekategorizacijo stanovanj, zbrali podatke v 32 podjetjih, 16 ustanovah in 10 občinskih odborih upokojencev, v kakšnih stanovanjih delavci stanujejo, koliko so doslej in koliko bodo plačevali po novi kategorizaciji in kakšne dohodke imajo.

ER

Naprej po utrti poti

(Nadaljevanje s 1. strani)

koristnost. Marsikje so se že do sedaj pokazali izredni uspehi, ki presegajo celo najbolj optimistična pričakovanja. Prav tako pa je videti, da v posameznih podjetjih instrumenti nagrajevanja ne delujejo tako, kot so si kolektivi zamislili in želeli. Nasploh lahko rečemo, da ustvarjeni rezultati na področju formiranja in delitve ustvarjenih dohodkov predstavljajo že sami po sebi množično, praktično preverjenje študijsko postavljenih meril, oblik in določil nagrajevanja.

Analiza doseženih ekonomskih rezultatov in razmerij je potemtakem iztočasno analiza stimulativnosti ali nestimulativnosti uvedenih načinov notranje delitve osebnih dohodkov. Njihovo preverjenje, odpravljanje anomalij, razvijanje oblik, ki vodijo k izboljšanemu poslovanju in zdravemu razpoloženju v vrstah kolektivov, je potemtakem le logično nadaljevanje začetega dela.

Sindikati, ki so od vsega začetka med družbenimi iniciatorji in organizatorji preobrazbenega procesa na področju delitve narodnega dohodka, bodo tudi nadalje aktivno posegali v razvoj teh vprašanj. V ta namen je izdelan enoten sistem, po katerem bo okoli sto sindikalnih vodstev, svetov in republiških odborov spremljalo gibanje rezultatov nagrajevanja ter proučevalo njihov vpliv na gospodarjenje v naših podjetjih. V sistematično proučevanje teh izredno pomembnih družbeno-ekonomskih in političnih vprašanj bo na področju naše republike zajetih okoli 800 podjetij vseh velikosti in iz vseh gospodarskih panog. To delo bo seveda uspešno potekalo le ob aktivnem sodelovanju sindikalnih podružnic, organov delavskega samoupravljanja in operativnih vodstev naših podjetij, skratka vseh naših delovnih kolektivov. In za tako sodelovanje so vsi pogoji, saj temelji sedanji način delitve dohodka v našem gospodarstvu prav na načelu skladnosti med interesi posameznikov, podjetja in družbe.

Stane Marinič

KONGRESNE TEME

PROBLEM PRODUKTIVNOSTI
je stvar vseh gospodarskih in družbenih činiteljev

Iz razprave tovariša Petra Aljančiča

Na zasedanju gospodarske komisije IV. kongresa ZKS je govoril tudi tovariš Peter Aljančič. Med drugim je dejal:

V resoluciji VII. kongresa ZKJ je bila postavljena pred nas tudi naloga, da je treba izboljšati življenjski standard v skladu s povečanjem produktivnosti dela in splošnega narodnega dohodka. Zakaj se ob produktivnosti dela tako tesno postavlja vprašanje narodnega dohodka? Zato, ker ne moremo doseči večje proizvodnje v podjetju, če neracionalno trošimo surovine, če izdelujemo nekakovostne proizvode, če uvajamo v proizvodnjo nove izdelke, ki niso rentabilni itd. To se pravi, da smo dosegli količino, ne pa kakovosti. Posledica tega je, da je dejansko uspeh dela isti, ali pa celo manjši in da se narodni dohodek v družbenem merilu ni povečal, ampak celo zmanjšal, ker smo po nepotrebnem potrošili za proizvodnjo večjo količino družbenih dobrin, kot bi bilo potrebno. Kljub povečanju družbenega proizvoda se narodni dohodek ni povečal in s tem tudi ni bila ustvarjena materialna osnova za povečanje življenjske ravni. Če pa hočemo, da bo proizvajalec postajal vse bolj nosilec družbenih funkcij upravljanja proizvodnje in hkrati aktivnejši udeleženec pri delitvi družbenega proizvoda, moramo proizvajati tako, da bo rentabilnost proizvodnje vedno večja, s čimer bo na razpolago vedno več sredstev tako v splošno družbenem merilu, kakor tudi v samem podjetju. Samo na ta način je možno povečati družbeno pa tudi osebno potrošnjo. In to je pot k izboljšanju življenjske ravni.

Problem produktivnosti, ki je politično-ekonomski in tehnični problem napredka gospodarstva, je torej zelo širok in ga ne moremo tretirati samo kot problem dela, ampak tudi kot problem potrošnje materialnih dobrin. Problematika produktivnosti, ki je že sama po sebi zelo komplicirana in zahteva veliko in globokega študija, mora biti v ospredju pri delu vseh organov tako pri državnih kot družbenih, pri šolah in znanstvenih ustanovah, kakor tudi pri društvih inženirjev in tehnikov ter ekonomistov, posebno pa še pri vodilnem in tehničnem ter ekonomskem kadru v samih podjetjih.

Ta problematika se pojavlja na vsakem delovnem in potrošnem mestu: pri planiranju proizvodnje, pri organizaciji in metodah dela, pri distribuciji do potrošnje in končno še pri zbiranju raznih koristnih odpadkov. Pri tem je vloga vodilnih ljudi v podjetju, predvsem pa inženirjev in tehnikov, najbolj odgovorna. Vključitev teh ljudi v socialistično graditev in merilo njihove socialistične zavesti je prav v tem, koliko si prizadevajo za reševanje najpomembnejših družbenih nalog, ki so obenem tudi partijske naloge in torej za komuniste še posebej pomembne in najodgovornejše. Reševati problematiko produktivnosti ni mogoče samo iz ozkih lokalnih vidikov, ampak mnogo širše. Treba je gledati iz mednarodne pozicije, to se pravi, da je treba izkoristiti napredek sodobne tehnike in vse novosti, ki ustrezajo stopnji razvoja proizvajalnih sil. Tehnik se mora razvijati v skladu z razvojem tehnike, ker drugače zaostaja in potem zaostaja tudi tovarna, kjer dela.

Vprašanje produktivnosti dela torej ni samo stvar delavcev, ampak predvsem inženirjev in tehnikov. Ti so dolžni, da vodijo sam proces proizvodnje, da ga organizacijsko pripravljajo in izpopolnjujejo. S tem so istočasno postavljeni v vlogo voditelja in organizatorja proizvodnje. Kakšen vpliv ima organizacija in kakšnega samo vodstvo proizvodnega procesa na produktivnost dela, ni mogoče izraziti v številkah, toda mi vsi vemo, da imata eden in drugi odločujoč vpliv. To smo tudi že večkrat občutili v praksi, ko so podjetja, kjer ni bilo teh vrlin, zašla v izgubo na škodo družbe in samega delovnega kolektiva. Na to osnovno pravilo v vodstvu proizvodnje pozabljajo nekateri direktorji, ko se bavijo pretežno s komercialnimi posli, namesto z vodenjem podjetja. Voditi podjetje, se pravi biti tudi sposoben organizator. Za to pa je potrebno znanje in praksa. Ne smemo misliti, da je za dobrega organizatorja dovolj samo talent in praksa in da znanje ni potrebno. Še tako dober talent ne pomeni nič, če si ne pridobi tudi potrebnega znanja. Zato mislim, da bi bilo potrebno našim direktorjem in drugim vodilnim ljudem v proizvodnji nuditi več možnosti in priložnosti, da bi si pridobili potrebno znanje.

Prijemi vodstva in organizacije so za vsako podjetje različni. To je odvisno od vrste vplivov, od vremenskih pogojev do stopnje razvitosti procesa proizvodnje. Vremenski pogoji so na primer za neko podjetje taki, da so delovni pogoji pozimi povsem zadovoljivi, poleti pa nemogoči, dočim je lahko v drugem podjetju prav narobe. Organizacija dela in prijemi vodstva so v nekem podjetju primerni za določen obseg in asortiment, če pa se obseg znatno poveča, pa ne bo več primeren isti način vodstva. To se kaže v zadnjem času predvsem v združenih podjetjih, ali kombinatih, kjer povečani obseg proizvodnje zahteva druge prijeme vodstva in drugačen način razdelitve poslov, kot tudi večjo samostojnost posameznih proizvodnih voditeljev. Vsak vodja, bodisi skupine delovnih mest ali obrata ali višje organizacijske enote, mora vedeti za svojo stopnjo vodstva in za pristojnosti, ki so združene s tem. Neurejeni odnosi v podjetju vplivajo na manjšo proizvodnost, ker proizvajalci niso psihološko in fizično ustaljeni na svojih delovnih mestih. Ljudje pa so najpomembnejši in najobčutljivejši činitelj dela. Zato jim je treba nuditi vso potrebno varnost in ustaljenost na njihovih delovnih mestih. Od samega začetka, ko stopi delavec na delo v podjetju, pa skozi ves njegov razvoj do njegove najvišje funkcije, mora vodilno osebje skrbeti, da nudi vse, kar je človeku potrebno, da se more otresti negativnih vplivov, ki vplivajo na njegovo delovno sposobnost in da se tako ustvari vzdušje, v katerem bo delavec zadovoljen in bo lahko dajal svoj največji učinek.

Hitrejša aktivizacija vloženih sredstev - višja življenjska raven

Zaradi znatnih investicij se iz dneva v dan spreminja zunanja podoba naše dežele, ki je doživela v povojnih letih novo, važno revolucijo: postala je industrijska dežela. Vendar so možnosti za še večje uspehe v njeni nadaljnji preobrazbi. To kažejo tudi uspehi pri realizaciji investicij v dveh leth in pol sedanjega perspektivnega plana (1957–1961).

Plan je predvideval naraščanje povprečnih letnih investicij v osnovne sklade z 9.1 odstotka, uresničuje pa se s 13.8 odstotka. Za obratne sklade je bilo predvidenih 12 odstotkov, v prvih dveh letih pa so naraščali povprečno za 14 odstotkov. Zlasti občutno so narasle negospodarske investicije, in sicer za 24 odstotkov. Gospodarske investicije so narasle povprečno za 10 odstotkov letno. Povečale so se tudi investicije v kmetijstvo (leta 1956 so zavzemale v skupnih investicijah 8.8 letos pa znašajo 13.7 odstotka). Delež industrije se je zmanjšal od 42 odstotkov v letu 1956 na 30 odstotkov v lanskem letu. Letos pa je delež ndustrije spet narasel (35.3 %). To je bilo potrebno zaradi izpolnitve plana industrijske proizvodnje. Ugotavljamo, da so ustrezni ukrepi že dali prve rezultate.

Kaj kažejo našteti podatki o investicijah in gospodarsko gibanje v minulem obdobju nasploh?

Možnosti za večje investicije so očitne, vendar ne bi smeli zanemarjati odpravljanja nekaterih neskladnosti v našem gospodarstvu, zlasti še, ker imamo pogoje in možnosti za odpravo tega neskladja. Imamo vse možnosti za hitrejši razvoj elektrogospodarstva, kemične industrije in še posebej industrije za predelavo kmetijskih surovin. V tej zvezi se že kažejo potrebe po investicijah v prihodnji petletki.

Predvsem pa bo treba izkoristiti vse možnosti, da bomo še uspešneje zaključevali sedanje investicije, zakaj ni mogoče trditi, da ni določenih subjektivnih slabosti, ki bi jih s prizadevanjem odgovornih činiteljev ne mogli odpraviti.

Nestrokovno obdelani investicijski elaborati so pogosto močna ovira za izvajanje del. Dogaja se, da banke vračajo investicijske elaborate, ki jih je treba izpopolniti, s tem pa izgubljamo dragoceni čas. Ob vsem tem se zgodi, da prizadeti ne izpolnjujejo pogojev, vnesenih v elaborat. Prekrški proti določilom investicijskega elaborata ne glede na objektivne ali subjektivne razloge so pojav, ki se mu je treba odločno upreti.

Gostinsko podjetje »Sutjeska« v Mostaru je dobilo investicijsko posojilo iz sredstev splošnega investicijskega sklada v znesku 32.97 milijona dinarjev za obnovo hotela »Bristol«. Po predračunu bi stala dela 65,9 milijona dinarjev, zaključena pa bi morala biti s 1. januarjem 1958. Medtem je bil investicijski program dvakrat spremenjen. Predračunska vrednost del je zrasla od 65.9 na 209.5 milijona dinarjev. Mostarski občinski ljudski odbor je zagotovil kritje 27 milijonov 046.000 dinarjev ob prvem presežku, medtem ko 116.51 milijona za kritje drugega presežka ni bilo. Zaradi tega je banka morala ustaviti nadaljnje izplačevanje posojila.

Vsemu je treba dodati, da gradijo objekt, ne da bi bil odobren spremenjeni investicijski program, hkrati pa ni bil odobren in revidiran glavni objekt, kar pomeni, da nimajo gradbenega dovoljenja.

Zaradi sprememb v investicijskem programu so prekinili dela v času od 6. novembra 1957 do 4. junija 1958. Zaključek gradite je mogoče pričakovati šele 1. maja 1960, in sicer v primeru, če bo ljudski odbor mostarske občine (oziroma ljudski odbor mostarskega okraja) zagotovil sredstva za kritje presežka prvotnega načrta. Gradbena dela se bodo spričo vsega tega zavlekla za 28 mesecev.

Nekaj podobnega se je zgodilo pri graditvi beograjske hladilnice. Banka je odobrila investicijski program in projekt, ki so ga kasneje spremenili. Razlika je nanesla 257.84 milijona dinarjev. Gradbene priprave so bile slabe, med graditvijo so morali opraviti vrsto nepredvidenih del. Bilo je tudi nekaj primerov kršitve pozitivnih predpisov in pogodbenih obveznosti. Vsega tega verjetno ne bi bilo, če bi nadzorni organi ljudske oblasti vestneje opravljali svoje delo.

Kadar spremenijo in razširijo dela na objektih, za katere so dobili visoko posojilo, je vprašanje, ali so upoštevali rentabilnost, ki je bila zagotovljena v prošnji za kredit v zvezi s prvotnim investicijskim programom.

Iz tega spoznamo, da lahko nesolidna priprava investicijskih programov podaljša rok zaključka del, hkrati pa razen drugih negativnih posledic spravi na kocko tudi rentabilnost novih objektov.

Gradbena dela gredo včasih počasneje od rok tudi zaradi pomanjkljivosti gradbene operative. V naši deželi investiramo dokaj na široko, gradbena operativa pa ni vedno dorasla tem nalogam. Njene organizacijske in tehnične možnosti zaostajajo za potrebami in nalogami, ki jih dobiva. Nekaterim pojavom pa seveda botrujejo tudi lokalistične težnje. Občine odstopajo dela lokalnim podjetjem (licitacija je v tem primeru gola formalnost), čeprav ta podjetja ne morejo opraviti del strokovno in o pravem času. Gre torej za kratkovidno politiko, češ da bi dohodek ostal v komuni, pri tem pa odgovorni ljudje prezrejo, da so zaradi dolgotrajnejših del precejšnje izgube.

Čeprav posploševanje ne bi bilo pravilno, lahko rečemo, da funkcije časa ne upoštevajo vselej in povsod. To potrjuje prejšnji primer, prav tako pa tudi pojavi, ko nekatere strojne tovarne ne izročijo opreme v dogovorjenem roku. Orientacija na domačo strojegradnjo je zelo pozitivna. Ker je naša strojegradnja tako rekoč zrasla šele v minulih desetihi letih, so tudi razumljive nekatere njene pomanjkljivosti. Če pa bi odstranili določene napake subjektivnega izvora, bi bilo znatno manj zamud pri izročanju opreme. Hkrati imamo precej škode v primeru, če zmogljivosti naše strojegradnje ne ocenimo pravilno in moramo potem uvažati določene dele. Izgubljeni čas je najteže nadomestiti. Res je, nagli razvoj našega gospodarstva zahteva od strojegradnje več, kot mu moremo dati. Tudi tu je iskàti vzroke zamud pri izročanju strojne opreme. Zaradi velikega povpraševanja se vsilijo še nekateri drugi negativni pojavi, ki se zrcalijo v ne ravno realnih zahtevah in v cenah opreme. Vendar so to le izjemni pojavi.

Navzlic temu imamo znatne možnosti za pospešena investicijska dela. Aktivno sodelovanje vseh zainteresiranih činiteljev — investitorja, banke, lokalnih organov in delovnih ljudi na področju, kjer se izvaja investicijski program — bi zagotovilo mnoga hitrejšo graditev in bolj objektivno oceno lastnih možnosti.

Banka ima tako imenovani terminski plan, ki je pravzaprav neke vrste operativni program za dela, zato lahko poseže vmes, če dela ne gredo v redu od rok; pozanima se pri investitorju, ki je zadolžen za projekt in izvedbo del, itd. Vendar sodijo vse te naloge mnogo bolj v pristojnost politično-teritorialnih organov, medtem ko ima banka v glavnem »dopolnilno« vlogo, čeprav ni ta prav nič manj pomembna. V okviru svojih pristojnosti ima vsakdo obveznosti in dolžnosti.

Kadar govorimo o ukrepih za pospešitev investicijske graditve, o premagovanju določene počasnosti zlasti v pripravljalni fazi investiranja, nastane zelo aktualno vprašanje, kako vsklajevati dejavnost vseh zainteresiranih faktorjev — investitorja, banke ter krajevnih in drugih organov — ker je skladno delo velikega pomena za hitrejši zaključek investicijskega programa. Če bi zainteresirani činitelji med gradnjo skupno reševali naloge — morda bi sestavili kak družbeni organ, kar je vredno proučiti — bi znatno pospešili investicijsko graditev. Vsekakor bi koristila večja družbena kontrola, čeprav ne bi posegala v pristojnosti te ali one zainteresirane stranke.

Šolanje in pripravljanje kadrov za nove objekte je zelo pomembna naloga. Dogajalo se je, da tej dejavnosti v posameznih primerih niso posvečali potrebne skrbi.

Kakor kaže praksa, imamo pogoje in možnosti za predčasno izpolnitev perspektivnega načrta. Gradili bi lahko še hitreje. Koristi bi bilo precej, treba je le objektivno oceniti pomanjkljivosti, ki so nam onemogočile še večje uspehe. Krajši rok med odobrenim posojilom in začetkom obratovanja novega objekta, oziroma hitrejša aktivizacija vloženih sredstev lahko občutno pripomore, da bomo prej dosegli cilj, zaradi katerega smo investirali; ta cilj pa je višja življenjska raven naših delovnih ljudi.

M. M.

Takole gradijo eno od stolpnic v Savskem naselju v Ljubljani

Točkovanje bo izenačilo stanovanjske najemnine

Stanarina je cena za uporabljanje stanovanjskega prostora. Opredeljuje vso ekonomijo graditve in izkoriščanja stanovanjskega prostora. Če je najemnina določena neodvisno od gospodarskih činiteljev, — pri naši stanarini je bilo doslej tako — potem pušča brez pravih gospodarskih meril tako graditelje stanovanj kakor tudi tiste, ki uporabljajo stanovanje. Naša dosedanja neekonomska najemnina je zato povzročala precejšnje motnje ne samo pri graditvi in ohranjanju stanovanj, temveč tudi v vsej naši ekonomiki nasploh, posebej pa še na področju uporabljanja potrošnih dobrin. Prav zato so o ekonomskih najemninah že večkrat razpravljali zvezni, republiški ter drugi družbeni organi. Toda čeprav smo že dolgo poznali slabosti administrativno določenih najemnin, smo še vedno odlašali s spremembami. Zakaj?

Ekonomske najemnine bi zahtevale, da bi se hkrati občutno zvišale stanovanjske najemnine. To pa bi sprožilo spremembo življenjske ravni zaposlenih, hkrati pa bi povečalo dohodek tistih, ki so doslej imeli več stanovanj. Prav zato smo najprej uredili lastninske odnose do stanovanj, razen tega pa tudi natančneje določili, kaj naj pravzaprav bo ekonomska najemnina, če hoče ustrezati našemu družbenemu razvoju. Nekateri namreč razumejo pod ekonomsko najemnino tisto najemnino, ki se svobodno formira po načelu ponudbe in povpraševanja in ki je lahko takrat, ko stanovanjskega prostora primanjkuje, izredno visoka, ker lahko vključuje tudi monopolni dobiček oziroma rento. Takšna ekonomska najemnina pa seveda našim razmeram ne ustreza. Kakor kaže osnutek zakona o finansiranju stanovanjske graditve oziroma osnutek zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o stanovanjskih razmerjih, smo se odločili za posebno pot. Ekonomska najemnina naj bi poravnavala le stroške graditve in stroške izkoriščanja stanovanja. Neogibna prvina nove stanarine naj bi bila torej realna amortizacija ter stroški za nujno normalno izkoriščanje stanovanja (stroški upravljanja, tekočega vzdrževanja in stroški velikih popravil).

V večjih mestih, kjer vpliva položaj stanovanja občutneje na razliko v življenjskih stroških (poseben prevoz od oddaljenejših krajev do središča mesta), bo seveda upoštevana kot element stanarine tudi mestna renta oziroma tako imenovana conska razlika.

Glede na določanja posameznih elementov pa, kakor smo že povedali, upoštevajo osnutki novih predpisov predvsem stroške graditve ter eksploatacije, razen tega pa tudi kvaliteto oziroma vrednost stanovanja, neodvisno od stroškov graditve. To bo prišlo predvsem v poštev pri kategorizaciji oziroma točkovanju stanovanj, kar bo posredno vplivalo na višino stanarine.

NA SEDANJIH IZKUŠNJAH

Že doslej smo imeli v nekaterih naših mestih sistem točkovanja stanovanj, med drugim tudi v Ljubljani. To točkovanje pa je bilo lokalnega značaja; vsako mesto je posebej določalo elemente za točkovanje.

Razen občutnih razlik pri točkovanju stanovanj pa imamo sedaj tudi občutne razlike — dostikrat povsem neupravičene — med višinami stanarine. V Ljubljani recimo znaša povprečna najemnina za kvadratni meter stanovanjske površine okrog 21 dinarjev, na Jesenicah le 13,5 dinarja, v Trbovlja pa celo le 9,77 dinarja. Primerjave z mesti po drugih republikah kažejo, da so razlike še večje.

Precejšnje razlike so tudi med najemninami za posamezne kategorije stanovanj v istem kraju. V Ljubljani se giblje razpon povprečnih stanarin med kategorijami stanovanj od 1 do 2,3, v Celju od 1 do 3,8, v Trbovljah pa celo od 1 do 8,9.

Premajhna razlika med najemninami za stanovanja v mestu in na podeželju pa je tudi povzročala probleme. Nizka najemnina je dajala videz cenenega življenja v mestu in s tem povzročala še večji priliv prebivalstva s podeželja.

Z uvedbo ekonomskih najemnin ter s kategorizacijo stanovanj bomo bolj ali manj odstranili vse te težave. Predvsem bomo pri določanju stanovanjske najemnine v vsej Jugoslaviji upoštevali enaka merila. Zvezna skupščina bo s posebnim odlokom o kategorizaciji določila elemente, ki bodo omogočili, da bo v vsej državi veljala za enako stanovanje enaka najemnina. Sicer bodo tudi v prihodnje še ljudski odbori pristojni, da prav konkretno določijo višino najemnine, vendar bodo morali upoštevati pri določanju kategorizacijo (oziroma točke) ter tisto obvezno najemnino, ki jo bo določila skupščina. Za udobnejše stanovanje pa bo ljudski odbor lahko najemnino povečal.

NOVO TOČKOVANJE

Po osnutku odloka o kategorizaciji stanovanj, ki bi ga uporabljali pri določanju nove najemnine, bi razvrstili vsa stanovanja in prostore, ki jih uporabljajo ljudje za stanovanje, v kategorije po elementih, ki vplivajo na udobnost življenja v stanovanju. Te elemente bi ocenili s točkami tako, da bi seštevek točk prikazal, v katero kategorijo sodi posamezno stanovanje. S kategorizacijo bi bila zajeta vsa stanovanja ne glede na to, ali so v mestu ali na vasi, ali so dana v najem ali pa jih uporabljajo lastniki. Ob kategorizaciji bi stanovanje obravnavali kot gradbeno celoto ne glede na število stanovalcev in ne glede na to, kakšni stanovanjski odnosi so v stanovanju (najemnik, podnajemnik).

Po osnutku bi stanovanja razvrstili v več kategorij. Najvišja bi bila posebna kategorija, v katero bi prišla stanovanja, ki bi dobila več kot 120 točk. V prvo kategorijo bi prišla stanovanja, ki bi bila ocenjena s 100 do 120 točkami, v drugo stanovanja z 80 do 100 točkami, v tretje kategorijo stanovanja s 60 do 80 točkami, v četrto s 40 do 60 točkami, zasilna stanovanja pa bi bila razvrščena v posebno kategorijo.

Stanovanja bi točkovali po posebni tabeli, ki bi najprej upoštevala, iz kakšnega gradiva je stanovanje in kako je arhitektonsko urejeno. Važen element pri določanju točk bi bila tudi toplotna in zvočna izolacija, dalje kakovost oken in vrat, kakovost sten v sobah, kakovost oblog v kuhinji in kopalnici, opremljenost kuhinje, stranišča, kopalnice, vzidanih omar, kvaliteta tal, električnih naprav itd.

Posebej bi točkovali položaj hiše oziroma stanovanja glede na ulico in zelenje (razgled), kakor tudi izpostavljenost hiše in stanovanja prahu, dimu, hrupu in podobno. Precej točno bo tudi določeno, kako se točkuje stanovanje v kleti, prizemlju ali na podstrešju; dalje v hišah z dvigalom, vodovodom, kanalizacijo, plinom itd. Vlažnega stanovanja ne bi točkovali, delno vlažno bi dobilo dve točki, suho pa pet. Glede na svetlobo in sonce se točkuje stanovanje od 0 do 2 točki, glede na arhitektonsko rešitev pa od 0 do 6 točk. Nepraktično stanovanje je tisto, kjer so prostori preveliki ali premajhni, dalje, če stanovanje nima veže ali predsobe, če razpored prostorov v stanovanju ne ustreza funkcionalnosti prostorov in podobno.

Ob točkovanju ne bi upoštevali opreme, ki jo je najemnik ali lastnik sam vgradil med uporabljanjem stanovanja, prav tako pa tudi ne del, ki jih je opravil v stanovanju na svoje stroške. Skupno število točk pa se tudi ne bo zmanjšalo v tistih stanovanjih, kjer so uporabniki sami stanovanje poškodovali (na primer uporabnik je samovoljno demantiral kad in podobno).

Kakor smo že povedali, je to za sedaj še osnutek. O njem bo podrobneje še razpravljala Zvezna ljudska skupščina, veljati pa bo začel s 1. januarjem 1960. leta. Lahko pa že sedaj vidimo, da bomo sedaj vendarle uredili razvrstitev stanovanj po kakovosti, hkrati pa tudi dosegli vsaj približno enakost najemnin v vsej državi.

A. Č.

Namesto sodelovanja gradimo jez

(Nadaljevanje s 1. strani)

so v začetku leta pokazale vso pripravljenost, da iz skladov skupne uporabe prispevajo sredstva za reševanje komunalnih problemov, zlasti za negospodarske investicije. Le-te namreč predstavljajo zares največje proračunske izdatke občin. V prvem polletju letos so za 68% večji kot lani v istem času. S premalo preračunanimi odloki o dopolnilnem prispevku grade ljudski odbori prej jez med občino in podjetjem kot pa temelje za tesno sodelovanje. Morda je postal dopolnilni proračunski prispevek **reden** prav zato, ker se tu lahko izognemo dogovarjanju, kakršno bi bilo potrebno pri uvajanju krajevnega samoprispevka ali združevanju sredstev gospodarskih organizacij (v podkrepitev: v nekaterih podjetjih pravijo: Prav. Občina nam je pripisala dopolnilni prispevek, čeprav nagrajujemo vse delavce po učinku, mi pa se odrekamo obljubi, da bomo iz sklada skupne uporabe prispevali za komunalne gradnje. Sredstva bomo prenesli na osebne dohodke v obliki dobička. Torej ponekod prispevek naravnost navaja na ponovno delitev nekoristnega »dobička«. V takih primerih je nezaupanje občinskih vodstev seveda utemeljeno). Vendar menimo, da bi moral veljati v vseh možnih primerih zbiranja sredstev za občinske proračune ali sredstev za občinske sklade dosledno demokratičen postopek ter soodločanje državljanov. Teh načel se marsikje ne drže.

Nikakor pa ne operekamo načelu, da je potrebno zbirati proračunske prispevke na osnovi gospodarske moči posameznih podjetij in še zlasti na načelu, da naj bodo dohodki občine čimbolj odvisni od osebnih dohodkov prebivalstva. Ne trdimo, da tudi letos ne bi kazalo nekaterim podjetjem, kjer nameravajo še vedno deliti tako imenovane plače nad plačami, prav zato dopolnilne obračunske prispevke. Oporekamo pa temu, kako se sedaj tolmači omenjeni člen in spreminja smisel zakona, samo zató, da bi prišel v občinsko blagajno kakšen dinar več. V tem pogledu posegajo nekatere občine tudi po protizakonitih odlokih. Nekaj je takih, ki so poleg dopolnilnega prispevka iz osebnega dohodka že uvedle izreden proračunski prispevek na osebne dohodke, čeprav je izrecno rečeno, da tega do sprejema navodil ni moč uvajati. Prav nesmiselno je, da ponekod uvajajo dopolnilni prispevek tudi za tista podjetja, ki izplačujejo 80% osebne dohodke. S tem odvzemajo zaposlenim celo del z zakonom določenih minimalnih dohodkov. Ne le, da je to protizakonito. Kot že rečeno, nesmiselno je. In končno so v nekaterih občinah uveljavili dopolnilni prispevek tudi za nameščence. Zakon, oziroma 12. člen o tem ne govori, čeprav spreten pravnik najde vrzel in omogoči uveljavljanje dopolnilnega prispevka tudi za nameščence. Kaže, da je uvajanje dopolnilnega prispevka, torej tudi za delavce in nameščence le logična posledica tega, da je to postal **reden** proračunski prispevek, namesto da bi ostal instrument za **uravnavanje** dohodkov. Če občina želi in potrebuje prispevke, ki naj bi jih plačali vsi, so to lahko edino krajevni samoprispevki. Ne morejo pa na osnovi 12. člena neupravičeno zniževati **določenih** osebnih dohodkov nameščencev. To se nam zdi krivično, kot se nam zdi krivično zmanjševanje osebnih dohodkov tistih delavcev, ki so to dosegli z večjim učinkom.

Nekje v uvodu smo rekli, da je praksa o uvajanju dopolnilnega prispevka od občine do občine različna. To drži, le redke so (na primer Celje), ki pa so se potrudile, da so vsaj do neke meje diferencirale dopolnilni prispevek v odvisnosti od višine osebnih dohodkov in proizvodnih uspehov. Še bolj različno kot predpisovanje pa je odplačevanje tega dohodka. So občine, kjer podjetjem svetujejo, kako se da stvar urediti tako, da delavec neposredno ne plača dopolnilnega prispevka. Drugje se drže zakonskih predpisov in delavcu od neto zaslužka odtegujejo dopolnilni prispevek.

Rešitev tega vprašanja kakor vse kaže, ni v boljši presoji, ker le-te žal ni moč pričakovati. Prav bi bilo, če bi zaradi drugačnih okolnosti, predvsem zavoljo napredka v nagrajevanju predpis spremenili oziroma, če bi 12. člen omenjenega zakona razveljavili. Občinam bi bilo treba dati možnost (ki jo sicer že imajo, le nekaj večja naj bi bila), da z davkom na promet na drobno, zajemajo dohodke za proračune. Tako bi pri zbiranju proračunskih sredstev sodelovali vsi potrošniki in tudi njihovi prispevki bi bili enakomerno porazdeljeni, ker bi tisti, ki imajo večje dohodke več kupovali in več prispevali. Toda tudi če bi bilo urejeno tako ali pa podobno, menimo, da vendarle ne bi smeli odločati o zbiranju sredstev mimo državljanov. O vsakem dopolnilnem prispevku se bo treba v skladu z načeli naše demokratične ureditve lepo pogovoriti z volivci.

Mitja Švab

Večja prizadevnost - tudi višji prejemki

V tekstilni tovarni Medvode proučujejo dosežene rezultate v prvem polletju

Tekstilna tovarna v Medvodah je v začetku letošnjega leta imela precejšnje težave zaradi prekinitve dobave električne energije in velikega števila obolenj, kar je povzročilo zmanjšanje proizvodnje. Količinska in vrednostna primerjava proizvodnje z lanskim prvim polletjem zato ni realna. Lahko pa ugotovimo, da se je proizvodnja surovih tkanin v maju le neznatno povečala v primerjavi z istim mesecem lani. Zato pa je bila v istem razdobju proizvodnja gotovega blaga za 18% večja kot lani. V juniju se je proizvodnja surovega blaga povečala za 5.3%, gotovega blaga pa za 13%. Osebni dohodki pa so se povečali za približno 10 do 12%.

Že pred dvema letoma so uvedli v podjetju samostojne ekonomske enote, ki niso temeljile na vzpodbujanju proizvajalcev. Z novim načinom nagrajevanja in dela v akordu pa so delavke in delavci neposredno materialno zainteresirani za večjo in kvalitetnejo proizvodnjo. Tarifne postavke so ostale v novem tarifnem pravilniku iste, gibljivi del pa je enak 20-odstotnemu povečanju tarifne postavke. Tarifne postavke služijo kot osnova za izračunavanje osebnega dohodka v primeru prekinitve dela, bodisi zaradi okvare, preureditve stroja ali »višje sile« — prekinitve dobave električne energije in pomanjkanja surovin. Zato je v interesu delavcev, da je izrednih zastojev čimanj, saj vsaka prekinitev proizvodnje zmanjšuje njihove zaslužke, posredno pa negativno vpliva na uspeh celotne ekonomske enote.

Vodje oddelkov, katerih prejemki so odvisni od finančnega uspeha ekonomske enote veliko bolj skrbijo za organizacijo in neprekinjen tok proizvodnje. Posebno pazijo na sprejemanje in oddajanje surovin, osnovnega in pomožnega materiala ter izdelkov. Često prihajajo do odgovornih ljudi in kažejo na pomanjkljivosti ter predlagajo izboljšave. Pokazalo pa se je, da je v nekaterih oddelkih celo preveč delavcev.

Delavci, ki ne delajo v akordu in ostali neproizvodni delavci delajo v tako imenovanem progresivnem akordu, ki je odvisen od treh faktorjev: izpolnitve plana, višine bruto dohodka in znižanja lastne cene.

Prvi obračuni ekonomskih enot so pokazali rentabilnost posameznih obratov. Odkrili so kje in zakaj so se pojavili presežki oziroma primanjkljaji. Odkrivanje napak je bilo po prejšnjem načinu obračunavanja težavno. Ugotovili s sicer razliko, a z gotovostjo niso mogli pokazati, kje je nastala. Sedaj pa že vodje obratov sami iščejo napake in jih odpravljajo.

Nov način nagrajevanja vzpodbuja delavke in delavce, da posvetijo več pozornosti svojemu delu, vsi ostali, katerih prejemki so odvisni od uspeha ekonomske enote pa, da čim bolje organizirajo proizvodnjo. Posledice so se pokazale v povečani proizvodnji. V podjetju menijo, da je povečanje proizvodnje v glavnem posledica vzpodbudnega načina nagrajevanja.

Prihranek na materialu je bil v prvem polletju lanskega leta 1.1 milijona dinarjev, letos pa znaša že 1.5 milijona dinarjev. Delavci in vodje obratov skrbno pazijo na surovine in gledajo, da je čim manj odpadkov. Zavedajo se važnosti zniževanja lastne cene in vpliv slednje na finančni rezultat oddelka ter njihove prejemke.

V podjetju pravijo, da bo sedanji način nagrajevanja dal šele v naslednjih mesecih vidnejše rezultate, ko se bo utrdil in ko bodo odpravili nekatera nesorazmerja, ki so se pokazala v preteklih dveh mesecih. Popolna vskladitev novega sistema z njihovo proizvodnjo bo še vplivala na dokončno ustalitev dela v akordu in nagrajevanja po učinku ter uspehu ekonomske enote.

M. P.

Relejna postaja RTV Ljubljana je imela doslej svoje naprave in anteno ob Domu na Krvavcu. Že pred nekaj časa pa so začeli graditi pod samim vrhom Krvavca stavbo, kjer bo imela prostore nova relejna postaja za televizijo. Vitko anteno, ki že stoji in v grobem dograjeno novo stavbo je te dni ujelo »oko« našega fotoreporterja.

S SEJE OSS MARIBOR-KOŠAKI

Za boljšo organizacijo izobraževanja odraslih

Na zadnji seji občinskeg sindikalnega sveta Maribor-Košaki so precej govorili o polproletarcih. Skušali so najti ustrezne ukrepe, ki bi ublažili slabosti, ki jih sedaj povzročajo polproletarci v proizvodnji. V zvezi s tem so govorili tudi o zaposlovanju nove delovne sile. Vsem vodstvom podjetij so sporočili, da morajo bolj spoštovati sklepe o omejitvi zaposlovanja.

Obširno so razpravljali tudi o izobraževanju zaposlenih. Ugotovili so, da je kulturno-prosvetno delo v tej občini zadovoljivo, premalo pa je skupnih akcij, še posebej pa je premalo povezave med prosvetninimi in izobraževalnim organizacijami ter komisijo za prosveto in izobraževanje pri občinskem sindikalnem svetu. Sklenili so, da je treba za pospeševanje izobraževanja zaposlenih zlasti pospešiti delo delavskih univerz; v vseh podjetjih pa naj se osnuje posebna izobraževalna središča. Menili so tudi, da bo treba oživiti delovanje nekaterih pevskih zborov, ki so sedaj v mrtvilu. Posebej so govorili o mešanem pevskem zboru Košaki in moškem pevskem zboru iz Šentilja.

Govorili so tudi o našem listu — o »Delavski enotnosti« — in se zavzemali za to, da naj posamezna podjetja naročijo več izvodov našega lista, ki ga naj potem posredujejo delavcem po posebnih čitalnicah, kjer bi se naj občasno organizirale tudi razprave o najvažnejših člankih.

Na seji je poročal tudi predsednik komisije za letne oddihe in telesno kulturo. Omenil e, da bodo tudi v Košakih osnovali občinsko počitniško skupnost, kjer bodo sodelovala vsa podjetja te občine.

M. V.

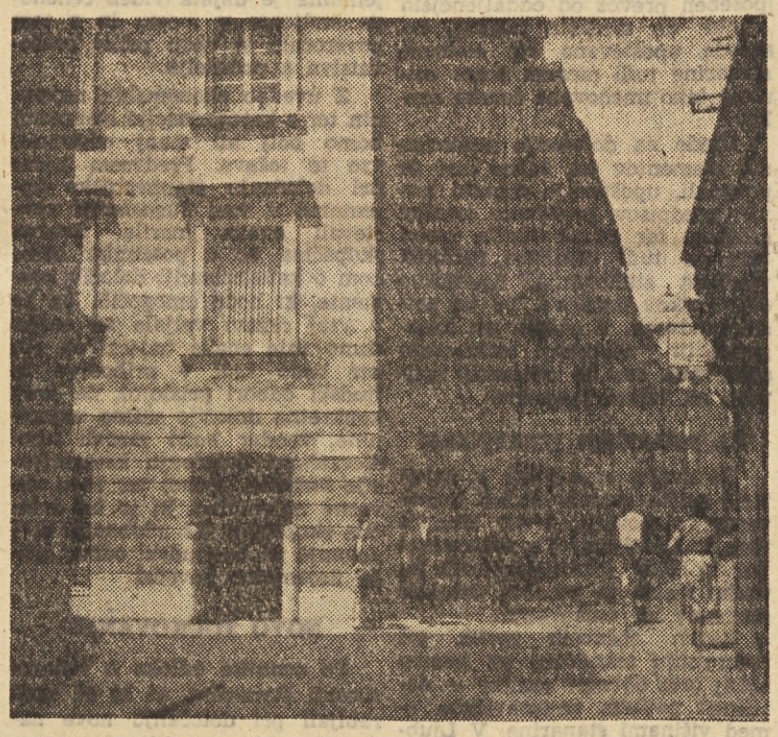

Ob Čevljarskem mostu vzbuja pozornost prenovljena stavba stare Ljubljane, v kateri ima svoje prostore najsodobnejša trgovina današnjega časa — »Jugotehnika«

400 NOVIH STANOVANJ V ZASAVJU

NAJVEČ V TRBOVLJAH

Odkar so vse tri zasavske občine ustanovile svoja gradbena podjetja, se je graditev stanovanj in drugih objektov družbenega standarda zelo povečala. Kljub temu pa poznavalci sodijo, da bi bilo moč z boljšo organizacijo dela in z večjim izkoriščanjem notranjih rezerv v gradbenih podjetjih, graditev še povečati, obenem pa jo tudi poceniti. Kaže, da so doslej o tem razmišljali samo v Trbovljah. Občinski ljudski odbor v Trbovljah je že pred meseci sestavil posebno komisijo odbornikov občinskega zbora in zbora proizvajalcev, ki je poiskala boljše pogoje za hitrejšo, cenejšo in kvalitetnejšo graditev stanovanj. Komisija je, kot je videti, svoje delo dobro opravila. Na temeljih njene analize je nedavno občinski ljudski odbor sprejel odlok o usmerjanju stanovanjske graditve. Odlok določa temeljne smernice za obliko stanovanjske graditve na posameznih območjih občine ter določa najvišjo dovoljeno ceno za posamezno stanovanje.

Komisija je ugotovila nekatere nestvarne stroške pri graditvi stanovanj. Gradbeni stroški za stanovanje s tremi ležišči, ki ga gradi trboveljska opekarna, velja recimo za posamezno ležišče le 560.000 dinarjev, za enako stanovanje, ki ga gradi Strojna tovarna, pa je potrebno kar 750.000 dinarjev. Novi odlok občinskega ljudskega odbora določa, da sme veljati stanovanje s tremi ležišči le 1,700.000 dinarjev (ali nekaj več kot 560.000 dinarjev za ležišče). Odlok predpisuje tudi, kolikšno površino mora imeti posamezno stanovanje.

Letos bo v vseh treh občinah v Zasavju zgrajeno približno 400 stanovanj. Največ jih bo zgrajenih v Trbovljah. Samo na Ličarjevem bo na voljo 100 novih stanovanj. Te bodo dobili proizvajalci Strojne tovarne. Tudi v Zagorju bo do konca leta dograjenih troje 36, stanovanjskih blokov, kjer bo lahko stanovalo 118 družin. Pred dnevi pa so začeli graditi še dva bloka — enega v Zagorju, drugega pa v Kisovcu. V Hrastniku bo letos vseljivih nekoliko manj stanovanj kot drugje, vendar bodo tudi tu stanovanjsko stisko znatno ublažili. V tem kraju so že sprejeli perspektivni načrt graditve stanovanj, ki obeta, da bodo v prihodnjih desetih letih zgradili najmanj 600 stanovanj.

Doslej pa še ni ničesar slišati o tem, kako bodo v zasavskih občinah po novih pogojih gradili in razdeljevali stanovanja. Brez dvoma je tudi v Zasavju mnogo ljudi, ki bi radi podpisali pogodbe, po katerih bi tudi sami nekaj prispevali za to, da bi dobili stanovanja.

M.

Pisma uredništvu

Boljša prehrana - večja storilnost

Iz Murske Sobote, iz podjetja »Agroservis«, nam je **Jože Sečko** poslal pismo o tem, kako je kolektivu uspelo organizirati prehranjevanje zaposlenih med delom.

»Agroservis« sodi med večja podjetja v našem Pomurju. Popravljajo vse vrste kmetijskih strojev ter priključke zanje, kakor tudi avtomobile in druge bencinske motorje. Uspeli so, da napravijo iz stare grofovske zgradbe lepo urejeno podjetje s higienskimi prostori. Sedaj imajo že kleparsko, kovaško, traktorsko, motorno, strojno, avtomobilsko in ličarsko delavnico.

Precej so napravili tudi s prostovoljnim delom. Zbetonirali so dvorišče in kanale, kjer perejo avtomobile in druge stroje.

Živahno je v tem kolektivu tudi športno življenje. Imajo svoje nogometno moštvo, ki je odigralo že več tekem v počastitev 40-letnice KPJ.

O obratu družbene prehrane pa nam tovariš Sečko piše tole:

»Uresničile so se večletne želje kolektiva »Agroservis«. 4. avgusta bo začela redno obratovati menza, kjer bodo dobili vsi zaposleni toplo malico-enolončnico. To vest so delavci sprejeli z velikim veseljem.

Hrano bodo kuhali v hotelu »Zvezda«, v podjetje pa jo bodo dovažali s posebnim triciklom. Hrano bo razdeljevala posebna uslužbenka, ki bo hkrati skrbela tudi za čistočo posode in prostora.

Vodstvo podjetja upa, da bodo z organizacijo dobre prehrane delavstva povečali storilnost za 20 %.«

IZ PODJETIJ IN OBČIN

PRED OBČINSKIM PRAZNIKOM KROPE

Kropo, staro železarsko in rudarsko naselje, obiskuje vsako leto več tujih in domačih gostov. Da bi obisk še povečali, je pripravilo prejšnji mesec Turistično društvo poseben večer opernih arij, na katerem sta razen rojakov Gašperja Dermote in Zlate Gašperšič, sodelovala tudi sopranistka Božena Glavakova in basist Zdravko Kovač. Imeli so tudi poseben večer skioptičnih slik Gorenjske in Švice. Slike je razlagal tovariš Tavčar iz Kranja, ki je posebno znan po svojih popotovanjih po tujih deželah. Da bi usposobili več vodičev za turistične skupine, je Turistično društvo v Kropi organiziralo nekaj predavanj o zgodovini in znamenitostih Krope.

V nedeljo, 9. avgusta bodo v Kropi praznovali krajevni praznik. Praznik je na dan obletnice ustanovitve Cankarjevega bataljona.

Za ta dan je Turistično društvo organiziralo tudi poseben množični obisk kroparskih rojakov. Društvo vabi vse, ki so bili rojeni v Kropi, da pridejo tega dne v domači kraj. Poskrbeli so za posebne avtobusne prevoze postaje Podnart.

NOVA PEKARNA V KRANJU

Te dni začenjajo v Kranju graditi novo polavtomatsko pekarno. Poslopje bo dolgo 80 in široko 30 m, do tretje stopnje pa bo dograjeno že letos. Za graditev in opremo novega obrate bo potrebnih blizu 135 milijonov dinarjev.

Sedanja proizvodnja pekovskih izdelkov v Kranju ne zadovoljuje vseh potreb. V treh parnih in petih navadnih pečeh je moč sedaj dnevno — v treh izmenah — speči približno 10.000 kilogramov pekovskih izdelkov. Nova pekarna pa bo imela dnevno zmogljivost 15 do 20.000 kg kruha in peciva (v dveh izmenah). S tem bodo potrebe Kranja in okolice krite vsaj za dobo dvajset let.

Nova pekarna bo polavtomatska. Moko, ki bo vskladiščena v kleti, bodo posebne naprave — elevatorji — potiskali v tretje nadstropje. Od tu bo moka krožila skozi sita v mešalce, testo pa dalje v štiri parne peči. Zgradili bodo tudi prostor za tunelsko peč (avtomatsko), vendar te za sedaj še ne bodo montirali. V tej peči bi bilo mogoče speči v osmih urah kar 10.000 kg kruha.

STANOVANJSKE SKUPNOSTI V ZASAVJU

Čeprav so se občinski odbori Socialistične zveze ter ostale politične in družbene organizacije mnogo prizadevale, kaže, da ljudje v Zasavju še vedno niso dovolj seznanjeni s tem, kaj pravzaprav hočemo doseči z ustanovitvijo stanovanjskih skupnosti. Nepoučenost se najbolj kaže v tem, da mnogi občani te ali one zasavske občine še vedno menijo, da bodo stanovanjske skupnosti nekakšne občinske ustanove (na breme občinskega proračuna), ne pa ustanove prebivalcev samih.

Prvi zbori volivcev o stanovanjskih skupnostih so bili slabo obiskani. Premalo je bilo ljudem tudi pojasnjeno, da ne bo mogla nobena stanovanjska skupnost živeti – še manj izboljševati življenjskih in drugih razmer — če ljudje sami ne bodo sodelovali in vsestransko pomagali uresničevati sprejete programe dela.

V Trbovljah so se odločili samo za dve skupnosti, medtem ko nameravajo imeti v Zagorju tri. V Zagorju so se lotili dela zelo načrtno, zlasti v Farčnikovi koloniji v Selu, kjer žive predvsem delavske družine. Kaže, da bodo zdaj uresničili le minimalni program dela, ker bi si radi najprej pripravili potrebne pogoje za nadaljnji obsežnejši razvoj svoje stanovanjske skupnosti.

Občinske odbore Socialistične zveze v Zasavju pa čaka še mnogo dela pri uresničevanju načel o stanovanjskih skupnostih, posebno še, ker bo treba odslej uspešneje združevati prizadevanja prebivalcev tega ali onega naselja.

M. V.

PROSTOVOLJNO DELO V HRASTNIKU

V Hrastniku so začeli graditi – na pobudo mladine – novo cestišče skozi mesto. Ker občina nima dovolj denarja, gradijo cesto predvsem s prostovoljnim delom. Polet mladine za prostovoljno delo pa je v zadnjem času precej upadel. Iniciativo so prevzeli upokojenci, ki so sila prizadevni pri prostovoljnih akcijah. Tudi rudarji, ki že tako prenesejo precej napora pri delu v rudniku, se radi udeležujejo prostovoljnega dela. Prav bi bilo, če bi se po njih zgledovali tudi ostali občani.

S prostovoljnim delom urejajo rudarji v gornjem delu Hrastnika tudi nov lep stadion, ki bo dograjen verjetno že letos.

Hrastničani zelo pogrešajo kopališče. Sredstva zanj se sicer že zbirajo, vendar prepočasi. Tudi za graditev tega objekta bo treba združiti prizadevnost vseh Hrastničanov.

Z.

ZA OBRAT DRUŽBENE PREHRANE V LJUTOMERU

Na zadnji seji občinskega sindikalnega sveta Ljutomer so govorili o potrjevanju tarifnih pravilnikov, o sprejemanju pravilnikov, o delovnih odnosih ter o nekaterih gospadrskih problemih v občini. Ugotovili so, da so vse gospodarske organizacije v občini pravočasno predložile osnutke tarifnih pravilnikov ter da jih imajo sedaj že vse tudi potrjene. Kmetijske zadruge zaostajajo. Sindikalne podružnice so skoraj v vseh podjetjih zelo prizadeto spremljale pripravljanje novih tarifnih pravilnikov, ponekod pa se je pokazalo, da so bila prizadevanja sindikatov napačna. Ponekod so namreč hoteli povišati le tarifne postavke ne da bi to povišanje vezali na povečanje storilnosti.

Na seji so sklenili, da naj vsaka sindikalna podružnica izdela podrobno analizo del sindikata v času priprav za sprejemanje novih tarifnih pravilnikov.

V Ljutomeru so imeli v zadnjem času lepe uspehe pri uveljavljanju kolektivnih pogodb delavcev pri zasebnih obrtnikih. Plače obrtnih delavcev pri zasebnih obrtnikih so se skoraj povsem vskladile s plačami enakih delavcev v družbenih podjetjih. Da je bilo to doseženo, je predvsem zasluga občinskega sindikalnega sveta.

Precej slabo pa gre v ljutomerski občini s sestavljanjem in uvejavljanjem pravilnikov o delovnih odnosih. Nekatere gospodarske organizacije so povsem neupravičeno zamudile predpisani rok ureditve tega problema. Kaže, da so vodstva podjetij obravnavala ta problem premalo resno.

Precej obširno sa na seji govorili o družbeni prehrani v Ljutomeru. Občinski sindikalni svet zahteva, naj se takoj ustanovi v mestu osrednji obrat družbene prehrane. Anketa je pokazala, da želi toplo malico med delom najmanj 500 ljutomerskih proizvajalcev, mnogo pa je tudi takšnih, ki bi želeli celodnevno oskrbo.

F.

IZ VELENJSKEGA RUDNIKA

Letos bo rudnik lignita Velenje štipendiral še 21 svojih proizvajalcev. Od teh jih bo 10 šlo v nadzorniško šolo, 8 rudarjev pa bo šlo v nižjo partijsko šolo. Štipendije bodo znašale od 7700 do 10.700 dinarjev.

Že dalj časa traja v rudniku tečaj za minerje. Organizirali so ga na pobudo tehničnega vodstva. Na tečaju, ki ga obiskuje okoli 1000 rudarjev, poučujejo predmete iz področja higiensko-tehnične zaščite in tehnike miniranja. Tečaj bo trajal šest tednov, absolventi, ki bodo z uspehom napravili izpit, pa bodo dobili naziv minerskega mojstra.

SVOJEVRSTNA PREDSTAVA MEDVOŠKE GODBE

Godbeniki medvoške občine so na poseben način proslavili dan vstaje, hkrati pa tudi 40-letnice ustanovitve KPJ. Osemnajst godbenikov te godbe se je 20. julija napotilo s svojimi glasbili na vrh Triglava, kjer so priredili pravcati koncert. Planinci, ki so bili tega dne v planinskih domovih »Planika«, »Dolič« in »Kredarica« ter na vrhovih okoli Triglava, so se zjutraj prav začudili, ko so najprej zaslišali zvoke fanfar, kasneje pa državno himno.

Na vrhu Triglava, kjer je bilo takrat okoli 80 ljudi, so medvoški godbeniki pripravili tudi skromno proslavo. Govori je France Jenko. Z žalostinko so se godbeniki poklonili spominu vseh, ki so padli v borbi za svobodo. Ob koncu svojevrstne prireditve pa so zaigrali še »Triglav moj dom« in »Na planine«.

abe

V »PLAMENU« SO ŽE UGOTOVILI PRVE USPEHE

V tovarni vijakov »Plamen« v Kropi so letos uvedli nagrajevanje po enoti proizvoda. Čeprav v šestih mesecih še niso mogli ugotoviti vseh dobrih in slabih strani tega nagrajevanja, so ob potrjevanju polletnega zaključnega računa že lahko zabeležili nekaj lepih rezultatov. Kakor meni delavski svet, se je v zadnjem letu — predvsem zaradi novega nagrajevanja — povečala proizvodnja po prodajni vrednosti (nasproti prvemu polletju lani) za skoraj 14 %. Dohodek se je povečal za 35 %, število delovnih ur pa se je zmanjšalo za 1,24 %. Zanimiv je tudi podatek o vrednosti proizvodne ure, ki se je letos povečal za 15,27 %; dohodek na proizvodno uro pa se je povečal celo za 37,22 %.

Ker so v sistemu nagrajevanja po enoti proizvoda opazili nekaj slabosti, so dopolnili sedanji pravilnik o nagrajevanju.

R.

S SEJE ObSS V RADLJAH

Na zadnji razširjeni seji Občinskega sindikalnega sveta v Radljah so največ razpravljali o izobraževanju delavcev, telesni vzgoji in o občinski počitniški skupnosti. Ugotovili so, da se je prijavilo zelo malo kandidatov za Dopisno srednjo ekonomsko šolo. Sicer bi se mnogi radi vpisali, če bi bile konsultacije s profesorji tudi v Radljah. Teh pa v Radljah ni, ker nimajo predavateljev za matematiko, blagoznanstvo in druge strokovne predmete. Nekateri slušatelji te šole se sedaj vozijo celo v Maribor in v Ravne. Sklenili so, da s pomočjo podjetij organizirajo konsultacijski center tudi v Radljah. Predavatelje bodo dobili iz Raven ali pa iz Maribora.

Ko so govorili o seminarjih, ki jih prireja Republiški center za vzgojo kadrov so menili, da je treba v komuni organizirati središče za izobraževanje upravljavcev. Republiški center naj v prihodnje na svojih seminarjih pripravlja predavateljski kader za občinska izobraževanja središča. Ti predavateljі pa naj bi potem organizirali, vodili in predavali na krajših večernih tečajih v občini po programu, ki bi ga preskrbel republiški center.

Podjetja zelo težko pogrešajo svoje ljudi, pa tudi izdatki za potovanje in oskrbo so precejšnji. Sindikalni svet le s težavo zbere primerne kandidate za razne seminarje v Ljubljani, ki so dokaj pogosti.

Pred dvema mesecema je občinsko sindikalno vodstvo organiziralo občinsko počitniško skupnost. V njej so včlanjeni vsi kolektivi. S skupnimi sredstvi vzdržujejo počitniški dom ob morju. Največ denarnih sredstev so prispevali elektrarna, Tehnogradnje in železarna.

Pred koncem seje so tudi sklenili, da bodo ustanovili brodarsko društvo in da bodo organizirano zbirali prispevke za gradnjo sindikalnega doma v Ljubljani.

Čudno je pa vendar res

Še nekaj misli o preskrbi naših mest s sadjem in zelenjavo

V Kopru smo pred dnevi razpravljali o letošnji letini in o organizaciji preskrbe mest in industrijskih središč s sadjem in zelenjavo. Ob koncu razprave je nekdo dejal: »Čudno je, pa je vendarle res: dobra letina nam povzroča več preglavic kot slaba.«

V Kopršči imajo dobro zemljo, ugodno podnebje, zgodnjo letino in, zlasti letos, obilo kmetijskih pridelkov.

Nimajo pa svojega preskrbovalnega podjetja.

Vsa mesta ob slovenski obali preskrbuje s sadjem in zelenjavo — postojnsko preskrbovalno podjetje.

In zanimivo je, da so cene vrtnin in sadja v teh mestih — če jih primerjamo s cenami v drugih mestih na Slovenskem — zelo visoke, nekaterih pridelkov pa celo višje, čeprav bi morale biti občutno nižje.

Ob koncu junija so na primer Ljubljančani kupovali zelje po 24 din, solato po 20 din, korenje po 60 din, grah po 56 dinarjev, medtem ko so Koprčani kupovali zelje po 30 din, solato po 40 din, korenje po 80 din in grah po 60 dinarjev. Krompir so v obeh mestih prodajali po 30 dinarjev; dva tedna kasneje v Ljubljani po 22 din, v Kopru pa še vedno po 30 dinarjev.

Prve dni avgusta so v Kopru prodajali papriko po 120 dinarjev, čebulo po 40 din, fižol (slab) po 60 din, solato po 30 do 35 din in težko si jo dobil; v Ljubljani so iste dni prodajali papriko po 50 din, čebulo po 32 din, fižol od 50 do 64 din, solato po 32 din. Krompir so v obeh mestih prodajali po 20 dinarjev, kumare pa po 30 do 32 dinarjev.

Ko sem pred nedavnim hodil po Kopršči, sem hotel ugotoviti, kje so vzroki, da preskrba obalnih mest šepa. Že v Ljubljani so mi pripovedovali, da so breskve v teh krajih dobro obrodile. Pa sem na trgu v Kopru povpraševal, po čem imajo breskve. In rekli so mi, da bi jih prodajali po 80 ali 90 dinarjev — če bi jih imeli.

Dne 27. julija na koprskem trgu ni bilo breskev.

Potem sem obiskal posestvo Škocjan.

»Ne vemo, kam bomo prodali«

Posestvo Škocjan pri Kopru ima mimo ostalega tudi 50 ha nasadov breskev, ki so letos res dobro obrodile, pa vodilni ljudje tega posestva — takrat, ko sem jih obiskal — še niso vedeli, kam jih bodo prodali. Pogodb nimajo. Pa ne samo za breskve, tudi za druge pridelke je tako.

Pred leti so na tem posestvu pridelovali veliko vrtnin, toda večkrat se je dogajalo, da jih niso mogli prodati. Pa so skoro opustili vrtnine in se začeli ukvarjati z drugimi kulturami. Ugotovili so na primer, da je povpraševanje po semenih veliko in so jih začeli pridelovati.

Gledal sem njihov novi vinograd. Med vrstami trt je dva metra praznega prostora. »Seveda,« so mi rekli, »veliko bi še lahko raslo tukaj, toda kaj hočemo, ko pa za vrtnine ni zanimanja.«

Makedonska solata v Kopru — to ni šala!

Nekaj zelenjave pa vendar imajo. Aprila letos so prodali ljubljanskemu preskrbovalnemu podjetju »Sadje-zelenjava« nad tisoč kilogramov solate po 30 dinarjev. Takrat je postojnsko preskrbovalno podjetje prodajalo na koprskem trgu solato, ki jo je pripeljalo iz Makedonije po 60 do 70 dinarjev.

Posestvo Škocjan nima svoje stojnice na koprskem trgu, nima komercialista in se s prodajo nerado ukvarja. »Mi smo proizvajalci,« so mi rekli, »prodaja pa je stvar trgovcev.« Zato so imeli breskev toliko, da niso vedeli, kam bi jih prodali, na koprskem trgu pa breskev ni bilo.

Nenačrtnost in špekulacija

To bolj ali manj drži tudi za ostala posestva v Kopršči. Sploh je organizacija preskrbe v teh krajih dokaj slaba. Lani so na primer pridelali veliko graha, pa ga niso mogli prodati, medtem ko bi paradižnika prodali več kot so ga pridelali. Zato so letos posadili veliko paradižnika in sedaj ne vedo, kam z njim. Nekateri neodgovorni ljudje celo grozijo, da ga bodo vozili v morje. Dogodilo se je tudi, da so zapeljali nekaj kamionov paradižnika v gozd in počakali, da se je na trgu uveljavila višja cena. Šele takrat so pripeljali paradižnik na trg.

To nas opozarja, da bo potrebno storiti korenite ukrepe za ureditev kmetijske proizvodnje in preskrbe na Koprskem. Posestva in zadruge bi morale dobro vedeti, koliko lahko pridelajo in kakšnih pridelkov, koliko potrebujejo mesta v Kopršči, koliko pridelkov bodo lahko izvozili v druga mesta in v inozemstvo ter koliko pridelkov bo pridelala domača prehrambena industrija. Na osnovi podrobnega načrta potreb, utemeljenega z odkupnimi pogodbami, lahko posestva izdelajo proizvodne načrte, zadruge pa sklepajo pogodbe o kooperaciji z zasebnimi kmeti, vsi skupaj pa veliko bolj kot doslej skrbijo, da bi zaostalo koprsko kmetijstvo modernizirali in pridelovali svoje pridelke hitreje in ceneje.

V Kopršči bi morali imeti ljudi (ustanovo, podjetje), ki bi se resno ukvarjali s temi problemi, skrbeli za preskrbo obalnih mest in za prodajo koprskih pridelkov. Dandanes pa je tako, da se trgovinska zbornica izgovarja na poslovno zvezo, poslovna zveza na preskrbovalno podjetje itd. Nihče noče biti kriv niti dolžan. Vsi pa vedo, da bi Kopršča lahko prodala še veliko več pridelkov kot jih ima sedaj, če bi prodajo resno organizirali in tesneje povezali koprske proizvajalce s potrošniki v vsej državi.

Te slabosti so se letos najbolj pokazale pri prodaji paradižnika.

»Zadeva paradižnik«

Na Koprskem imajo letos zelo veliko paradižnika, kar ga v tujino niso mogli prodati toliko, kolikor so ga sprva nameravali. Spomladi so ga na svetovnem trgu kupovali po 250 dolarjev za tono, sedaj pa po 105 dolarjev. Izvozniki so izračunali, da bi ga morali odkupovati od proizvajalca po 2 do 3 dinarje za kilogram, če bi hoteli brez izgube izvažati v tujino. Proizvajalci pa so izračunali, da je proizvodna cena paradižnika v koprskem okraju od 8 do 10 dinarjev.

Kam torej s paradižnikom?

V Kopru so storili vse, kar so mogli (v tako kratkem času), da bi ga čimveč predelali v mezgo. Kljub temu pa so predelovalne zmogljivosti naše prehrambene industrije še vedno premajhne.

Neizpolnjeni upi

Ko smo v Ljubljani, Ptuju in Mariboru, na Jesenicah, v Celju in Krškem brali, koliko je v Kopru paradižnika, smo upali, da ga bodo preskrbovalna podjetja hitro in poceni pripeljala na naše trge, saj si mnoge gospodinje same rade pripravijo paradižnikovo mezgo za zimo. To se ni zgodilo. Mnoga podjetja, ki skrbe za preskrbo trga s sadjem in zelenjavo, so odpovedala. Pa ne samo zato, ker jim primanjkuje skladišč in transportnih sredstev, ampak tudi zato, ker jih je iznenadila nizka cena.

V Kopršči odkupujejo jedilni paradižnik od proizvajalca po 10 dinarjev, industrijskega pa po 6 do 8 dinarjev (po 2 din za odstotek suhe snovi). V Izoli so ga 2. avgusta prodajali po 16 din, v Kopru po 20 din, v Piranu po 22 din. Iste dni je bil v Ljubljani po 32 din. Nekaj dni prej so ga Kranjčani in Mariborčani kupovali na trgu po 40 din, Jeseničani in Trboveljčani po 50 din, Ptujčani pa po 80 (27. julija) in bilo ga je tako malo, da so ga vsega prodali že zgodaj zjutraj.

Pogodbeni sistem bo treba izboljšati

To je ena stran medalje, na drugi pa vidimo pogodbe, ki so jih kmetijske zadruge sklenile s proizvajalci, preskrbovalna podjetja pa s kmetijskimi zadrugami. Te pogodbe niso temeljile na proizvodnih cenah, ampak na minimalnih tržnih cenah, ki so jih proizvajalci in trgovci izračunali največ na osnovi lanskoletnih izkušenj. Pogodbene cene pa so zaradi izredno velikih količin paradižnika padle v vodo.

Tiste kmetijske zadruge, ki so sklenile pogodbe samo s proizvajalci, ne pa tudi s preskrbovalnimi podjetji, trde, da pogodb ne morejo izpolnjevati. V kmetijski zadrugi Izola so izračunali, da bodo imeli zaradi razlike med pogodbeno in odkupno ceno paradižnika nad 3 milijone dinarjev izgube.

Tiste kmetijske zadruge, ki so sklenile pogodbe samo s preskrbovalnimi podjetji, ne pa tudi s proizvajalci (kmetijska zadruga v Luciji) pa trde, da je pogodbe treba izpolnjevati, ker pridelke lahko odkupujejo cenejo kot so pričakovale, prodajajo pa jih po pogodbenih cenah.

Seveda tudi preskrbovalna podjetja niso nič kaj navdušena, da bi izpolnjevala tiste pogodbe, ki jim povzročajo izgubo.

Zelo škodljivo bi bilo, če bi take težnje obveljale. Izkušnje nas uče, da enostransko neizpolnjevanje pogodb povzroča nered v kmetijstvu in nezaupanje proizvajalcev, kar vpliva na nižjo proizvodnjo. Pogodbeni sistem je sicer dober in koristen, vendar je dandanašnji še zelo pomanjkljiv. Izpopolniti ga moramo, zboljšati, ne pa zavreči. Pogodbe bi morali sestavljati tako, da bi temeljile na proizvodnih cenah, morebiti pa tudi ne bi bilo napak, če bi v bodoče govorili v pogodbah, kakšne bodo cene, če bo letina slaba in kakšne, če bo letina dobra, torej o razponu cen. Z dobro voljo je moč storiti marsikaj, toda te ponekod kaj rado primanjkuje. Nekateri ljudje bi radi videli le dobičke, interesi potrošnika pa so zanje deveta briga. Zakaj na primer ne bi mogli sporazumno popraviti pogodb, če se je izkazalo, da so pomanjkljive in da cene niso pravilno določene. Tako ponekod že delajo (v Splitu so znižali pogodbene cene za 25 %), skoro povsod pa se drže pogodb kot pijan plota. Kmetijska zadruga v Brežicah še vedno odkupuje paradižnik po 40 dinarjev, zasebni kmetje se veselijo, potrošniki pa jezijo, toda kaj hočejo, ko pa nimajo nikogar, ki bi jim pripeljal paradižnik iz Kopra in ga prodajal recimo po 25 ali največ 30 dinarjev.

Tudi sindikati naj spregovore

Zlasti letos, ko imamo tako dobro letino, moramo bolj kot doslej skrbeti za preskrbo potrošnikov in zelo hitro izboljšati preskrbovalno mrežo. Pri tem imajo veliko odgovornost tudi sindikati. Zanimivo je, da še noben sindikat ni javno povpraševal preskrbovalnega podjetja, zakaj prodaja nekatere pridelke dvakrat ali celo trikrat draže kot jih prodajajo v ostalih krajih, da so le redke sindikalne organizacije javno protestirale proti navijanju cen in slabi organizaciji preskrbe ter se z vso družbeno-politično veljavo zavzele za odpravo slabosti. Pa toliko govorimo o nagrajevanju in razpravljamo o slehernem dinarju pri tarifni postavki, vendar se prav malo bijemo, da bi imel dinar večjo vrednost, se pravi, da bi zanj lahko več kupili. Ptujčani, ki jim prodajajo paradižnike po 80 dinarjev, ne bi smeli samo kritizirati preskrbe (za vogali); v sindikatu bi se morali resno pomeniti, poiskati vzroke slabosti in potlej ustvarjalno pomagati, da se te slabosti odpravi. Isto velja za Koper in za vsa ostala mesta. Če bomo tako delali, bomo uživali dobrine letošnje dobre letine. Drugače pa bomo vso zimo ponavljali za tistim Koprčanom: »Dobra letina je bila, pa nam je povzročila več preglavic kot slaba.«

Janez Voljč

Preskrbovalno podjetje iz Postojne je pripeljalo sadje in zelenjavo v Koper

Ne odstopajmo od načel

V vseh tistih gospodarskih organizacijah, v katerih so že prej težili k nagrajevanju po učinku in so se politično, organizacijsko in tehnično pripravili nanj, so danes razmere kar dobre. Proizvajalci razpravljajo o najboljšem načinu izplačevanja variabilnega dela osebnega dohodka in že vedo, koliko bodo dobili, če bodo toliko ali več naredili in če bo njihova gospodarska organizacija imela takšne ali drugačne uspehe. Zavzemajo se za nagrajevanje po učinku, pa ne samo zato, ker jim daje možnost za višje prejemke, ampak tudi zato, ker zahteva pravilne odnose v kolektivu in prepečuje privilegije ter druge nezdrave pojave.

V vseh podjetjih pa ni tako. To velja za tista podjetja, kjer še niso doumeli, kako pomembno je nagrajevanje po učinku in še vedno vidijo le tarifno postavko. Nova načela nagrajevanja so sicer zapisali v tarifni pravilnik, niso pa storili ničesar, da bi jih tudi uveljavili. Šlo jim je samo za to, da bi bil njihov tarifni pravilnik čimprej potrjen, ne pa tudi za njegovo vsebino. V takšnih podjetjih je navadno sestavilo tarifni pravilnik nekaj strokovnjakov in morebiti tudi sindikalnih odbornikov ter članov upravnega odbora, večina proizvajalcev pa je stala ob strani in se je morala zadovoljiti s polovičnimi pojasnili. Ponekod pa tudi teh ni bilo.

Povsod tam, kjer novega načina nagrajevanja niso doumeli, ali ga niso zadovoljivo razložili, sta doma slaba volja in negodovanje. — Poglejmo nekaj primerov:

V nekem koprskem podjetju so šele sedaj, ko so začeli izplačevati po novem tarifnem pravilniku, ugotovili, da nimajo dovolj denarja, da bi plačali tudi za preseganje norm.

V slehernem okraju lahko naletimo na eno ali več podjetij, v katerih še vedno mislijo, da bodo delili variabilni del osebnega dohodka ob polletju ali ob koncu leta, proizvajalci pa seveda godrnjajo, ker so dobili ob mesecu le toliko denarja, kolikor jim ga zagotavljajo tarifne postavke.

V nekem podjetju ljubljanskega okraja so izplačali razliko le direktorju in drugim višjim uslužbencem, ostalim pa ne. Pojasnili so jim, da je izračunavanje preveč zamotano, in da jim bodo razlike plačali kasneje.

V Celju so na primer v nekem podjetju zvišali tarifne postavke in razliko izplačali prej, preden je bil nov tarifni pravilnik sprejet. Komisija pa tega tarifnega pravilnika ni hotela potrditi, dokler niso znižali tarifnih postavk. Sedaj morajo plačevati nazaj.

V ljubljanskem podjetju »Žima« so vsak mesec izplačevali na račun dobička 10-odstotne tarifne postavke. S takšno prakso so sedaj prenehali in izplačano vsoto (50 % mesečne plače) odšteli od razlike za prvo polletje. Tega pa delavcem nihče ni povedal in pojasnil. Za ta sklep so zvedeli šele, ko so jim izplačali ostanek razlike.

Takšnih primerov bi lahko našteli še več, pa ni potrebno. Dejstvo je namreč, da sleherna nepravilnost pri nagrajevanju povzroča hudo kri. Razumljivo je tudi, da so proizvajalci nezadovoljni, če vodstvo podjetja stori nekaj, kar jim nihče ni razložil in česar ne razumejo.

Potlej pa se še zgodi, da vodstvo podjetja popusti nezadovoljstvu, ki je odraz nerazumevanja delavcev in s tem škoduje vsemu, kar je doslej zgradilo. V tistem ljubljanskem podjetju, kjer so izplačevali na račun dobička vsak mesec 10 % tarifne postavke, so na primer sklenili, da bodo kar takoj izplačali 50 % plače na račun dobička. Tako ne bi bilo treba odšteti tega denarja od razlike. To pa spet ne gre. Ljudem je treba pojasniti, kaj sploh hočemo doseči z novim načinom nagrajevanja, pa se za načela bojevati in ne popuščati.

Teh nekaj primerov nas opozarja, da se je s potrditvijo tarifnih pravilnikov naše delo šele začelo. Sedaj gre za to, da bomo vsa dobra načela, ki smo jih zapisali v tarifne pravilnike, uveljavili tudi v življenju. Zato moramo stalno spremljati nagrajevanje, pomagati, kjer so pomoči potrebni, opozarjati na napake in se odločno upirati slehernim težnjam, da bi se vrn na star sistem. Delavski svet vodstva podjetij in družbene organizacije pa bodo to pomembno nalogo izpolnili le, če bo nagrajevanje po učin postalo stvar vsakodnevne prakse vseh proizvajalcev. J. V.

Koprska razglednica: tudi ribičem se po obilnem lovu prileže malo počitka

V prvem polletju 18 000 koles

Poleg uspeha, ki ga je dosegla Tovarna koles »Rog« v Ljubljani v količinskem in vrednostnem povečanju proizvodnje v primerjavi z istim obdobjem lani (za 21 oziroma 17%, ob povečanju zaposlenih za 4% in znižanju cen za 30 milijonov dinarjev) moramo vsekakor omeniti njihov sistem nagrajevanja po učinku. Zaslužki delavcev v proizvodnji so odvisni od tarifne postavke, izvršitve norme in finančnega uspeha obračunske enote. Prejemki, ki izvirajo iz uspešnega dela obračunske enote so znašali v povprečju 14 do 28% od prejemkov po tarifnih postavkah in izvršenih normah. Če oddelek zaradi objektivnih vzrokov (pomanjkanja materiala itd.) ni dosegel niti povprečnih plač podjeja, je dobil iz rezervnega sklada posojilo za kritje razlike. To posojilo mora oddelek vrniti.

Notranjo delitev prejemkov, ki izvirajo iz dobrega dela ekonomske enote izvršijo tako, da pribijejo določen procent (razmerje med plačno maso in izplačanimi plačami) na izplačane zaslužke po tarifni postavki in doseženi normi. Ta procent je bil za nekatere oddelke tudi negativen. Splošen nivo pa kaže pozitiven rezultat in se giblje, kot smo že omenili, med 14 in 28%. V času letnega dopusta ima delavec pravico do zvišanih prejemkov, na kar pa ni opravičen v času bolezenskega dopusta.

Produktivnost dela se je v prvem polletju povečala za 6 % od lanskega povprečja ali za 12% nasproti prvemu polletju lani. To so dosegli z boljšo organizacijo in izkoriščanjem notranjih kapacitet podjetja. Z zmanjšanjem zastojev in drugih prekinitev jim je uspelo zvišati dejansko porabo delovnega časa od 83,8 na 84,8%.

Velike težave pa imajo zaradi bolezenskih dopustov, saj se je število teh dopustov v primerjavi z lanskim letom povečalo. Če z novim načinom nagrajevanja ne bodo dosegli izboljšanja, bodo primorani uvesti kontrolo in zato zaposliti posebnega uslužbenca.

Dosežene rezultate v prvem polletju v podjetju proučujejo, posebej pa vpliv nagrajevanja po učinku na rentabilnost poslovanja.

M. P.

»Ko bi prej vedel«

V pravno posvetovalnico pri občinskem sindikalnem svetu v Kranju se zateka vedno več delovnih ljudi

V pravni posvetovalnici pri občinskem sindakalnem svetu v Kranju je ob ponedeljkih od ene do treh popoldne živahno. Delavcev ne preveva pravdarska strast, vendar zmerom kdo išče pravice, bodisi v osebnih ali pa službenih zadevah. Vsa podjetja nimajo svojih pravnih referentov, kjer jih pa imajo, so tako obremenjeni z drugim delom, da bi se težko dlje ukvarjali z osebnimi težavami delavcev. Glede sporov z vodstvom podjetja pa se delavci ne obračajo radi na svoje pravne referente, ker se pač boje, da bi neupravičeno »potegnili« z vodstvom. (Zlasti, če se je vodstvo ravnalo po njihovih nasvetih).

Verjetno bi še več članov sindikata prihajalo v to pravno posvetovalnico, če bi vedeli zanjo. Že veliko jih je prišlo tja šele potem, ko je že pretekel pritožbeni rok in zato seveda niso mogli več uveljaviti svojih pravic. Na vprašanje, zakaj niso prej prišli, dobi pravik v posvetovalnici zmerom enak odgovor: »Nisem vedel za to posvetovalnico.« Če resno jemljemo te odgovore — mislim, da je sleherni pomislek glede tega odveč, ker bi drugače delavci prišli pravočasno po nasvet — lahko sodimo, da sindikalni funkcionarji po delovnih kolektivih niso članstva dovolj opozorili na to novo tribuno, ustanovljeno za zaščito splošnih državljanskih in delavskih pravic, ki je zlasti pomembna sedaj, ko so ukinjeni arbitražni sveti. Naziv tribuna je vsaj za kranjsko posvetovalnico upravičen, čeprav, kakor vse druge, nima nobenih pooblastil za razsojanje sporov. Vodstva kranjskih podjetij namreč upoštevajo nasvete posvetovalnice,

Samo droben primer: Pred nedavnim so neko delavko iz »Tiskanine« po vrnitvi z letnega dopusta neprijetno presenetili z razrešilnim dekretom. Na odpustnici je pisalo, da jo razrešujejo, ker je samovoljno zapustila delovno mesto. Delavka se ni čutila krivo, ker je pred odhodom na dopust obvestila vodjo oddelka in mu dala celo potrditi sindikalno knjižico, toda šef je pozabil sporočiti personalnemu oddelku, da je odšla na dopust. Tako so torej delavko odslovili zaradi pozabljivosti nadrejenega. Po posredovanju pravne posvetovalnice pri občinskem sindikalnem svetu so odpoved razveljavili in delavka zopet redno dela.

Tudi v primeru, ko republiški zavod za socialno zavarovanje in pravna posvetovalnica različno tomačita zvezno uredbo o skrajšanem delovnem času zaradi bolezni, se podjetja ravnajo po nasvetu pravnika v posvetovalnici, ki je hkrati pravnik na Tajništvu za delo pri OLO Kranj in torej tudi tam zagovarja isto stališče. Podjetja so že več delavcev med skrajšano zaposlitvijo poslala na redni letni dopust, ko je minil rok, ki ga je določil zdravnik za skrajšano zaposlitev zaradi terapije, pa niso upoštevala, da so bili medtem na dopustu in da smejo toliko dlje delati na primer po štiri ure, kolikor je znašal letni oddih. Neki delavki, spet iz »Tiskanine«, se to ni zdelo prav in se je zatekla v pravno posvetovalnico. Pravnik, ki drugače tolmači uredbo zveznega sekretariata za delo kot republiški zavod za socialno zavarovanje, ji je potrdil in tudi dosegel, da je vodstvo tovarne upoštevalo njegove pripombe. Glede na to, da se bodo podobne reči še dogajale, utegne različno pojmovanje zvezne uredbe povzročati še veliko težav, zato bi se kazalo o tem temeljito pogovoriti in zavzeti enotno stališče, kajti sicer lahko pride do tožb med podjetji in republiškim zavodom za socialno zavarovanje.

Pravna posvetovalnica delavcem torej pomaga kakor privatni odvetnik in morda še bolj prizadevno, ker ne špekulira za zaslužkom, ampak želi, da bi delavec ali delavka prišla čimprej do svojih pravic.

Dober glas in vzgled sta navdušila tudi Tržičane. Še letos, bo tržiško delavstvo dobilo podobno pravno posvetovalnico. Prav bi bilo, če bi jih tudi na Jesenicah kmalu posnemali.

M. K.

Zdravnik - distributer?

Na minuli skupščini Zavoda za socialno zavarovanje v Celju so pregledali, kako v zadnjih petih mesecih rastejo dohodki in izdatki skladov socialnega zavarovanja. Ugotovili so, da so v prvih mesecih letos narasli stroški zdravljenja v bolnicah za 80 %, ambulantno-polikliničnega zdravljenja pa za 16 %. Sodili so, da bodo nekateri izdatki zdravstvenega zavarovanja vsako leto večji. Vzroke za to naj bi iskali v sodobnejšem zdravljenju, trošenju dragih zdravil in boljši opremi zdravstvenih ustanov. Toda, ali izdatki zdravstvenega zavarovanja rastejo samo za voljo sodobnejših metod zdravljenja?

V ambulantno-poliklinični službi celjskega okraja pride na zdravnika okoli 4300 prebivalcev. Zato ni nič čudnega, če zavarovanci morajo čakati, preden jih zdravnik pregleda. V ambulantah ugotavljajo, da večkrat prihajajo k zdravniškim pregledom ljudje, ki niso zdravnikove pomoči toliko potrebni. Lani so zdravniki v tem okraju opravili 8400 rednih in honorarnih ur. Če so ti podatki točni, bi lahko ugotovili, da zdravniki niso mogli opraviti niti rednih ordinacijskih ur. Torej bi lahko zaključili, da zdravniki kar povprek opravljajo redno in honorarno delo. Zavoljo tega zmogljivost nekaterih ambulant ni do kraja izkoriščena in zavarovanci morajo dlje čakati, da pridejo k pregledu. (Strokovne komisije pa naj bi vendarle ugotovile, če je res nujno potrebno, da zdravstveni delavci tekajo iz ene zdravstvene ustanove v drugo — nikjer pa svojega dela ne opravijo dobro.) Nekateri zdravniki so v zelo kratkem času pregledali veliko zavarovancev. To so opravili tako, da so predpisali draga zdravila ali pa so pošiljali zavarovance na specialistične preglede. Lani so v celjskem okraju »taka potovanja« precej narasla. Okoli 24.000 ljudi so pregledali zdravniki specialisti (ti ljudje so tudi zahtevali povračilo potnih stroškov). Če se bodo tudi v bližnji bodočnosti zdravniki še v večji meri posluževali takega zdravljenja, bo splošni zdravnik dajal le potrdila za specialistične preglede. Zdi se, da bodo tako stroški še naprej rasli, v industriji pa bodo nastali še večji izpadi, ker bodo ljudi počasi zdravili. Vse to pa bo naposled tudi prizadelo življenjsko raven vseh delavcev. *N. B.*

V čakalnici zobne ambulante v Domžalah je včasih dosti preveč ljudi.

Slabi odnosi med zdravniki

lahko škodijo javni zdravstveni službi

Najprej tale ugotovitev: v domžalski občini je 25.000 prebivalcev. Odstotek zavarovancev se je v nekdanji občini znižal s priključitvijo agrarnih predelov od 68 na 40 odstotkov. Veliko ljudi, zlasti samoplačnikov se zdravi pri zdravnikih, ki še vedno opravljajo »privatno prakso«. Krivdo za to bi lahko pripisali tudi temu, da v Domžalah še niso dovolj utrdili javne zdravstvene službe.

V domžalski občini so zdaj trije zdravstveni domovi in obratna ambulanta podjetja »Induplati« v Jaršah. Te ustanove pa med seboj zelo slabo sodelujejo. Šele 1. januarja letos so imenovali skupni strokovni kolegij, da bi na njem obravnavali zdravstvene probleme in kadrovska vprašanja v vseh zdravstvenih domovih. Do sedaj so na dveh sejah razpravljali o dežurni službi zdravnikov, številu pregledov zavarovancev ter o tem, kako bi preprečili, da zavarovanci ne bi dolgo čakali na zdravniški pregled. Zdi se, da bi bilo pametno, če bi združili vse te zdravstvene ustanove v skupen zavod, ki bi v njem osredotočili vso upravo zdravstvenih ustanov ter utrdili finančni in gospodarski položaj tega zavoda. Obenem bi lahko tudi izpopolnili notranjo organizacijo dela v posameznih ambulantah. Saj je do sedaj na primer upravnik zdravstvenega doma v Domžalah opravljal zdravniške preglede v splošni zdravniški ambulanti in dispanzerju, medtem ko mu je zmanjkovalo čaa, da bi delal kot upravnik zdravstvenega doma. Zdravnik zdravstvenega doma v Mengšu dela tudi v obratni ambulanti podjetja »Stol« v Duplici pri Kamniku. Ta zdravnik je precej zaposlen, pa zaradi tega ne more vedno obiskovati bolnikov na domu. V Mengšu bodo morali to vprašanje urediti. (Saj je zelo nesmiselno, da zdravniki delajo v mnogih ambulantah, nikjer pa dela do konca ne opravijo.) V zdravstvenem domu v Domžalah tudi ugotavljajo, da zdravniki malo obiskujejo zavarovance na domu (v zadnjih 3 mesecih so namreč opravili le 796 obiskov). Zdravniki so v pretekli dobi zdravili zavarovance le med rednim delovnim časom. Toda ker precej ljudi zdravijo zdravniki, ki še vedno opravljajo »privatno prakso« sodimo, da v zdravstvenem domu med rednim delovnim časom ne morejo nuditi zavorovancem dovolj zdravstvenih storitev. Če v zdravstvenem domu primanjkuje zdravnikov, ali ne kaže potem honorarno zaposliti vse tiste zdravnike, ki drugače delajo v zdravstvenih ustanovah izven domžalske občine, v prostem času pa opravljajo v Domžalah »privatno prakso«. Tako bi lahko v občini okrepili javno zdravstveno službo, storitve pa bi bile bolj kakovostne, če bi jih ti zdravniki opravljali v zdravstvenem domu.

Ko pišemo o boljši organizaciji zdravstvene službe, pa ne bi smeli pozabiti na neki zelo pomemben moment. Tudi v zdravstvenem zavodu, ki je v njem osredotočena vsa zdravstvena služba določenega področja, se pojavljajo nepravilnosti, če dela v posameznih zdravstvenih ambulantah in postajah ne nadzorujejo in vsklajujejo. To kaže tudi primer zobne ambulante v Domžalah. Ko je posebna komisija pregledovala kakovost opravljenih storitev, je ugotovila zelo slabo delo tamkajšnjih zobozdravstvenih delavcev. Razen tega je ugotovila veliko slabosti glede poslovanja te ambulante. (Knjigo za vpis zlata so slabo vodili, zdi se celo, da so vanjo pozneje vpisovali nekatere podatke. Ker pri tehtnici manjkajo uteži, je komisija domnevala, da vsi izdelki niso bili dovolj težki. O polžlahtnih kovinah pa sploh nimajo nobene evidence.) Slika pa bo popolnejša, če bomo navedli še ta primer. V tej ambulanti je zdravnik-stomatolog »najel« nekega študenta, ki mu je za 7000 dinarjev pomagal vsak mesec dvigati njegov finančni učinek. (Tako je zapisano v poročilu komisije, ki je tam opravljala strokovni nadzor.) Vzroki za tako stanje v zobni ambulanti pa so v glavnem tile: Uprava zdravstvenega doma se ni dosti zanimala za delo zobne ambulante. Nje niso obveščali o določenih predpisih. V zobni ambulanti pa tudi niso izvajali tistih navodil in predpisov višjih zdravstvenih organov, ki so zanje vedeli. Zaradi trenj in slabih odnosov med zobozdravstvenimi delavci ter zavoljo bojazni, da se ti odnosi ne bi še poslabšali, v ambulanti niso reševali nekaterih problemov, marveč so dovoljevali zaposlitev za zdravnikovega pomočnika in tako najmanj kršili predpise o javnih uslužbencih. Sicer pa na splošno v domžalski občini ugotavljajo, da spori in slabi odnosi tudi med ostalimi zdravniki precej škodijo uspešnemu delu v javni zdravstveni službi.

Zdaj naj bi odgovorili še na vprašanje, ali je o vseh teh problemih razpravljal upravni odbor zdravstvenega doma?

Upravni odbor je slabo delal. Nekateri člani so se sicer zanimali za zdravstvene probleme, medtem ko nekaj ljudi sploh ni bilo na sejah upravnega odbora, ker so bili preobremenjeni z delom v drugih političnih organizacijah. Zdaj bodo izvolili nov upravni odbor, ki bodo v njem taki ljudje, ki se bodo zavzeli za reševanje določenih problemov. Tudi bodo oblike družbenega upravljanja prilagodili predvideni združitvi zdravstvenih domov. Izvolili bodo osrednji upravni odbor zdravstvenega doma, v zdravstvenih postajah pa bodo imeli nekakšne pomožne upravne odbore. Toda že s tem, da bodo izvolili nov družbeni organ zdravstvene ustanove, vseh problemov ne bodo mogli rešiti. Morda bi kazalo, da bi najprej pričeli izvajati načela, ki so navedena v poročilu komisije, ki je v zdravstvenem domu opravljala strokovni nadzor. V občinskem ljudskem odboru naj bi večkrat obravnavali probleme zdravstvene službe, razmislili naj bi tudi o tem, da bi v bližnji prihodnosti pričeli v Domžalah graditi zdravstveni dom, saj so zdaj posamezni oddelki te ustanove v različnih hišah. Če bi bili ti oddelki v eni stavbi, bi bilo delo lažje, poslovanje med oddelki pa bi bilo hitrejše.

B. N.

PO KATEREM ČLENU?

K. J., Koper: Ali ima delavski svet pravico, s sklepom prepovedati izplačilo premije uslužbencu, ki je med letom zagrešil več napak in s tem povzročil podjetju škodo? — **Odgovor:** V 17. členu uredbe o ureditvi razmerij v zvezi z razpolaganjem s čistim dohodkom in sredstvi gospodarskih organizacij je priznana delavskim svetom pravica, da spremene višine sicer že obračunanih prmij, če spozna, da so v pravilniku o premijah bistvene pomanjkljivosti, ki do obračuna niso bile opažene in odpravljene, a so take, da bi zaradi tega prišlo do izplačila nesorazmerno visokih ali nezasluženih premij. Če je pri Vas delavski svet ugotovil, da je uslužbenec sicer izpolnil premijsko osnovo, da pa pravilnik ni dovolj precizno uredil vprašanje odbitnih postavk v takih primerih kot ga sedaj Vi navajate in do kakršnega je pri vas tudi prišlo, saj je uslužbenec istočasno povzročil občutno materialno škodo, potem njegovega sklepa ne bo mogoče ovreči. Saj je povsem nelogično, da bi se upoštevala samo pozitivna stran ne pa istočasno nastale negative. Druga stvar pa je, če je uslužbenec povzročil škodo z ravnanjem, ki nima nobene zveze s premijsko osnovo. V takem primeru pa je treba premijo vendarle obračunati, če je uslužbenec premijsko osnovo izpolnil. Za povračilo škode, ki jo je povzročil s kakšnim drugim ravnanjem, pa je treba uveljaviti odškodninsko odgovornost po postopku, ki je predpisan v zakonu o delovnih razmerjih od 306. do 314. člena. V takem primeru pa bi lahko delavski svet zadržal izplačilo obračunane premije, dokler se pravomočno ne reši vprašanje odškodnine odgovornosti. Treba je namreč upoštevati, da je premija oblika osebnega dohodka in ne morda nagrada, ki se priznava brez nekih vnaprej znanih in objektiviziranih osnov in kriterijev.

R. D., Koper: Predvsem je treba ugotoviti, ali ima sekretar podjetja taka pooblastila, da izdaja vratarjem prepoved, o kateri piše v svojem pismu. — **Odgovor:** Sekretarjeve pristojnosti morajo biti določene ali v pravilih podjetja ali v ustreznem sklepu delavskega sveta. Ker je sekretarjeva prepoved interni ukrep, ki ga morajo upoštevati pri svojem delu vratarji, niste mogli dobiti Vi osebno nobene pismene odločbe. To pa seveda ne preprečuje možnosti, da o sekretarjevi prepovedi razpravlja upravni odbor. Kot prizadeti član kolektiva imate pravico z vlogo, opozoriti upravni odbor na sekretarjev ukrep in predlagati, da o njem sklepa in ga seveda tudi sprejme.

NA PODLAGI PISMA

Kako je dobil predsednik sindikalne podružnice odpoved

Februarja 1957 je prišel v novosadsko podjetje »Hidrotransport« Miloš Džilitov. Delo je dobil kot pleskar. V podjetju mu marsikaj ni bilo všeč. Imel je navado, da je o tem govoril odkrito, na sestankih. Kolektiv je to primerno ocenil. Džilitova so izvolili za predsednika sindikalne podružnice.

V času naslednjih sindikalnih volitev je bil Džilitov na orožnih vajah. V njegovi odsotnosti so izvolili drugega predsednika, ki pa je kmalu moral zapustiti podjetje, ker je pijančeval. Razen tega ni posebno dobro poznal razlike med sindikalno blagajno in lastnim žepom.

Potem je bil Džilitov ponovno izvoljen za predsednika, vendar v nenavadnih okoliščinah. Najprej so volitve razveljavili, češ da na sestanku ni bilo predstavnikov uprave podjetja! Na ponovnih volitvah je imel Džilitov pet nasprotnih kandidatov! Takšni pojavi so zelo redki v praksi sindikalnih podružnic, zato to po vsej verjetnosti ni bilo naključje. Vendar so člani sindikalne podružnice ponovno izvolili Džilitova, ki je bil predsednik vse do letošnjega maja, ko je dobil odpoved. Med razpravo o novem tarifnem pravilniku je imel kot predsednik sindikalne podružnice nekaj resnih pripomb k osnutku. Vprašal je na primer, zakaj niso v njem naznačena merila, po katerih se sprejemajo v kolektiv vodilni nameščenci. Prav tako je ugovarjal predloženi odredbi, da je tudi »odnos do sodelavcev in predpostavljenih« (podčrtal Z. S.) merilo za določanje tarifne postavke.

Medtem je zbolel. Po operaciji je šel na letni dopust. Ko se je vrnil, je dobil odpoved zaradi ukinitve delovnega mesta.

Vse te podrobnosti in še mnogo drugih je opisal v pismu, ki ga je poslal predsedniku Centralnega sveta.

»Kakor je razvidno iz vsega, kar sem napisal,« pravi Džilitov v svojem pismu, »sem dobil odpoved zato, ker sem stvari ocenjeval objektivno in pravilno in ker sem kot delavec povedal mnenje kolektiva, v katerem so večinoma delavci iz neposredne proizvodnje ...«

»Dodajam, da mi ni toliko do vsega tega, ker gre prav zame. Neprijetno mi je, ker se moram potegovati zase. Navsezadnje lahko dobim delo, saj sem kvalificiran delavec in imam določen poklic. Boli me takšno ravnanje in pa krivica, ki se ji je treba postaviti po robu.«

Na priporočilo predsednika Centralnega sveta so v Novem Sadu sestavili komisijo, ki je proučila položaj v podjetju in preverila navedbe Džilitova. Med drugim je komisija ugotovila, da je bila v podjetju »Hidrotransport« v letih 1957 in 1958 ter v prvem delu leta 1959 zmešnjava tako v organizaciji kakor v politiki personalne službe in organov delavskega samoupravljanja, pa tudi v delu družbeno-političnih sil, predvsem sindikalne organizacije.«

Človek, ki je bil vse do začetka letošnjega leta direktor podjetja, je zdaj v kazenski preiskavi »zaradi gospodarskega kriminala«.

V poročilu komisije je rečeno: »Na zasedanju delavskega sveta je Džilitov zares vprašal po merilih za sprejem delavcev na vodilna mesta v podjetju. Iz razlage tovarišev, ki so mu odgovorili na to vprašanje, izhaja, da niti niso vedeli, kaj vse mora vsebovati tarifni pravilnik ...«

»Komisija ugotavlja, da je odpoved Milošu Džilitovu nezakonita, ker je bil Džilitov takrat na letnem dopustu ...«

»Komisija ima vtis, da je bilo delovno razmerje odpovedano tendenčno in da zasluži vso obsodbo neodgovorni odnos voditelja podjetja in predsednika delavskega sveta do člana kolektiva, in meni, da je takšen postopek pri lažnem prikazovanju vse zadeve prekršek, ki bi ga bilo treba kaznovati.«

Komisija je ugotovila, da v sedanjem tarifnem pravilniku ni določbe, da lahko odnos do sodelavcev in predpostavljenih vpliva na višino tarifne postavke, vendar je takšno določbo vseboval osnutek in so jo verjetno črtali po kritičnih pripombah Džilitova.

Po mnenju komisije se stanje v podjetju popravlja, odkar sta letos marca prišla novi direktor in tehnični vodja. Komisija je ocenila njune napore kot »pozitivne in lastne komunistom, čeprav sta tudi ta dva delala napake, ker nista poznala problemov delavskega samoupravljanja kot osnovnega obeležja politike podjetja«. Niti sedanji direktor niti tehnični vodja poprej nista bila zaposlena v gospodarskih organizacijah.

Treba je še dodati, da je

Džilitov takoj dobil delo drugje. To mu, kakor je že napovedal v pismu, ni delalo težav, ker ima kvalifikacijo.

Kaže, da k vsemu temu ni potreben poseben komentar. Namesto tega le nekaj vprašanj:

Mar je moralo priti tako daleč, da je bila potrebna intervencija predsednika Centralnega sveta, da je bila preklicana očitno nezakonita odpoved?

Mar si je novo vodstvo podjetja izbralo za začetek svojih »pozitivnih naporov« dušitev upravičene kritike in »tendenčno odpoved« predsedniku sindikalne podružnice?

Mar se komisiji, ki je proučila ta primer, ne zdi, da sta obe oceni (»pozitivni napori« in »tendenčna odpoved« — obe je sama izrekla) v očitnem nasprotju?

Mar se je treba učiti abecedo poslovanja gospodarske organizacije in mehanizma delavskega samoupravljanja prav na položaju voditelja gospodarske organizacije? Mar bi ne bilo bolje — če že menimo, da se bo ta in ta razvil v dobrega voditelja — da bi se učil to poštevanko na manj odgovornem položaju, kot je direktorski, pa čeprav za krajši čas?

Z. S.

PASTOREK V SENCI

Jasna zakonodaja naj bi pravno uredila vprašanje racionalizatorstva in novatorstva, kar bi omogočilo večji razmak teh pomembnih činiteljev za naš tehnični razvoj

Vsak strokovnjak bo vedel povedati, da je zares pomembnih iznajdb malo. Statistični podatki kažejo, da je med sto prijavljenimi izumi največ dvajset praktičnih in koristnih; le štiri ali pet od teh pa prodre v prakso. Vendar so razen iznajdb, ki so vsaj zadnje čase rezultat prizadevanj posebej zato plačanih strokovnjakov, gospodarsko prav tako, če že ne mnogo bolj pomembne razne tehnične izpopolnitve v proizvodnem procesu: racionalizacije in novatorstva. Žal opažamo, da so tovrstni predlogi, ki naj bi izhajali predvsem od »spodaj« iz vrst delavcev, vse preveč redki. Če je v prvih povojnih letih racionalizatorstvo in novatorstvo tako rekoč cvetelo, lahko rečemo, da dandanes komajda životari.

Vzrokov za sedanje stanje je precej. Da bi ugotovili, kaj vse zavira večji razmah racionalizatorstva in novatorstva, smo obiskali kolektive Cinkarne in Tovarne emajlirane posode v Celju, mariborske livarne, pa železarn Štore, Ravne in Jesenice. Naposled nas je pot vodila še v Litostroj. Odgovori so kar presenetljivo zanimivi.

PREDPISI: PRVA COKLA

Malce nerazumljivo se zdi, da je eden temeljnih kamnov spotike prav splošna pravna neurejenost položaja in nagrajevanja racionalizatorjev in novatorjev, na sploh pa vseh problemov, ki zadevajo tehnične izpopolnitve. V praksi še vedno velja zakon o iznajdbah in tehničnih izpopolnitvah iz leta 1948. Letnica kaže, da ga je Zvezna ljudska skupščina sprejela v času administrativnega vodenja gospodarstva, še pred uvedbo delavskega upravljanja. Zakon je torej preživel. Po njegovih določilih se nagrade določajo po administrativnem postopku na podlagi tako imenovane družbene rentabilnosti. Z drugimi besedami povedano: gre za presojanje rentabilnosti v okviru celotnega našega gospodarstva. To je dandanes nemogoče izračunati. V zvezi s tarifnimi pravilniki v naši zakonodaji zaman iščemo smernice, ki bi kazale na kakršno koli že rešitev tega problema, čeprav bi kolektiv lahko to danes urejal že sam. Tudi zakon o upravljanju podjetij po delovnih kolektivih ta problem omenja (pravi, da upravni odbor podjetja med svojimi pristojnostmi odloča tudi o racionalizatorskih in novatorskih predlogih), vendar tudi tega v podjetjih niso dovolj izkoristili. Seveda so izjeme.

KOLIKOR MOJSTROV, TOLIKO OBLIK

Še zdaleč ne bi hoteli namigniti na kakšno uniformiranost, saj naposled vsakdo ureja svoje zadeve pač glede na svoje prilike. Prav nasprotno! Povsod na primer sodijo, da je zakon zastarel in... Prav od tega, kako razumejo in čutijo »starost« zakona, je potem odvisno, kako urejajo vprašanja tehničnih izboljšav. Tako v podjetjih bodisi čakajo, kaj bo določil novi zakon, kadar pač bo, ali pa z več ali manj poguma iščejo svojo pot. Med našim obiskom smo naleteli na oboje.

V celjski CINKARNI sodijo, da zakon o iznajdbah in tehničnih izpopolnitvah sploh ni več uporaben, ker ne vsebuje pravičnega ključa za nagrajevanje, čeprav so tudi takšne tehnične izpopolnitve, ki — resnici na ljubo — res niso finančno izračunljive. Okvirna določila o nagrajevanju racionalizatorjev in novatorjev so vključena v pravilnik o nagradah, toda v praksi komisija za racionalizacije tovrstne predloge ocenjuje ad hoc in še v primerjavi posameznih tehničnih izboljšav; katera med njimi je za podjetje največ vredna. Letno prejmejo največ 15 do 20 predlogov. V minulem letu so racionalizatorjem in novatorjem izplačali več kot 700 tisočakov.

V TOVARNI EMAJLIRANE POSODE smo zvedeli: »V premijskem pravilniku našega podjetja so določila o izrednih premijah za racionalizacije in tehnične izpopolnitve dotedanjega načina proizvodnje (novatorstva). Racionalizacije, ki so nastale po nalogu, se ne nagradijo, če ne presegajo službene dolžnosti. Nagradijo se vsa novatorstva, ki so n o v a z a p o d j e t j e. Višina izrednih premij se suče med 1500 din (prihranek do 10.000 din) in 1 % (za prihranek nad 30 milijoni letno). Zgolj v ilustracijo: prihranek 100.000 = premija 10 tisočakov, pol milijonski prihranek = premija 25.000, milijon prihranka pomeni predlagatelju premijo 40.000 din. Podjetje je lani izplačalo za tehnične izboljšave 773.300 dinarjev.«

Kar se tiče določevanja nagrad, se v MARIBORSKI LIVARNI »do pike« držijo zakonskih določil. Imajo še svoj pravilnik za tehnične izpopolnitve in predloge, ki ga je delavski svet sprejel decembra lani. V zadnjem letu so nagradili 11 predlogov s skupnim zneskom 365.357 din.

V ŽELEZARNI ŠTORE pravijo: »Imamo pravilnik za nagrajevanje tehničnih izpopolnitev. Nagrade obsegajo največ 6 in najmanj 0,2 % prihranka v enem letu. Zdaj, ko imamo pravilnik (od 1958), ni več negotovosti. Vsakdo lahko sam izračuna, kolikšna bo njegova nagrada. Sicer menimo, da bo sčasoma treba nagrajevati tudi ideje, saj so sedanja določila vse preveč toga in upoštevajo samo materialno korist izboljšave.«

LITOSTROJ ima v novem tarifnem pravilniku prvič tudi določila o nagrajevanju avtorjev tehničnih izpopolnitev. Le-teh je v podjetju malo, saj gre pretežno za posamezno proizvodnjo. Razen tega ima podjetje strokovno in tehnično dokaj močan oddelek za pripravo dela. Lani so nagradili dva predloga (skupaj 207.000 din), eden pa je še v postopku.

NAJBOLJ SAMOSVOJI

Še najbolj samosvojo pot so ubrali na Jesenicah in v Ravnah. Jeseničani ocenjujejo le izvedene predloge. Toda zato njihov pravilnik za nagrajevanje tehničnih izpopolnitev točno določa rok enega do šestih mesecev, ko mora biti predlog izveden, če le obeta neko korist. Osnovna odškodnina predlagatelju se določi po posebni tabeli, ki jo je sprejel njihov delavski svet. Glede na pomembnost racionalizacije ali novatorstva se odstotek odškodnine suče med 6 in 0,2 %, vendar upoštevaje še poseben pribitek. Najnižja odškodnina je 2000 din.

Kot novo pravilnik upošteva kvalifikacijo in položaj predlagatelja; samostojnost pri izvedbi zamisli, naposled pa še ožje ali širše področje novatorjevega ali racionalizatorjevega poklicnega dela, kjer bo novost prišla do veljave. Za vse to pravilnik določa posebne faktorje. Čeprav so po teh merilih razponi dokaj blagi (glede kvalifikacije: pomožni delavec = faktor 1,2, visoki vodilni delavec = 0,8; glede samostojnosti pri delu: popolnoma samostojno = faktor 1, po okvirnih napotkih = 0,8), vseeno že pomenijo večjo vzpodbudo delavcem na nižjih delovnih mestih.

Jeseniška železarna je lani nagradila 42 tehničnih izboljšav s skupnim zneskom 1,000.024 din.

Po isti poti, toda še dlje so se namenili v Ravnah. Pravilnik za nagrajevanje tehničnih izpopolnitev in iznajdb, kot sestavni del tarifnega pravilnika podjetja, določa osnovno nagrado po zakonu. Znesek je potem še »popravljen« s faktorji, ki zajemajo položaj, obveznost in strokovno usposobljenost predlagatelja, pa uporabo sredstev in izkušenj železarne. Razponi znotraj meja posameznih faktorjev so zelo široki. Tako se glede na samostojnost pri delu za nekvalificiranega delavca določi faktor ena, ob obširnejših navodilih pa se isti faktor zmanjša na 0,2. Nekvalificiran ali pol kvalificiran delavec bo znesek odškodnine za svoj trud pomnožil z 1,2; šef sektorja pa le z 0,4. In tako dalje od prve do zadnje črke posameznih določil... Praktično to pomeni, da bo najvišjo nagrado dobil tisti fizični delavec, ki bo predlagal koristno novost s »tujega« področja. Obratno se lahko dogodi, da ob upoštevanju vseh okoliščin vodilni uslužbenec lahko prejme tudi samo eno desetino tiste nagrade, ki bi jo za isto delo lahko prejel nekvalificiran delavec, ki bi svojo zamisel uresničil popolnoma samostojno. »Tako upamo, da bomo zdravi pameti naših ljudi pomagali do veljave,« zatrjujejo v železarni Ravne.

Pravilnik posebej strogo ureja uporabo sredstev in izkušenj podjetja. V tem je, vsaj po našem mnenju sodeč, eno tistih meril, ki so zdaj žal tolikanj potrebna pri razmejevanju vsebine in obsega poklicnega dela od resnično ustvarjalnega novatorstva ali racionalizatorstva; »nepoklicne« skrbi za napredek proizvodnje.

Koroški fužinarji so v zadnjem letu nagradili 12 predlogov za tehnične izboljšave, s skupnim zneskom 280.000 din.

Stanko Komarički, ključavničar, vzdržuje v celjski Cinkarni oddelek za izdelavo šamotnih retort. Do nedavnega je bil priča dokaj napornemu delu ondi zaposlenih delavcev. S posebno dodatno napravo, ki so jo dogradili na obstoječi stroj za izdelovanje retort, je delo postalo bistveno lažje in bolj mehanizirano. Za vzorno vzdrževanje naprav in racionalizatorski predlog so ga nagradili s 25.000 dinarji.

»MENI, DA BO KDO PAMET SOLIL...«

Poglavje zase so odnosi med predlagatelji tehničnih izpopolnitev in ostalimi člani kolektivov. Zavist skoraj obvezno botruje pri višjih nagradah, če — včasih upravičeno — kar na lepem ne izbruhne živahno negodovanje. Znani so primeri, da so vodilni uslužbenci ob vsestranski pomoči svojih podjetij med rednim delovnim časom zasnovali in izvedli neko pomembnejšo novost, zanjo kasneje terjali in dosegli še posebno nagrado. Ob pomanjkljivih pravnih predpisih so takšni pojavi še nekako razumljivi, toda protesti ostalih članov kolektiva so tudi dovolj zgovoren znak, da vsakršna pravila poraja šele življenje.

V jeseniški železarni so nas delavci sami opozorili na prav nasproten problem. Pogosto se namreč dogaja, da obratovodje in mojstri predloge delavcev enostavno zavračajo, češ — kaj bi meni nevedneži pamet solili... Roko na srce, saj takšni predlogi niso napad na avtoriteto predstojnikov. Zato je takšen odnos nerazumljiv in škodljiv, zlasti še, če je obarvan z naslednjo jeseniško značilnostjo. Ko smo listali po zajetnem seznamu tehničnih izpopolnitev, smo namreč zelo pogosto zasledili sopodpise mojstrov na prijavnicah delavcev. Saj, zakaj neki ne bi še na tujem zeljniku nekaj »pridelali«, če pa nihče ne protestira... Mojstri ali obratovodje namreč »dovolijo«, da tudi njim izplačajo določen odstotek odškodnine za tehnično izpopolnitev, sad prizadevanj in truda manj veščih rok, manj podkovanih delovnih moči. Brez komentarja...

Še en posnetek iz Cinkarne: »S tem smo pri nas začeli,« je povedal ključavničar Franc Kraševec in pokazal na krožne škarje za rezanje pločevine. Ta novator je uspel pripraviti ves proizvodni postopek za enega novejših proizvodov Cinkarne — cinkovo žico, ki je potrebna pri metalizaciji. Podjetje mu je izplačalo 50 tisočakov nagrade.

KAKOR SE PAČ ZNAJDEJO

Ob nagrajevanju racionalizatorjev in novatorjev si v podjetjih pomagajo, kakor pač vedo in znajo. Sami pa odkrito priznavajo, da višina nagrad še zdaleč ni vzpodbudna, pa najsi se določa po kakršnem koli zdaj uporabljenem ključu. Še več: nemalokdaj je slišati, da predlagateljem tehničnih izpopolnitev pravzaprav dajejo miloščino. Da je res tako, lahko presodite ob naslednjih dveh primerih, zlasti še po prvem:

■ V valjarni na Javorniku uporabljajo za površinsko čiščenje (flemanje) največjih odlitkov (bram) posebne gorilce, pri katerih je najvažnejši del medeninasta šoba. Vse do letos so jih uvažali, ko so se v veliki zadregi obrnili na domače obrate. Ker mehanična delavnica ni imela potrebnega orodja, je naročilo prevzel oddelek tehtnic. Če ne bi šlo za njihovo čast, pripovedujejo zdaj fantje iz te delavnice, bi kaj kmalu odnehali. Tako pa so vztrajali in naposled izdelali konstrukcijsko popolnoma drugače zasnovano šobo. Preizkušnja je pokazala, da je domači izdelek celo boljši od uvoženih nemških. Za letni prihranek 580.680 din so novatorji — desetčlanski kolektiv se je dogovoril, da si morebitno nagrado enakomerno razdeli — vsi skupaj prejeli deset tisoč dinarjev.

Njihovo razočaranje menda ni presenetljivo. Razumemo pa tudi, da bodo v prihodnje dobro premislili, če bi prevzeli še kakšno podobno naročilo.

■ Vodovodni instalater Ivan Sekolec, zaposlen v Železarni Štore, je sam preračunal in izvedel novo vrsto termosifonskega centralnega ogrevanja upravne zgradbe. Za ves njegov trud, ko bi razen montaže vse ostalo delo prav lahko prepustil drugim strokovnjakom, so mu ob letnem prihranku 461.989 din priznali 11.780 din nagrade.

Omenili smo dva negativna primera. Priznati je treba, da v praksi naletimo tudi na zelo vzpodbudne načine nagrajevanja za malenkostne racionalizacije.

KJE SO POTI IZ ZADREGE?

Dovolj jasna zakonodaja je vsekakor nujni pogoj. Naši pravniki sodijo, naj bi formalno ločili iznajditeljstvo od racionalizatorstva in novatorstva. Čeprav oboje služi istemu namenu, vendar veljajo svojstveni pogoji in načela tako za iznajditeljstvo, kakor tudi za tehnične izpopolnitve. V naši zakonodaji bo potemtakem treba postaviti takšna načela in merila, ki bi ugodno vplivala na porast tehničnih novosti in izpopolnitev. Ne bi **bilo napak, če bi ureditev racionalizatorstva nasploh prepustili tarifnim in premijskim pravilnikom.** Zanimiv in človeško pošten je predlog, naj bi za novatorstvo določili takšna merila, ko ne bi bilo mogoče priznati novatorstva za nekaj, kar v drugem ali več podjetjih v naši državi ni nobena skrivnost. To bi seveda terjalo takšno organizacijo našega gospodarstva, **da bi vsa podjetja lahko izkoriščala določene novosti v sorodnih podjetjih.** Pravna možnost je podana z zakonom o združevanju v gospodarstvu.

Skozi ta zunanji okvir naj bi prek posebnih pravilnikov za nagrajevanje tehničnih izpopolnitev in v vseh drugih oblikah zagotovili res vzpodbudno nagrajevanje novatorskega in racionalizatorskega dela. Podjetja naj bi imela tudi pravico do posebnega deleža iz tistega dela dohodka, ki bi ga ustvarila z uporabo iznajdb in tehničnih izpopolnitev članov kolektiva ali pa še več: z uporabo domačih iznajdb in tehničnih izpopolnitev. Spodbudno nagrajevanje ob vsem tem ne bi smelo biti več problem.

Zakonodajni odbor Zvezne ljudske skupščine zdaj pripravlja nov patentni zakon. Prav gotovo je potreben, toda žal ni nič slišati o kakršnih koli prizadevanjih za pravno ureditev racionalizatorstva in novatorstva. Združenje izumiteljev Slovenije je na primer predlagalo, naj bi oboje uredili s posebno uredbo, toda — kot rečeno — vsaj za zdaj česa vzpodbudnega še ne moremo pričakovati. Navzlic temu pa nam ta ugotovitev prav gotovo ne dopušča, da bi se predali spanju pravičnega. Strokovnjaki pogosto ugotavljajo, da sindikalne organizacije in organi oblasti ne kažejo pravega zanimanja in razumevanja za tehnične izpopolnitve. V Sloveniji, na primer niti Zavod za statistiko nima nikakega pregleda nad tovrstnim delom. Podobno so nam na Sekretariatu Izvršnega sveta LRS za industrijo in obrt povedali, da bi zadnje podatke o novatorstvu in racionalizatorstvu našli v arhivih nekdanjega Ministrstva vlade LRS za industrijo.

Pomembnost čim bolj množičnega sodelovanja naših delovnih ljudi v tehničnem razvoju države, kar bi ob ugodnejših pogojih racionalizatorstvo in novatorstvo lahko predstavljalo, je prav gotovo nesporna.

M. GOVEKAR

DELAVSKA ENOTNOST
PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Od 31. julija do 7. avgusta

LETOS 320.000 TON SLADKORJA

Po zadnjih cenitvah Združenja živilske industrije bodo naše sladkorne tovarne letos pridobile 320.000 ton sladkorja. To je kar 150.000 ton več kakor lani. Ker računamo, da bo znašala domača potrošnja letos kakih 250.000 ton — ali 16 kg na prebivalca — nam prihodnje leto ne bo treba več uvažati sladkorja. Morda ga bomo imeli celo za izvoz.

Zaradi obilne letine sladkorne pese bodo imele tovarne sladkorja precej dela. Prav zato hitijo z rekonstrukcijo nekaterih sladkornih tovarn. Kaže, da bo letos začela obratovati tudi nova tovarna sladkorja v Bitolju.

Do leta 1961, ko naj bi znašala potrošnja sladkorja 340.000 ton ali 18 kg na prebivalca, bo opravljena rekonstrukcija vseh naših sladkornih tovarn, dograjeni pa bodo tudi novi obrati za proizvodnjo sladkorja v Mitrovici, Peči, Kovinu. Senti in Županji.

ŽIČNICA NA ŠAR PLANINO

Okrajni ljudski odbor Tetovo je prosil mariborsko podjetje »Metalna«, da zgradi žičnico na Šar planino. Po predlogu OLO Tetovo naj bi bila vzpenjača dolga 6300 m, imela pa bi 1000 m višinske razlike. Vzpenjača bi bila razdeljena na dva dela. Prva polovica vzpenjače bo speljana iz predmestja Tetova do naselja Lise. Ta del bo dograjen verjetno že prihodnje leto. Leta 1961 pa bi pričeli graditi drugi del vzpenjače, ki bi pripeljal potnike do višine 1700 m nad morjem. Vzpenjača naj bi imela štirisedežne kabine ter bo lahko vsako uro prepeljala 300 potnikov.

Tetovski okraj se je obrnil na mariborsko »Metalno« zato, ker želi, da bi bila vzpenjača na Šar planino prav takšna, kot je vzpenjača na Pohorje, ki jo je pretežno gradilo mariborsko podjetje »Metalna«.

NOVA TOVARNA SADNIH SOKOV

V Slavonski Požegi je te dni začela obratovati v sklopu kombinata »Zvečevo« nova tovarna sadnih sokov. V tovarni bodo proizvajali sadne sokove, sirupe in koncentrate iz višenj, malin in kutin. V kratkem bodo začeli predelovati tudi marelice, hruške, jabolka in grozdje. Tovarna bo, kakor kaže, predelala vsak dan okoli 40 ton sadja.

HMELJ BO DOBRO OBRODIL

V Savinjski dolini se zadruge in predelovalci hmelja že pripravljajo na obiranje hmelja. Po strokovnih cenitvah bo letošnja letina hmelja po kakovosti in količini ena najboljših, odkar pridelujejo v tej dolini hmelj. Računajo, da ga bodo nabrali več kakor 3200 ton, kar je 900 ton več kakor lani. Menijo, da bo hmelj predvsem prvega in drugega razreda. Tako dobrega hmelja še ni bilo nikoli.

Dobra letina je predvsem posledica boljše in bolj organizirane pridelave. 99 % vseh površin, zasajenih s hmeljem, je bilo obdelanih v kooperaciji med zadrugami in pridelovalci.

Ker je kakovost hmelja v veliki meri odvisna tudi od pravočasnega obiranja, najemajo že na vseh hmeljarskih območjih obiralce. Obiralci, potrebovali jih bodo okoli 2000, prihajajo iz vseh krajev Slovenije in Hrvatske.

ŽIVLJENJSKI STROŠKI SO SE ZMANJŠALI

Po podatkih Zveznega zavoda za statistiko so bili življenjski stroški v prvem letošnjem polletju za 11 % manjši kot v enakem času lani.

Izdatki za hrano so se zmanjšali za 4,5 %, izdatki za tobak in pijačo pa so se v primeri z enakim lanskim obdobjem povečali za 12 %.

V VOJVODINI JE ŽETEV PRI KRAJU

Kaže, da so te dni poželi v Vojvodini zadnjo pšenico. Ker je letošnja letina zelo dobra, imajo velike težave z vskladiščenjem žita. V Padinu blizu Pančeva se je moral celo občinski ljudski odbor preseliti v drvarnico na dvorišču, kajti v pisarne so spravili žito. Podobno stisko s skladiščnimi prostori imajo tudi po drugih krajih. Okrajne kmetijske poslovne zveze organizirajo posebne skupine, ki nenehno pazijo na to, da se žito ne bo pokvarilo.

Zelo si tudi prizadevajo, da bi pospešili prevoz žita v ostale kraje naše države. Nekatera podjetja iz Bosne in Hercegovine so že odkupila večje količine vojvodinskega žita.

STANOVANJSKA GRADITEV V BEOGRADU

V Beogradu pričakujejo, da bo letos vseljivih 4600 novih stanovanj. Svet za stanovanjske zadeve v Beogradu pa je odobril, da bodo začeli graditi letos še 10.039 stanovanj. Kaže, da bodo z nadzidavo sedanjih zgradb dobili še 800 novih stanovanj, 480 stanovanj pa bodo zgradili iz sredstev zasebnikov.

VTISI IZ RAZSTAVNIH PAVILJONOV V MARIBORU IN KRANJU

ISTI CILJI, RAZLIČNO USPELA POTA

Nemirni človeški duh išče tudi pri organiziranju tradicionalnih razstav novih oblik, ki naj bi poudarila odlike vsebinskih novosti, namenjenih delovnim ljudem. Toda iskanje novih oblik in nove vsebine se ne obnese zmerom enako.

Gorenjski sejem se bistveno ne razlikuje od prejšnjih, le da bolj popularizira gostinstvo in turizem. Ima pa dve atrakciji: sto Tomosovih colibrijev in turistično borzo. Prvih sto prosilcev za motorje in zraven vsi njihovi ožji sorodniki od otvoritve sejma sem ponoči in podnevi, v suhem in dežju »dežurajo« na razstavišču, da bi jih kdo ne prehitel pri nakupu. Zanje je razstava colibrijev nedvomno najbolj zanimiva. Za večino obiskovalcev pa je najpomembnejša novost, ki pa ni atraktivna, ampak samo dobro vpliva na žep, prodaja razstavljenih izdelkov po znižanih cenah.

Maribor je dal tokrat svoji največji prireditvi med Mariborskim tednom novo vsebino. Na razstavi »Človek, družina, komuna« ni ničesar atraktivnega, ničesar ne dobiš po znižani ceni, bogato pa je prikazano, kaj prispevajo gospodarske organizacije, da bi se zmanjšale težave, ki tarejo današnjega človeka. Škoda le, da so prireditelji preveč zapostavili komercialno stran — glede tega Gorenjcem nimamo kaj očitati — kajti življenjski gledalec se ne zadovolji samo z estetskimi užitki, ampak hoče vedeti tudi, kje kaj dobi in koliko stane. Vse to pa na mariborskem sejmu zve, (žal precej nepopolno!) šele, če se posebej pomuja in sprašuje, sprašuje...

Najmočnejši mariborski magneti

Vse tri velike moderne paviljone Mariborskega tedna so organizatorji porabili za razstavo »Človek, družina, komuna«, vendar se obiskovalci čez dan večidel zadržujejo v paviljonu C.

Okrajni zavod za napredek gospodinjstva streže tu z različnimi dobrotami, ki jih pripravlja v kuhinjskih strojih, namenjenih za ravensko železarno in obrat družbene prehrane v mežiškem rudniku. Od tega imajo korist tudi mariborski delavci ob strojih, kajti v kotlih skuhajo dnevno okrog 10 tisoč okusnih enolončnic in oskrbujejo z njimi obiskovalce razstave ter delovne kolektive. (Najboljši dokaz, da je družbena prehrana v Mariboru hudo na tleh in da najbrž obrat, ki ga nameravajo zgraditi v te namene, ne bo zadoščal.) Postrežejo pa še z raznimi mesnimi jedmi, osvežilnimi in izdatnimi brezalkoholnimi pijačami ter s cenenim, okusnim pecivom.

Toda to ni edini magnet za gledalce.

Kombinirana soba z opremo za jedilni kot samo 64.000 dinarjev

Zlasti mladi zakonci ne morejo odlepiti oči od pohištva, ki ga v paviljonu C razstavlja in po naročilu izdela Obrtno mizarstvo Maribor. Dva kavča brez naslonjal, toda s knjižno polico ob podolžni stranici, nizka moderna miza, prevlečena z ultrapasom, dve visoki omari, skrinja za posteljnino, uporabna tudi kot delovna miza, jedilni komplet — miza z dvema stoloma — vse to dobiš za 64.000 dinarjev. Koga ne bi zamikalo, zlasti, ker pohištvo lahko lepo razporediš v malo večji sobi.

S tem provizorijem so razstavljalci prikazali še, kakšno stanovanje si lahko omisliš za 1,080.000 dinarjev. Razstavni prostor ni dopustil, da bi bile na ogled sanitarije in garderobni kot, ki sodi k temu enosobnemu stanovanju. Kuhinja je s poldrugi meter dolgim pregradnim zidom ločena od sobe. Njena površina je odlično izkoriščena: ob eni steni je za dva človeka dovolj velika švedska kuhinja z vsemi kuhalnimi in grelnimi napravami, ob nasprotni steni pa je jedilni komplet.

Za Mariborčane je ta prikaz tembolj zanimiv, ker je v stanovanjskih blokih, ki jih grade, polovica enosobnih stanovanj te velikosti. Predvidena pa so tudi v blokih, ki jih bodo gradili kasneje.

Odgovor brez besed

Mariborskim zdravnikom, ki so se ob vselitvi v svoj novi stanovanjski blok pritoževali, češ da so prostori premajhni in da investitor ni mislil na otroke, je na tej razstavi brez besed odgovoril ing. Zupan. Dva provizorija z enakim tlorisom, kot ga imajo manjša, se pravi dvosobna stanovanja v zdravstvenem bloku, je različno opremil. V prvega je postavil nesodobno pohištvo, v drugega pa sodobno, prilagojeno majhnim površinam. V nesodobnem stanovanju služi zakonska spalnica samo zvečer, dnevna soba pa je hkrati igralnica otrok (seveda brez primerne igralne opreme) in zvečer otroška spalnica, tako da so otroci res zmerom v napoto. V sosednjem provizoriju je staršem namenil kombinirano sobo, ki jo lahko uporabljajo podnevi in ponoči, druga soba pa je samo za otroke; za igro, učenje in spanje. Tako ima naraščaj ločen prostor, kar je priporočljivo iz zdravstvenega in vzgojnega vidika, zvečer pa lahko hodi zgodaj spat in mu ni treba čakati, kdaj se bodo starši spravili iz te »kolektivne« sobe.

Žal vsega tega ne zveš, če se po srečnem naključju ne srečaš z organizatorjem te razstave, ing. Zupanom. Večina obiskovalcev bo torej opazila le razliko med sodobnim in nesodobnim pohištvom, ne pa bistvene razlike nad smotrnim in nesmotrnim izkoriščanjem talne površine.

Kdo bo izdeloval to moderno in praktično opremo, pa je še veliko vprašanje. Če bi trgovina s pohištvom naročila več kompletov, bi jih tovarna pohištva Oprema serijsko proizvajala v kooperaciji z drugimi podjetji. Zaradi slabih izkušenj s pohištveno trgovino pa seveda v to težko verjamemo. Organizatorji sejma imajo najboljši namen, da bi se stvar uredila. Vsakemu obiskovalcu pri blagajni izroče anketni list, na katerem je poleg drugih tudi vprašanje: Ali vam ugaja moderno pohištvo: DA — NE. Verjetno je NE na večini listov prečrtan. Toda ali je to že porok, da ga bodo tovarne pohištva upoštevale DA? Saj že kdo ve kako dolgo vsi vprek trdimo, da nam solidno izdelano sodobno pohištvo po zmernih cenah nadvse ugaja, pa ga vendarle zelo težko dobiš.

Presenečenje v novi stolpnici

Na razstavi je uresničena še ena izvirna zamisel. Po dvoje dvosobnih in trosobnih stanovanj v novi stolpnici nasproti razstavišča so sodobno opremili in tako praktično prikazali, da je tudi majhno stanovanje lahko lepo in zelo uporabno in da ga razmeroma poceni opremimo s kakovostnim modernim pohištvom.

Obrtno podjetje Bor iz Pesnice je prispevalo kombinirano sobo z dvema ležiščema, ki jo skupaj z opremo za jedilni kot štiričlanske družine po naročilu izdela za 95.800 dinarjev. Tudi druga oprema ni veliko dražja. Delno jo pohištvena industrija že izdeluje, delno pa so prikazani prototipi kompletov, ki bi jih kazalo upoštevati pri serijski proizvodnji pohištva, ker so prilagojeni normativom za stanovanjske površine mariborskega Zavoda za stanovanjsko izgradnjo — verjetno se normativi ne razlikujejo dosti od normativov drugih zavodov — in bi zaradi cenenega, vendar trpežnega tapetniškega gradiva precej pocenili produkcijo.

Gorenjci bi bili nemalo presenečeni nad vso to stanovanjsko opremo, kajti na Gorenjskem sejmu razstavljeno pohištvo po oblikah in po uporabnosti daleč zaostaja za mariborskim in se prav nič ne razlikuje od pohištva, ki so ga razstavljali prejšnja leta. Mariborsko stanovanjsko opremo pa nadkriljuje samo v cenah.

Nekaj za stanovanjske skupnosti

Mariborska in kranjska razstava se razlikujeta tudi po aktualnosti. Če izvzamemo samopostrežno trgovino, je kranjska pravzaprav časovno neopredeljiva, medtem ko ima mariborska viden pečat sedanjosti. Družinska ustanova, velika servisna pralnica, obrat družbene prehrane, servisna šivalnica, vse to so zlasti za stanovanjske skupnosti zelo aktualne novosti.

Okrajna zveza prijateljev mladine prikazuje v »magnetnem paviljonu« kombinirano družinsko ustanovo za okoli 40 otrok, urejeno v dvosobnem stanovanju. Vsa oprema za igralnico mlajših in učilnico in delavnico starejših stane skupaj z opremo za čajno kuhinjo švedskega tipa okrog 900.000 dinarjev. Provizorij oživljajo otroci, tako da je lepo ponazorjeno, kako bogato in pravlačno je lahko življenje v takem začasnem domu.

Če bi se soseska zadovoljila s skromnejšo izbiro igrač — razstavljena družinska ustanova ima namreč celo miniaturni frizerski salon, opremljen z raznimi glavniki, kolonjsko vodo in drugimi kozmetičnimi pripomočki, majhno pralnico in spalnico in bogato izbiro zložljivih igrač ter slikarsko stojalo z vsem priborom za nadobudne »umetnike« — bi se izdatek precej zmanjšal, kljub temu pa bi se cicibani lahko zabavali in odraslejši učili za šolo in tehnično izpopolnjevali. V sobi za šolske otroke je namreč velika delovna miza — skobeljnik in najrazličnejše orodje.

Škoda, da niti družinska ustanova niti blokovna in servisna pralnica ter prikazani obrat družbene prehrane niso opremljeni s kratkimi, zgovornimi legendami. Spraševanje vzame gledalcem preveč časa, razen tega pa tudi osebje, ki daje informacije in nadzorjuje razstavišče, zmeraj ne utegne pojasnjevati in tudi ne ve vsega, kar zanima gledalce.

Ali bo meljska pralnica popolnoma izkoriščena?

Na mariborskem sejmu je razstavljena tudi oprema za veliko novo pralnico v Melju, ki bo lahko dnevno oprala 600 kg perila. Da bi pranje pocenili, so jo opremili s parnim strojem in s plinskim toplovodnim avtomatom, razen tega bodo delo organizirali na tekoči trak, tako da bo delovna sila polno izkoriščena. Toda kljub temu bo po kalkulaciji vodstva stalo pranje enega kilograma perila brez sušenja in likanja 70 do 80 din, pranje in likanje delovne halje pa 60 din (pri ljubljanskem Labodu 46 do 52 din). Ob teh številkah nujno podvomiš v dobro organizacijo dela oziroma v dobro sestavljeno kalkulacijo. Težko je namreč razumeti, kako da je pranje enega kilograma perila v veliki pralnici s centralnim ogrevanjem skoraj za 20 dinarjev dražje kakor v blokovni pralnici. Ta razlika v ceni utegne meljski pralnici škoditi. Kdo ve, če Mariborčani prav zaradi tega ne bodo tako pridno prinašali prat, kakor si obeta vodstvo?

Oprema za veliko servisno pralnico v Melju, ki bo začela obratovati prihodnji mesec

Različna pozornost industrije do potrošnika

Gorenjski sejem je v prikazovanju potrošnega blaga in sploh v izkazovanju pozornosti do individualnega potrošnika veliko boljši kakor mariborski. Gorenjske tovarne prikazujejo samostojno svoje najnovejše proizvode ali pa jih v njihovem imenu prikazuje kranjsko grosistično podjetje »Kokra«. Izbira je neprimerno bolj bogata kakor v Mariboru in skorajda ni gorenjske tovarne, ki ne bi sodelovala na sejmu. Razen tega so proizvodi povečini opremljeni s cenami.

Predvsem zgledna je tovarna »Planika«. Cene navaja celo pri jesenski in zimski obutvi, ki pride na trg čez kakih 14 dni (morda zato, ker so izredno nizke: visoki ženski čevlji iz semiša, z debelim gumijastim podplatom stanejo samo 3100 din). Tovarna pletenin »Špik«, Tiskanina in nekatere druge podobne tovarne pa prodajajo celo novosti, ki še niso na prodaj, po znižanih cenah. Sicer pa lahko kupiš vse razstavljene izdelke, zato se tudi gledalci v Kranju veliko bolj zanimajo za potrošno blago kakor v Mariboru. Zdi se, da štajerske tovarne niso zainteresirane za nove kupce, ker imajo že starih preveč. Najbrž pa tudi gorenjske tovarne glede prodaje niso v zadregi, pa potrošnike vendarle upoštevajo. Kdo ve, kaj prinese prihodnost?

Morda je prikazovanje potrošnega blaga na gorenjskem sejmu celo malo pretirano. Nekaj obrtnih podjetij na veliki razstavni površini razkazuje in ponuja razne neokusne popotne spominčke in drug okrasni kič, ki kvečjemu škoduje estetski vrednosti in resnosti razstave, pa tudi gorenjski turizem si z njim ne povečuje veljave.

Pred paviljonom tovarne Rašica, ki na Gorenjskem sejmu razstavlja in prodaja svoje izdelke po znižanih cenah, ni zmanjkalo kupcev, dokler ni pošla zaloga, namenjena za prodajo.

ZVEZNI ODLOK, KI DOPOLNJUJE STANOVANJSKO ZAKONODAJO

S čim se smejo ukvarjati servisi stanovanjskih skupnosti?

Servisi stanovanjskih skupnosti smejo po novem zveznem odloku Sekretariata Zveznega izvršnega sveta za socialno politiko in komunalne zadeve opravljati še vrsto del, ki jih doslej še niso opravljala. V novem odloku so ta dela razdeljena v štiri temeljne skupine. V prvo sodijo neposredne usluge članom stanovanjske skupnosti oziroma družinam, druga zajema organizirano skrb za prehrano prebivalstva v stanovanjski skupnosti, v posebni skupini so usluge hišnim svetom in državljanom v zvezi z upravljanjem stanovanjskih zgradb, medtem ko so v četrti razna popravila stanovanjskih zgradb, in komunalnih naprav. Okvirno so te dejavnosti predvidene že v splošnem zakonu o stanovanjskih skupnostih in jih novi odlok le nadrobneje opredeljuje in dopolnjuje.

NOVOST: DISTRIBUTIVNI SERVISI IN IZPOSOJEVALNICE ŠPORTNIH POTREBŠČIN IN OPREME ZA ODDIH

Stanovanjske skupnosti imajo zelo široke možnosti za organizacijo servisov, ki služijo neposredno družinam oziroma članom soseske in razbremenjujejo zaposlene žene. Poleg servisnih pralnic in čistilnic ter javnih kopalnic in kopališč smejo organizirati servise za najrazličnejšo pomoč v gospodinjstvu, izposojevalnice gospodinjskih aparatov in naprav, dalje tehnične servise, v katerih si ljudje pod nadzorstvom strokovnjaka sami popravijo pokvarjene likalnike, kuhalnike in razne druge tehnične gospodinjske pripomočke, smejo pa organizirati tudi distributivne servise za raznašanje mleka, živilskih potrebščin, časopisja, za razvažanje kurjave in drugega po stanovanjih in izposojevalnice športnih potrebščin in opreme za oddih in daljša letovanja.

Prav te zadnje servise, ki jih omenja odlok, bi bili velikega pomena za industrijska središča, kajti oskrbovanje z živili povzroča zaposlenim staršem velike težave, ker pač ne morejo kadarkoli v trgovino in mlekarno. Prav tako bi pozdravili dobro organizirane servise za izposojo razne opreme za oddih, zlasti šotorov. Dnevna ali dvodnevna letovanja imajo pri nas vedno več pristašev, prav tako tudi cenena letovanja pod šotori, žal pa si jih marsikdo ne more privoščiti, ker mu zmanjka denarja za razmeroma drag šotor. Seveda si ga poskuša izposoditi, toda za tistih nekaj šotorov, kolikor jih posojajo razne organizacije in podjetja, je toliko kandidatov, da vsem res ni moč ustreči. Vrhu tega je izposojnina za večje šotore razmeroma visoka.

SERVISI ZA DRUŽBENO PREHRANO LAHKO PRIPRAVLJAJO OZIMNICO

Servisi za družbeno prehrano smejo po novem odloku ne samo pripravljati gotove in na pol izgotovljene jedi, ampak tudi organizirati razvažanje hrane po podjetjih, domovih, šolah in drugih ustanovah in organizacijah na področju svoje stanovanjske skupnosti. Lahko pa pripravljajo tudi ozimnico za sosesko, ker je zelo velikega pomena spričo tega, da sta industrijsko konservirano sadje in zelenjava celo za večlansko družino visokokvalificiranih delavcev predraga. Če bodo stanovalci sami prispevali posodje, bodo lahko zelo poceni prišli do konserv, kajti servisi za to delo ne bodo plačali družbenih dajatev, ki podražujejo ceno industrijsko konserviranih živil.

Razen servisov, ki jih pri nas že nekaj imamo za pomoč hišnim svetom pri upravljanju stanovanjskih zgradb in za reševanje pravnih zadev v skladu z zakonom o advokaturi, omenja odlok tudi dela v zvezi z vzdrževanjem stanovanjskih zgradb. Stanovanjske skupnosti smejo po novem ustanavljati tudi servise za vzdrževanje raznih komunalnih naprav: kanalizacije, vodovodnih napeljav, svetlobnega omrežja, centralne kurjave in podobnih inštalacij, pa tudi za urejanje vrtov, otroških igrišč in podobnega.

Delovno področje teh servisov je torej zelo obširno, tako da bodo iznajdljive in gospodarne stanovanjske skupnosti s pomočjo družbenih organizacij in občinskih ljudskih odborov res lahko veliko storile v dobro svoje soseske. Odlok izključuje pravzaprav le trgovske servise. Trgovina ostaja pod kompetenco svetov za blagovni promet pri občinskih ljudskih odborih in trgovinskih zbornic, vendar bodo člani soseske lahko po državljanih, ki sodelujejo v organih družbenega nadzora nad trgovino sporočili svoje pripombe glede poslovanja trgovskih podjetij, trgovinske mreže nasploh in glede oskrbovanja z blagom za široko potrošnjo.

Seveda ni rečeno, da naj vse stanovanjske skupnosti organizirajo vse omenjene servise. Pri tem se bodo pač ravnale po potrebah soseske. Vsa dela, ki pridejo v poštev za posamezno stanovanjsko skupnost, lahko prevzame en sam, široko zasnovan servis ali pa več ločenih, specializiranih servisov. Po odloku imajo servisi lahko lastne delovne prostore, lahko pa pošiljajo svojo stalno ali samo začasno delovno silo na delovna mesta. Tako torej pomanjkanje prostorov ne bo oviralo stanovanjskih skupnosti pri ustanavljanju večine servisov.

M. K.

Mežiški rudarji in ravenski železarji bodo kmalu bolj zadovoljni s hrano v svoji menzi. V takihle sodobnih kuhinjskih napravah ni posebna umetnost kaj dobrega skuhati ali speči, če so le kuharice spretne.

VESOLJE »GOVORI«

Skrivnostni radijski valovi iz vesolja so — po teorijah znanstvenikov — odsev mogočne zvezdne eksplozije

Med drugo svetovno vojno so radarske naprave, ki so ščitile vzhodne angleške obale, prestregle čudne signale, ki so se ponavljali nekaj dni ob zori in tako »napolnili« radarske zaslone, da so ovirali ugotavljanje nacističnih letal.

Operaterji so sklepali, da je sovražnik uvedel novo vrsto elektronskih motenj. primerjanje ugotovitev vseh radioelektronskih postaj angleške obale ob Severnem morju pa je pokazalo, da signali ne prihajajo s sovražnega ozemlja. Motnje so se gibale tako, da so bile antene, ki so jih spremljale, ob sončnem vzhodu vedno usmerjene proti soncu. Zvezdoslovci so začeli dolžiti sonce. Ugotovili so, da se ti signali čudno skladajo z velikimi sončnimi pegami.

Kasneje so se znanstveniki spomnili, da to pot niso prvič prestregli radijskih valov iz vesolja. Že leta 1931 so radiotelegrafisti trgovskih ladij ugotovili čudno zakonitost v radijskih motnjah. Posebno močne motnje so nastale iz neznanih razlogov natančno vsakih 24 ur in 56 minut, torej v okviru zvezdnega dneva, kar pomeni, da krivcev ni bilo treba iskati v zemeljskem ozračju in tudi ne v soncu, ker traja sončni dan 24 ur.

KATASTROFA V VESOLJU

Nazadnje so ugotovili vire motenj. Prihajali so iz središča Rimske ceste, in sicer iz tistega dela, kjer je ozvezdje Strelca.

Znanstveniki seveda niso mogli mimo tega. Proučevali so svetlobo, ki prihaja na Zemljo z nebesnih teles, in izvedeli marsikaj: izkakšne snovi so zvezde, s kakšno hitrostjo se gibljejo po neskončnem vesolju, in celo, kako se porajajo in odmirajo.

Ali ne skrivajo radijski valovi kake nerazvozlane skrivnosti vesolja?

Pred mnogimi stoletji (leta 1054) je na nebu zasijala zvezda, ki so jo videli celo podnevi. Kitajski in japonski zgodovinarji pripovedujejo, da je ta zvezda živela komaj pol leta, nato pa je ugasnila. Na kraju vesoljske katastrofe je ostala meglena sled, plinasta, le z najmočnejšimi optičnimi elementi vidna meglica. Ta je tako daleč od Zemlje, da njena slabotna svetloba potuje do nas 5000 let.

RADIJSKI TELESKOPI RAZKRIVAJO NERAZVOZLANE SKRIVNOSTI

Na to nenavadno meglico so zvezdoslovci naravnali radijske teleskope. Pričakovali so, da bodo prestregli slabotne žarke, presenečeni pa so bili, ko so ugotovili, da pošilja ta komaj vidna meglica na zemljo močan snop radijskih valov, ki po svoji jakosti presegajo celo vidno svetlobo. Česa podobnega še niso ugotovili pri nobenem drugem vesoljskem telesu. Od kot to intenzivno sevanje?

Teoretična razlaga pojava: eksplozija zvezde je povzročila stihijo energije, ki si jo ljudje težko predstavljamo. V vrtincu energije so ostali od atomov le delci — jedra in elektroni. V vesolje so švignili snopi težkih atomskih jeder, ki so dobili med eksplozijo ogromne množine energije. Elektroni, ki imajo enako energijo, vendar so lažji od atomskih jeder, se ne morejo odtrgati od magnetnega polja meglice in postopno oddajajo svojo energijo v obliki radijskih valov.

Astrofiziki so že zdavnaj domnevali, da so v kozmičnem prostoru atomi vodika, ki prihaja s površine zvezd. Poskusi, da bi odkrili ta prozorni, razredčeni plin, ki je raztresen po vsem vesolju, so veljali za fantastične.

Pred trinajstimi leti so teoretično ugotovili, da morajo atomi medzvezdnega vodika sevati 21 cm dolge radijske valove. Porajali so se upi, da bodo znanstveniki razvozlali še eno skrivnost narave. Teoretiki so izračunali, da lahko leti vodikov atom v medzvezdnem prostoru 10 milijonov let, preden odda radijski val. Izredno občutljive naprave so zvezdoslovcem omogočile, da so ne le potrdili obstoj tega medzvezdnega vodika, marveč da tudi nenehno spremljajo nastanek nevidnih vodikovih oblakov.

Vse to izpolnjuje naše znanje o ustroju Rimske ceste, o zakonih njenega gibanja in tudi o življenju drugih galaktik.

Tako so na primer ugotovili, da tudi Mesec seva. Za razliko od njegove svetlobe, ki se spreminja v skladu z luninim dnevom in nočjo, je jakost radijskega sevanja stalna. To je vsililo zaključek, da radijskih valov ne oddaja le lunina površina, katere temperatura je izpostavljena močnim nihljajem, marveč globlja plast tal, v katerih se nekako ohranja režim stalne temperature. Dalje so ugotovili, da je ta plast na Luni lahko le prah.

Nedvomno sevajo tudi drugi planeti, vendar tako neznatno, da aparati tega ne zaznajo. Zdaj skušajo dobiti signale z Jupitra, Venere in Marsa; signali naj bi posredovali nove podatke o strukturi teh planetov.

Radijska astronomija zagotavlja znanosti še druge velike možnosti. S posebnimi radijskimi teleskopi proučujejo zvezdoslovci procese na Soncu ter sestavo in obliko zemeljske ionosfere in druge pojave, spremljajo zemeljske umetne satelite itd.

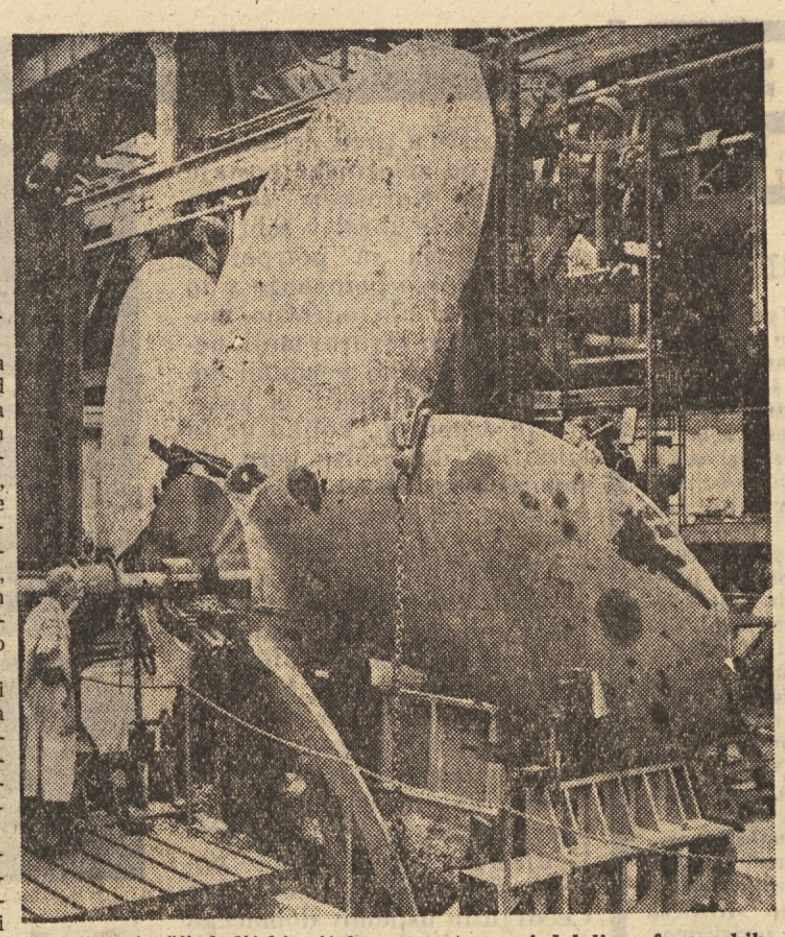

Doslej največji ladijski vijak na svetu so izdelali v francoskih ladjedelnicah v Le Havru. Odlitek je bil težak 60 ton, po dokončni obdelavi pa bodo težo vijaka zmanjšali na 45 ton. V premeru meri vijak 7,5 m in bo služil pogonu 72.000-tonskega tankerja

NAPRAVE ZA UGOTAVLJANJE RADIOAKTIVNEGA SEVANJA

Po načrtih strokovnjakov inštituta v Vinči so nedavno začeli v beograjskem podjetju za avtomatizacijo in elektroniko izdelovati posebne naprave za ugotavljanje radioaktivnega sevanja.

Vsi deli aparata hkrati z baterijo so v zaprti škatli. Monitor radioaktivnega sevanja — tako se imenuje naprava — je namenjen predvsem za ugotavljanje krajev, zastrupljenih z radioaktivnim sevanjem. Zaradi sposobnosti za odkrivanje zelo slabotnih virov sevanja bo napravo mogoče uporabljati tudi za iskanje ležišč uranove rude, ki je velikega pomena za uporabo atomske energije v industriji in medicini.

V podjetju za avtomatizacijo in elektroniko izdelana naprava lahko odkriva sevanje žarkov alfa, beta in gama. Škatla je neprodušno zaprta, razen tega pa zelo trdna.

V omenjenem beograjskem podjetju so izdelali doslej več elektronskih instrumentov za jedrske znanstvene raziskave, za industrijsko uporabo in v medicinske namene. Nekateri izmed njih so se uveljavili tudi v tujini, ker so zelo natančni. Naprave, ki so jih v tem podjetju izdelali v diagnostične namene in za raziskave materiala, sodijo med najsodobnejše elektronske aparate.

Električna energija iz - morja

Prihodnje leto bosta plima in oseka že dajali Franciji električno energijo

Že pol stoletja proučujejo znanstveniki in tehniki nekaterih dežel možnosti za izkoriščanje plime in oseke za pridobivanje električne energije. Poskusov je bilo precej, zlasti v ZDA, vendar niso uspeli, zato so se evropske dežele bale visokih stroškov za graditev potrebnih jezov. Razen tega sta bila premog in pa nafta z Bližnjega vzhoda sorazmerno poceni. Zato so strokovnjaki električne centrale na »morski« pogon že vnaprej imeli za nerentabilne.

V minulih petdesetih letih se je na svetu spremenilo marsikaj. Premog ni več tako poceni, naftni vrelci na Bližnjem vzhodu pa so začeli usihati. V tem položaju se je prva znašla Francija. Po naročilu »Francoske elektrike« so tehniki in znanstveniki delali petnajst let. Proučevali so predvsem plimo in oseko v zalivu St. Malô. Ugotavljali so njuno razliko v zvezi z luninimi menami in s položajem sonca. Tako zdaj Francozi gradijo v omenjenem zalivu prve naprave. Centrala, ki jo gradijo v predoru pod kilometer široko reko, bo začela obratovati že prihodnje leto, pri polni obremenitvi pa bo dajala 800 milijonov kilovatnih ur električne energije na leto. Ko bodo uresničili to prvo zamisel, bodo začeli graditi še eno tako centralo med dvema otokoma blizu Mont St. Michela v Rokavskem prelivu. Obe električni centrali bosta dajali polovico električne energije, ki jo zdaj porabi Francija (nad 20 milijard kilovatnih ur na leto).

Spet poskus helikopterja za enega samega človeka! Podobnih konstrukcij smo v zadnjih letih sicer že nekaj spoznali, pa doslej niso posebno uspele. Nekateri pravijo, da predstavlja takšen helikopter prometno sredstvo bodočnosti. Tega za sedaj še ni moč predvidevati, dejstvo pa je, da se je angleški »leteči stol« — na sliki — pri prvih poskusih kar dobro obnesel

Na kraju, kjer se reka zoži na 700 metrov, gradijo v predoru 15 m visoko in 48 m široko dvorano. V njej bodo dinamo stroji, zraven pa skupine generatorjev in turbin ter delavnice za popravila. Ker se bodo turbine lahko vrtele v obe smeri — to je značilnost nove centrale — jih bosta poganjali plima in oseka. S tem bodo zagotovili redno proizvodnjo električnega toka. Razlika med plimo in oseko znaša 10 do 13 metrov. Dovodni kanali za vodo bodo globoki 13,5 m, turbine pa so že postavljene dobrih pet metrov nad rečnim dnom.

Prihodnje leto bo začelo obratovati osem skupin turbin in generatorjev, nadaljnji dve pa bosta dajali električno energijo najkasneje leta 1963. Stroški za graditev te prve centrale znašajo blizu 32 milijard frankov, vendar menijo strokovnjaki, da se bodo ti izdatki kmalu povrnili, ker bodo po zaslugi nove centrale prihranili premog, ki bi ga porabili za proizvodnjo milijarde kilovatnih ur.

N. J.

ZAKAJ NAJRAJE V HRIBE?

Vremenski činitelji blagodejno vplivajo na človeški organizem med dopustom, okrevanjem ali zdravljenjem

Medicinske statistične raziskave kažejo, da vreme različno vpliva na nastanek ali prenehanje določenih bolezni, skratka, da podnebje deluje na človeški organizem. Med proučevanjem meteoroloških činiteljev in njihovega učinka na človeški organizem so prišli do zaključka, da je to delovanje mogoče blagodejno izkoristiti na dopustu ter med okrevanjem in zdravljenjem. Učinek podnebja je zelo zapleten in odvisen od številnih činiteljev: od zračne temperature in pritiska, od svetlobe in vlage v ozračju, od tega, da v zraku ni mikrobov itd. Velikega pomena so tudi psihični momenti, ki nastopijo zaradi omenjenih ali drugih činiteljev, kot sta na primer sprememba okolja in načina življenja ter razvedrilo.

Sorazmerno z naraščanjem višine se znižuje zračni pritisk, hkrati pa se zmanjšuje množina kisika. To pomeni, da je zrak navzgor čedalje redkejši. V višinah je temperatura nižja, hkrati je močnejše obsevanje, organizem pa oddaja toploto noč in dan, torej celih štiriindvajset ur. Sončna svetloba je dolgotrajna in bogata, v planinskem zraku je dovolj sončnih žarkov, tako svetlobnih kakor toplotnih in ultravioletnih. Planinski zrak je sorazmerno suh, v obratnem sorazmerju z višino se zmanjšuje vlažnost. V višinah je tudi manj klic, zračni tokovi pa so izdatnejši.

Te lastnosti so izrazitejše v planinski klimi nad tisoč metrov nadmorske višine, medtem ko je srednja višinska klima od 400 do 800 metrov blažja in jo zato tudi laže prenašamo.

Nižji zračni pritisk in redkejši zrak, torej manjši pritisk kisika, nas sili h globljemu, včasih celo pospešenemu dihanju. Ta učinek se bolj kaže pri močnejših, zdravih in mlajših ljudeh. Zaradi zmanjšane vlage se izdatneje potimo in s tem občutneje oddajamo odvečno toploto. Zaradi manjše svetlobe in obilice toplotnih žarkov laže prenašamo zračne tokove, organizem pa postane odpornejši.

Po desetih ali petnajstih dneh bivanja v planinah se zviša število rdečih krvnih telesc, krvnega pigmenta in nekaterih drugih sestavin krvi.

Višinsko, oziroma planinsko podnebje učinkuje dražilno, klima v srednjih višinah pa pomirjevalno, zato je višinsko podnebje primernejše za mlajše, odporne in zdrave ljudi. Srednja klima bolj krepi, kot pa draži, zato jo priporočamo predvsem starejšim, manj odpornim ljudem. Od višinske klime si lahko obetajo izboljšanje k tuberkulozi nagnjeni ljudje, dalje tisti, ki so preboleli to ali ono pljučno bolezen, slabokrvni, ljudje s slabo prebavo, tisti z alergičnimi kožnimi boleznimi, na primer z izpuščaji, s koprivnico itd. V višini nad tisoč metrov popustijo napadi bronhialne astme, v planinah se dobro počutijo tudi živčni, preutrujeni in tisti ljudje, ki okrevajo po tej ali oni bolezni. Višinsko podnebje ni primerno za srčne bolnike, za tiste s poapnenjem žil ter z bolnimi ledvicami in jetri. Višina tudi ni dobra za revmatike, srednja višina od 400 do 800 m pa koristi bronhialnim in živčnim bolnikom ter sploh starejšim ljudem.

dr. V. P.

Kje so vzroki alkoholizma

Ali je alkoholizem bolezen sodobnega človeka, kakor pogosto slišimo? Vsekakor izhaja definicija alkoholizma kot bolezni iz novejših znanstvenih raziskav, vendar je tako tudi z vrsto drugih bolezni, zaradi katerih so bolniki veljali v prejšnjih stoletjih za zločince. Gobavci so bili ovaduhi, ženske z materinimi znamenji čarovnice, vsi duševni bolniki so veljali za hudičeve služabnike, alkoholiki pa za nepopravljive pijance.

Sodobna znanost je ugotovila nekaj drugega.

Pogosto — in tudi napačno — so povezovali alkoholizem z negativnim značajem. Človeku, ki se je napil po večkrat, so odrekli obzirnost in značajnost. Res je, da čezmerno uživanje alkohola učinkuje na živčni sistem. slabi voljo in torej negativno vpliva tudi na značaj posameznika. Alkoholik postane sčasoma neodgovoren in neprišteven, kakor pravimo. Vendar vzrokov ne gre iskati v teh posledicah alkoholizma.

Alkoholikov ne boste našli le med zapuščenimi, nevzgojenimi in med tistimi ljudmi, ki so zašli na stranpota. Dovolj bo, če povemo, da je bizantinski cesar prišel v zgodovino kot Mihael VIII. »Pijanec«!

Iz domače zgodovine vemo, da so imeli vsi srednjeveški dvorci in samostani lastne vinograde in polne vinske kleti. Narodna pesem pripoveduje o velikih množinah vina, ki jih je popil Kraljević Marko, junak in zaščitnik brezpravnih ljudi. Zgodovina pripoveduje, da je Radivoj, sin bosanskega kralja Ostoje, umrl zato, ker je preveč pil. Mnogi pisatelji, pesniki in drugi umetniki, katerih stvaritve občudujemo, so se — vdajali alkoholu.

Nekateri izmed teh ljudi nikakor niso bili zapuščeni, o drugih pa ni mogoče reči, da so bili neznačajni. Nasprotno. Vzroke njihove vdanosti alkoholu je iskati v dednih lastnostih in v najrazličnejših psihičnih boleznih.

POSLEDICE DEDNIH LASTNOSTI

Se nedavno so menili, da dednost pri alkoholizmu ni odločilnega pomena, zadnje čase pa se spet uveljavlja mnenje, da je nagnjenost k alkoholu lahko podedovana.

Neki pacient prof. Savića na beograjski nevrološki kliniki ni do devetnajstega leta popil niti kapljice alkohola. Njegovi gimnazijski tovariši so ob raznih prilikah pili, njega pa ni mogel nihče pripraviti do tega, da bi poskusil alkohol. Če mu je mati naročila, naj prinese steklenico z žganjem iz sosednje sobe, ji je odgovarjal: »Ne morem. Smrdi.«

Pri devetnajstih letih je nenadoma začel piti. Ko mu je bilo osemindvajset let, se je zdravil z antabusom, pa ni bilo uspeha.

Njegov ded in stric po materini strani sta bila alkoholika. Tudi njegov bratranec po materi je pil. Mati ni nikoli čutila nagnjenja k alkoholu, prav tako ne njegova mlajša brata. Ta bolezen torej prav kakor mnoge druge pogosto preskoči generacijo in napade naslednji rod, kakor je bilo v tem primeru.

Oddelek za alkoholizem pri Svetovni zdravstveni organizaciji je sestavil sodobno definicijo alkoholizma, seveda pa tudi ta ne more veljati za popolno in dokončno. Po tej definiciji so alkoholiki tisti ljudje, ki nezmerno uživajo alkohol, posledice tega pa so duševne ali telesne bolezni, motnje v odnosu z okolico, motnje v zvezi s pravilnimi družbenimi in ekonomskimi odnosi.

Vse take ljudi je treba po mnenju strokovnjakov na oddelku za alkoholizem brezpogojno poslati na zdravljenje.

Pri tem pa spet nastane cela vrsta vprašanj: Ali spada k alkoholizmu množično pitje ob praznovanju, na izletih, sestankih? Kako je z alkoholizmom na vinogradnih področjih, kjer je alkohol del vsakdanje hrane?

NENORMALNOST ZDRAVIH!

Ne glede na to, da je alkoholizem stara bolezen, drži, da se je v modernem času razmahnila bolj kot kdajkoli doslej. Čez mero pije na milijone ljudi. Dandanašnji je skoraj že izjema, če naletimo na človeka, ki sploh ne pije. Nedvomno je ta človek bolj zdrav, hkrati pa ima tudi močnejšo voljo kot tisti, ki pijejo, razen seveda v redkih, nenavadnih primerih, ko se alkohol nekomu studi zato, ker je nekoč pil in je imel hude posledice.

Tak človek z močno voljo postaja nenormalen čudak, nedružabno bitje! Družba se ga izogiba, prijazni gostitelji pa so užaljeni, ker »ga ne mara niti kozarček«.

Nekoč so menili, da alkohol spodbudno vpliva na živčni sistem in da sili k živahnejšemu delovanju in k razmišljanju. Sodobna znanost pa je ugotovila, da alkohol zavira sleherno pozitivno psihično funkcijo. Alkohol jemlje človeku samokritičnost in kontrolo nad samim seboj, pijanost pa navdaja živčne, duševno neuravnovešene ljudi z varljivim občutkom nekakšne notranje sproščenosti in olajšanja. Takoj potem pride tako imenovani »maček« v obliki slabega razpoloženja, nesposobnosti za delo in občutka manjvrednosti.

Bolj ko se ta bolezen razvija, manj človek dela in bolj je potrt. Nastopajo tudi fizične bolezni, predvsem v prebavilih, srcu, jetrih in možganih. Alkoholik se zaveda, koliko škode mu je napravil ahkohol. O tem je pripravljen govoriti kar naprej, vendar se ne more uspešno upirati tej svoji bolezni.

Alkoholizem zdravijo na razne načine. Dveh primerov skorajda ni mogoče obravnavati z medicinskega stališča na enak način. Zdravnik predvsem išče prave vzroke, teh pa večinoma ni lahko ugotoviti.

Če uspešno odstranimo vzroke alkoholizma, lahko upamo, da bomo alkoholiku učinkovito pomagali. Seveda je to potrebno čimprej, že na stopnji tako imenovanega »simptomatičnega« alkoholizma, ko torej še ni postal popoln.

Mentalna higiena, mlada panoga preventivne medicine, že dosega prve uspehe pri zatiranju tega nevarnega sovražnika sodobnega človeštva in upati je, da ga bo sčasoma tako zatrla, da o masovnem alkoholizmu ne bo več govora.

Kaj si obetamo od umetnih satelitov

Marsikdo se vpraša, kakšne koristi bo imelo človeštvo od umetnih zemeljskih satelitov. Strokovnjaki odgovarjajo. Zemeljski satelit bo omogočil televizijsko zvezo čez Atlantik. Znano je, da so televizijski valovi zelo kratki in se širijo le v ravni črti kot svetlobni žarki. Tako bi satelit prestrezal televizijske valove na primer iz Amerike in jih pod drugim kotom pošiljal v Evropo ter seveda tudi obratno. Razen tega bi sateliti lahko pripomogli k ustanovitvi nove poštne službe. Prvi poskus te vrste je bilo lansko sporočilo predsednika Eisenhowerja, ki ga je posredoval satelit Atlas. Oddelek za vesoljska vprašanja v ZDA je objavil program, po katerem bodo verjetno izstreljevali zemeljske satelite takole:

Letos bodo izstrelili prvi veliki plastični balon. Ta satelit bo prevlečen z aluminijem, da se bodo od njega laže odbijali signali z zemlje. Leta 1960 bodo izstrelili tri satelite, ki bodo imeli radijske sprejemnike in oddajnike. Naslednje leto se bo uresničilo še nekaj načrtov. Pettonski satelit, ki ga bodo leta 1962 izstrelili v vesolje, bo lahko prenašal tudi televizijske valove. Gibal se bo z enako hitrostjo kot Zemlja in bo tako vedno nad isto točko na zemeljski površini, verjetno nad Atlantikom.

Trije sateliti, ki jih nameravajo izstrelili prihodnje leto, bodo imeli razen sprejemnikov in oddajnikov tudi magnetofone, ki naj bi pospešili poštno službo na Zemlji. To bi šlo takole: na Zemlji bi bile zbirne poštne postaje, ki bi pošiljale sporočila po posredovanju satelita. Za primer vzemimo dve postaji, eno v Parizu, drugo na Floridi v ZDA. Sporočila iz Pariza bi satelit zaznamoval na magnetofonski trak. Ko bi prišel nad Florido, bi jih oddal tamkajšnji zbirni postaji, ki bi jih posredovala naslovljencem. Trije sateliti bi zadoščali za poštni promet po vsem svetu. Sateliti bi bili sorazmerno poceni. Vsi trije bi stali kakih sto milijonov dolarjev, posredovali pa bi lahko brzojave in okoli 1000 telefonskih pogovorov. Razen tega bi prenašali tudi nekaj televizijskih programov. Za telefonski kabel čez Atlantik — ta lahko posreduje le kakih 100 telefonskih pogovorov — so izdali blizu 40 milijonov dolarjev.

TA TEDEN SMO IZBRALI

Engels: »Antidühring«

ENGELS pravi v uvodu k prvi izmed treh izdaj »Antidühringa«, ki jim je še sam napisal uvodne besede, med drugim tudi to: »Po eni strani mi je dala priložnost, da sem razvil na zelo različnih področjih, ki se jih je bilo treba tu dotakniti, na pozitiven način svoje pojmovanje o vprašanjih, ki so danes splošnega znanstvenega ali praktičnega pomena. To sem napravil v vsakem posameznem poglavju, in čeprav ne more biti namen tega spisa, da bi postavil »sistemu« g. Dühringa drug sistem nasproti, pa vendarle upam, da bralec ne bo pogrešal notranje zveze v nazorih, ki jih izrekam. Da moje delo v tem pogledu ni bilo čisto brezplodno, za to imam že sedaj dovolj dokazov.«

Tako je Engelsova časopisna polemika z nemškim univerzitetnim docentom Evgenom Dühringom, z njegovimi spisi »Kurz filozofije«, »Kurz nacionalne in socialne ekonomije« in »Kritična zgodovina nacionalne ekonomije in socializma«, prvič izdana v knjigi 1878. leta, kasneje pa v milijonih izvodov tiskana v vseh jezikih sveta, postala eno izmed temeljnih del znanstvenega socializma.

Od prve slovenske izdaje »Antidühringa«, ki je izšla kmalu po osvoboditvi, je minilo že toliko let, da je Cankarjeva založba te dni poslala na knjižni trg novo izdajo tega dela. V novi izdaji ni znane Engelsove razprave o razvoju vojaške taktike in nekaterih drugih krajših spisov, ostalo pa je izčrpno Stvarno kazalo. Izdaja je mnogo lepše opremljena in je tudi po formatu prikladnejša od stare.

mm

Koprske razstave

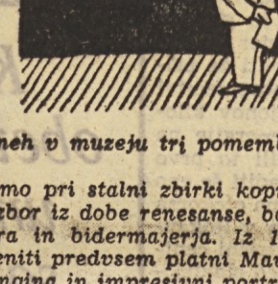

SICER predstavljajo Primorske prireditve atrakcijo številka ena tako za domačine kot za turiste tostran in onstran meje, je pa vendarle v dneh sezone koprski muzej privlačno mesto za številne obiskovalce. Muzejska zbirka nudi zavetje tudi razstavljavcem likovne umetnosti. Tako so v teh dneh v muzeju tri pomembnejše razstave.

Najprej se pomudimo pri stalni zbirki koprskega muzeja. To je izbor iz dobe renesanse, baroka, rokokoja, empira in bidermajerja. Iz 17. stoletja je vredno omeniti predvsem platni Maura, Rovera — Flaminingina in impresivni portret starca. Nekateri pripisujejo to delo Paulu Veronesu, toda avtorstvo portreta še ni dokončno razjasnjeno.

Privlačna je tudi samostojna razstava tržaškega slikarja Avrelija Lukežiča. Avtor se je v dvajsetih razstavljenih risbah, ki s svojimi umerjenimi pastelnimi barvami razkrivajo njegove umetnostne poglede, pomudil na Krasu in življenju na njem.

Omeniti moramo še razstavo združenih koprskih in tržaških slikarjev. Herman Pečarič, Avrelij Lukežič, Ivo Vilhar, Rudolf Saksida, Mire Cetin, Lojze Spacal, August Černigoj in Robert Hrovat razstavljajo vsak po troje platen. Kipar Jože Pohlin pa z dvema plastikama poživlja razstavni prostor. Stilno razstava ni enotna, saj so na njej zastopane vse smeri od realizma naprej, ji pa morda prav to daje svojevrsten mik.

b. s.

»Kovinska zvezda«

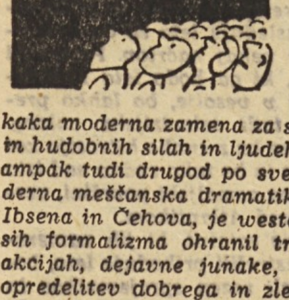

FILME iz tistih časov novejše zgodovine, ko so Amerikanci osvajali neizmerna prostranstva svoje celine in se v indijanskih vojnah, v spopadih z Angleži, Francozi in Španci, zlasti pa še v abolicijski vojni med Severom in Jugom, formirali v državo in narod, so postali nekaka moderna zamena za stare pravljice o dobrih in hudobnih silah in ljudeh ne le v Ameriki sami, ampak tudi drugod po svetu. Medtem ko je moderna meščanska dramatika epigonstvo epigonov Ibsena in Čehova, je western film tudi v teh časih formalizma ohranil trdno zgodbo, bogato v akcijah, dejavne junake, jasne značaje, jasno opredelitev dobrega in zlega; tako jasne so te opredelitve, da so postale že shematske, že pravljično črno-bele. Prav v tem, ne v coltih in dirjajočih konjih, ki so samo zunanji atributi bogate fabule in dejavnih karakterjev, je privlačnost westerna — seveda boljših filmov te zvrsti.

Pisanje pravljic je na prvi pogled lahek posel; tudi izdelovanje westernov je na prvi pogled lahek posel. Karakterji so znani, bogata fabula je samo stvar spretnosti, domišljije. Pa ni tako. zategadelj tudi ne vidimo kaj dosti res dobrih westernov. »Kovinska zvezda« je eden izmed najboljših. Njegova tema, sociološko opredeljena: človek v boju med dobrim in zlim, med napredkom in starim, in ta boj neizogibno prinaša s seboj razvoj človeške družbe, ne more stati ob strani; če je »pravi« človek, bo ob pravem času posegel v ta boj. Posebnost pravega westerna — in njegova sorodnost s pravljico — je v tem, da v tem boju dobro zmaga. V »Kovinski zvezdi« je dobro obenem tudi družbeni napredek (nastajajočega meščanstva, seveda), je pa v filmu tudi neprikrita kritična ost, uperjena v negativne kali v tem meščanskem družbenem napredku. Če ob tem povemo še, da je film odlično zrežiran in da v njem nastopa vrsta dobrih igralcev, je bilo hvale dovolj, če ne že preveč.

mm

ALI JE V VAŠEM KRAJU POSKRBLJENO ZA KULTURNO RAZVEDRILO?

RAVENSKI BAROMETER: SPREMENLJIVO

Na križišču pred Železarno, nedaleč od železniške postaje Ravne na Koroškem, se popotnik, ki je zbral v sebi dovolj poguma in potrpežljivosti za dolgo potovanje v to prijazno, a sila odročno mestece ob naši severni meji, nehote ustavi pred pisanimi deščicami — kažipoti, na katerih je označeno, koliko ur in minut je do Uršlje gore, do smučarskega doma, do stadiona in — do muzeja, do čitalnice. Kar malce nenavadno je, da opozarjajo tujca tudi na neko kulturno znamenitost kraja, saj se s podobnimi opozorili ne morejo pohvaliti niti večja mesta. In vsak od okoli 4000 prebivalcev bo rad omenil med posebnostmi svojega kraja poleg Železarne — ta je seveda na prvem mestu, saj uravnava utrip celotnega življenja Raven in okolice — novega delavskega naselja na Čečovju in uspehov domačega športnega kluba Fužinar, tudi študijsko knjižnico. Prvo, zunanje predstavljanje, je s tem končano. Za podrobnejšo razvrstitev in ocenitev vseh silnic, ki usmerjajo in vodijo kulturno življenje v Ravnah, pa je potrebno globlje poznanstvo, kajti odgovori na vprašanje o ostalih možnostih za kulturno razvedrilo so mnogo bolj neenotni.

35.000 knjig

V hudi zmoti bi bili, če bi imeli Študijsko knjižnico samo za znamenitost. Stari grad grofa Turna, nekdanjega lastnika železarne, je po osvoboditvi postal zatočišče ravenskih gimnazijcev, pred desetimi leti pa so se dijakom pridružile prve zbirke nove študijske knjižnice; ko so se dijaki preselili v novo gimnazijsko poslopje, so povsem prepustili svoje prostore knjigam. Te so se hitro množile in se danes stiskajo že po vseh kotih ter zahtevajo nove prostore. Nad 35.000 jih je, slovenskih in v drugih jezikih, med njimi največ leposlovnih, ker ima železarna svojo strokovno knjižnico. Vsak dan med šolskim letom si preko 100 bralcev v njih išče znanja in razvedrila. Z obiskom res niso v zadregi in sta obe vzorno urejeni čitalnici včasih še premajhni. Knjige tudi izposojajo na dom, saj je mnogo bralcev iz drugih krajev Koroške in Štajerske. Knjižnica redno prejema okoli 200 različnih revij in časnikov, poverjena pa ji je še posebna skrb: zbiranje najrazličnejšega gradiva, ki kakorkoli opisuje Koroško tu in onstran meje, njeno zgodovino, kulturo, običaje in ljudi. Pri tem ne smemo pozabiti sobe, ki je posvečena Prežihovemu Vorancu in so v njej razstavljena Vorančeva dela: slovenske izdaje in prevodi. Za finančno plat knjižnice skrbita železarna in občina.

Dvorišče knjižnice, ki ga nameravajo urediti v starem stilu, omejuje z ene strani poslopje Delavskega muzeja. Razvojno in zgodovinsko pot podjetja, postopke dela in proizvode prikazujejo v njem železarna Ravne, rudnik Mežica in gozdarji, pridružuje pa se jim še stara koroška dimnica. Ko bo dvorišče urejeno, bo ves prostor postal zaključena in urejena celota.

Precej manj zavidljiv položaj ima druga ravenska knjižnica. Nikjer ni napisa, ki bi pokazal pot do neuglednih in tesnih prostorov Ljudske knjižnice. Res, ni tako bogata kot njena študijska vrstnica — le okoli 5000 knjig je razvrščenih na majavih policah, a zanimanja je tudi za te dovolj. Ker pa odpira svoja vrata le trikrat na teden, smo bili prikrajšani za točnejše podatke, koliko in kaj najraje bero Ravenčani. Izvedeli smo samo, da tudi na okolico niso pozabili. Z dvema potujočima knjižnicama oskrbujejo z branjem ljudi po sosednjih krajih. Organizacijsko je knjižnica priključena Svobodi. Knjižnica in vsi, ki delajo v njej, so amaterji in imajo zato stalne preglavice z denarjem in dolgovi, ker samo z izposojevalnino nikakor ne morejo sistematsko izpopolnjevati svojo zalogo. Kako in kje dobiti denar — tako se sprašujejo v knjižnici in pri Svobodi.

Godba in folklora

Brez razloga Raven pred leti prav gotovo niso proglasili za kulturno središče Koroške. Amaterska dejavnost je imela bogato tradicijo in tudi lepe uspehe. Zato je toliko bolj neprijetna ugotovitev, da je danes ravenska Svoboda izgubila nekdanji široki zamah.

— Saj se kolo še vedno vrti, samo izpodbude ni, ni notranje vneme, ki bi zagotavljala stalen razvoj in napredek, je pojasnjeval predsednik občinskega sveta Svobod, inž Mitja Šipek.

In kolo se res vrti. Živahno, če govorimo o godbi na pihala, malo manj živahno pri folklori in pevskem zboru, še manj pri tamburaših in Ljudski univerzi, pri dramski sekciji pa se ustavi.

Svojo godbo na pihala imajo Ravenčani že od leta 1902. Neumorni godbeniki — več generacij se je že zvrstilo, trenutno pa je godbenikov 46 — so z manjšimi presledki vse do danes izpopolnjevali svoje znanje in programe. Revija godb na pihala, ki je bila največja letošnja prireditev v Ravnah, je potrdila njihov sloves in kvaliteto. Ne mislimo naštevati vseh nastopov — več kot dvajset jih je bilo doma in drugod — ker je godba povsod, na vsaki prireditvi ali proslavi. Ravenčani so tako navajeni nanjo, da ji niti ne posvečajo posebne pozornosti. Prepričani so, da pač mora biti in tudi je.

Precej mlajša je folklorna skupina, a vseeno so prvič zatopotali po deskah že leta 1947. Od tedaj so njeni člani stalni spremljevalci kulturnih prireditev. Petnajstkrat so nastopili letos. Največkrat izven domačega okoliša.

Pevski zbor je šele lansko leto dobil sposobnega dirigenta in je med njegovimi petdesetimi člani kar živahno. Vsi so resnični prijatelji lepe pesmi, nič ni prisiljenega in prvi rezultati obetajo. Pred kratkim so z uspehom nastopili v Sisku. Za tamburaše je malo manj zanimanja, a tudi ti ne manjkajo pri nobeni proslavi. Vsem članom posameznih sekcij daje železarna vso pomoč — izredne dopuste za pomembnejše nastope, prevozna sredstva, za gostovanje v Sisku pa so dobili tudi dnevnice.

Če so omenjene skupine s svojim delovanjem aktivno sodelovale pri kulturnem življenju Raven, pa tega ne moremo trditi za izobraževalno sekcijo oziroma ljudsko univerzo. Ne, da ne bi bilo nič — Ljudska univerza je imela petnajst priložnostnih predavanj iz poljudne znanosti in zdravstva, mesto ima še večerno izobraževalno šolo, železarna pa tečaje za prekvalifikacijo — samo — vse premalo je to in zelo nenačrtno. Premalo zanimanja občinstva in neučinkovita propaganda prirediteljev. Delavska univerza, ki jo nameravajo ustanoviti, bo imela polne roke dela.

Dramska sekcija, ki je bila še pred leti na prvem mestu, je ostala daleč zadaj in je pravzaprav sploh ni. Na novo so uredili in obnovili oder v Titovem domu, a zastor se je v letošnji sezoni odpiral in zapiral izključno pred gosti. Pritožujejo se, da ni sposobnih režiserjev in tudi medsebojna nesoglasja so eden od vzrokov za letošnje mrtvilo. Tako bi zaman iskali plakat: »DPD Svoboda Ravne bo uprizorila ...« Nič takega ne bi našli. Igralce-domačine so zamenjali igralci in pevci Slovenskega narodnega gledališča iz Maribora. Osemkrat so se pripeljali v Ravne. Štiri dramske in štiri operne predstave so si lahko ogledali Ravenčani. Pa še dvoje gostovanj igralcev mežiške Svobode, in nekaj nastopov drugih glasbenih in pevskih skupin.

»Uvožena« kultura

— Če je predstava količkaj dobra, tako po vsebini kakor po kvaliteti, je dvorana polna, nam je pripovedoval inž. Šipek. Zanimanje torej je, vsaj relativno, ker je v dvorani Titovega doma le 357 sedežev, za Mariborčane pa imamo reden abonma in so pri vseh predstavah skoraj isti ljudje. Razveseljivo je, da je skoraj 50 % abonentov iz delavskih vrst. Od predstav najbolj »vlečejo« opere in teh ni nikoli dovolj. Drugi ansambli, ki so gostovali letos pri nas: Ivo Robič, Mojmir Sepe, Avseniki, Veseli planšarji, pa morda še kaka manjša »umetniška skupina«, so seveda bili deležni še viharnejšega odobravanja občinstva. Nismo proti zabavnim programom, če so kvalitetni. Menim pa, da bi morali včasih malo bolj paziti, kdo pride gostovat, ker se ljudje ne znajo sami opredeliti in jim primanjkuje kulturne vzgoje. Če zanimanja ni, ga moramo ustvariti, in to z načrtnostjo in kvaliteto. Vsako površno gledanje na kulturo in kulturno ter splošno izobrazbo se lahko maščuje v prihodnosti, ker namen nas vseh, našega družbenega sistema, ni, da bi vzgajali ljudi z ozko in enosmerno razgledanostjo. Vso krivdo seveda ne moremo naprtiti samo prebivalcem. Res, saj je precej inženirjev in prosvetnih delavcev, ki se aktivno udejstvujejo na kulturnem področju, a vseeno jih je še premalo. Nekatere moramo prav prositi, naj vendar pokažejo vsaj malo dobre volje. Preveč smo se začeli zanašati na gostovanja in zanemarili in pozabili na domače možnosti. Izgovor: ni časa! — ne sme biti opravičilo. Tudi odgovorni ljudje nimajo vedno pravega odnosa in večkrat slišimo mnenja: saj gostovanja zadostujejo. Ko bomo zgradili nov kulturni dom na Čečovju, bo možnosti še več in moramo že sedaj razmisliti o bodočem delu. Mimogrede: pohvaliti moramo naše dijake, ki so že večkrat uspešno sodelovali v radijski oddaji »Pokaži kaj znaš«. Kar pa zadeva finančna sredstva, smo odvisni od železarne in občine, ki sicer z razumevanjem spremljata naše napore, mislim pa, da bi glede na pomembnost kulturne vzgoje lahko prispevali še več.

— Z gostovanji smo občinstvo malo razvadili in so pričeli podcenjevati domačine, je dopolnjeval tajnik ravenske Svobode, Jože Delalut. Igralci se bojijo, da bi njih in kvalitetnejše goste ocenjevali z istimi merili in zato nočejo na oder. Taki predsodki seveda zavirajo vsako aktivnost. V jeseni nameravamo zopet oživeti našo dramsko sekcijo, pa se bo morda tudi to uredilo, saj včasih, še pred gostovanji, smo imeli pri domačih predstavah vedno dovolj hvaležnih gledalcev. Morali se bomo samo bolj potruditi in dobiti dobrega in sposobnega režiserja, ki bo s trdno roko in načrtno usmerjal našo kulturno dejavnost.

— Ali ste kaj mislili na druge oblike, na primer ustanavljanje različnih klubov in podobno, smo se še pozanimali.

— Ne, o klubih zaenkrat še nismo govorili. V Titovem domu, kjer sta se stisnila pravzaprav samo dvorana in oder, tudi ne bi našli prostora za to.

Šole, film in TV

Na kratko naj še povemo, da imajo na Ravnah dobro urejeno redno šolstvo. Osemletka — jeseni se ji bo priključila še ena — gimnazija, vajenska šola, metalurško-industrijska šola in nižja glasbena šola vzgajajo v svojih prostorih nad 1000 učencev in dijakov iz Raven in okolice. Težave pa so s prostori, saj morajo učitelji in profesorji poučevati kar v treh izmenah. Tudi s prosvetnim osebjem ni vse v redu in je posebno za šole po oddaljenejših, hribovitih krajih občine, vse premalo vzgojiteljev. Zato je tudi največ štipendistov — občina jih ima 60 — za prosvetno in zdravstveno stroko.

Skoraj vse smo našteli. Kaj je bilo, kaj ni bilo, kaj bi lahko bilo. Morda bi Ravenčani le sprejeli še kaj poleg tistega, kar že imajo. In če bo jeseni pričela z delom Delavska univerza — ni odveč, če poudarimo, da je uspešno delo Delavske univerze pogoj za načrtno izobraževanje odrislih — in pa dramska sekcija, bo morda v Ravnah spet živahneje. Obljubljajo tudi relejno televizijsko postajo na Uršlji gori in bi tako spregledale tudi bele ploskve redkih televizorjev, ki danes le megleno mežikajo, ker je sprejem programov zelo slab ali pa sploh nemogoč. Nihče seveda ne pričakuje, da bi to omajalo zanimanje za filmske predstave v edinem kinematografu s 400 sedeži, ki ima tudi v Ravnah največ pristašev, seveda le za »lažje« filme. Omenimo naj še eno posebnost, ki pa ni znamenitost: vsi, ki si želijo ustvariti lastno knjižnico, morajo po knjige v sosednje Prevalje, kajti knjigarne v Ravnah ne premorejo. Marsikaj drugega pa že imajo. Ali pa še bodo imeli.

-ms

OSNUTEK

PROGRAMA ZA IZOBRAŽEVANJE V DELAVSKEM IN DRUŽBENEM UPRAVLJANJU V LETU 1959/60

ZAVOD za izobraževanje v delavskem in družbenem upravljanju je te dni v ciklostirani brošuri izdal »Osnutek programa za izobraževanje v delavskem in družbenem upravljanju v letu 1959/60«, ki naj bo pobuda občinskim delavskim univerzam za sestavo njihovih lastnih programov ter pomoč in opora predavateljem; osnutek je zavod poslal vsem komisijam za družbeno upravljanje pri okrajnih odborih SZDL, da bi ga one posredovale občinskim delavskim univerzam in večjim izobraževalnim središčem gospodarskih organizacij.

Ker gre šele za osnutek, se na tem mestu ne moremo spuščati v podroben prikaz posameznih poglavij programa — vendar nekaj kritičnih pripomb ne bo odveč; zlasti še, ker z ozirom na naslov brošure in njeno nepopolnost pričakujemo, da bo Zavod kasneje izdal dopolnjeni in popravljeni program.

Osnutek bo treba dopolniti skoraj v vseh temah, zlasti še v tistih, kjer so posamezna poglavja preveč splošno in preširoko označena; tudi je pri skoraj vseh temah njihov izobrazbeni in vzgojni namen formuliran nejasno, s splošnimi frazami, ki premalo povedo. Nekatera poglavja, na primer Šolstvo in prosveta, vsebujejo samo nekatere splošne probleme, neurejeno naštete in nejasno označene — zato upravičeno dvomimo, če so s tem občinske delavske univerze dobile v roke nekaj, kar bi jim lahko pomagalo, če bodo iz tako sestavljenih predavanj in seminarjev upravljavci izvedeli tisto, česar še ne vedo.

Osnutek navaja k nekaterim poglavjem tudi ustrezno literaturo. Žal so koristno sestavljeni seznami literature v manjšini; pri nekaterih poglavjih pa najdemo celo take navedbe literature: »Delavska enotnost — odgovarjajoči članki«, »Rad — odgovarjajoči članki«, »Dnevno časopisje zlasti Delavska enotnost in Rad«, »Tekoči članki v dnevnem tisku« in podobno. S tem smo bralcu osnutka le še enkrat povedali nekaj, kar že sam ve, iskanje zares ustrezne in najboljše literature o poglavju, ki ga zanima, pa smo prepustili njemu samemu.

Ker na Slovenskem izobražujemo v slovenskem jeziku, bo prav, če Zavod še enkrat pregleda Osnutek tudi s tega stališča. Nemarna raba slovenskega jezika je avtorje Osnutka ponekod privedla do nejasnosti — in to pri vprašanjih, kjer nejasnosti v resnici ni. Obenem pa je Osnutek poln večjih ali manjših napadov na lepo slovenščino; poglejmo samo Uvod, v katerem »praksa dviga dovolj perečih vprašanj«, kjer avtor govori o »dotični komuni«, o temah, ki naj »se nanašajo«, nepravilno uporablja »ki« in »kateri«, obljublja, da bo program »realiziral potom republiških seminarjev« in tako dalje.

S tem, da smo navedli nekaj bežnih pripomb k Osnutku, pa seveda ne trdimo, da ni v njem dragocenega gradiva, ki ga bo Zavod koristno uporabil pri zadnji redakciji Programa za izobraževanje v delavskem in družbenem upravljanju v letu 1959/60.

mm

Izobraževanje v Svobodah PRED NOVO SEZONO

V zadnjem času smo stopili na področje sistematičnega izobraževalnega dela tudi izven šolskih poslopij. Vzrokov za to je bilo več. Predvsem nagli razvoj gospodarstva, uvajanje novih, sodobnejših proizvajalnih sredstev. Vse to je povzročalo, da se je iz leta v leto vse bolj širil prepad med potrebami gospodarstva po strokovnem kadru ter zmogljivostjo našega splošno izobraževalnega in strokovnega šolstva. Sistem delavskega in družbenega samoupravljanja postavlja vedno nove zahteve. Ti in še drugi vzroki so privedli do tega, da srečujemo danes besedo izobraževanje na slehernem koraku.

V prihodnje — po treh poteh

Izobraževanje izven rednega sistema našega šolstva se bo v prihodnje razvijalo v glavnem po treh tokovih. Izkušnje, pridobljene v zadnjih letih, nam kažejo nadaljnjo pot. Ustvarili smo si že kapital, ki nam je porok za razvoj v prihodnosti. Še najdalje na svoji poti je strokovno izobraževanje v tako imenovanih izobraževalnih središčih v podjetjih. Njegove horizonte lepo razkriva Tilka Blaha v tretji številki letošnjega letnika revije Sodobna pota. Naj povzamemo nekaj njenih misli: »Izobraževalno središče naj bi v bodoče v vsakem večjem podjetju predstavljalo tisti organizem, ki skrbi za razvoj in napredek slehernega delavca od dneva, ko vstopi v podjetje in ko mu pomaga, da se na delovnem mestu čimprej in čimbolje znajde, pa do tega, da spremlja njegov razvoj in mu omogoči, da po svojih sposobnostih napreduje. To more omogočiti bodisi tako, da v podjetju prireja razne tečaje, seminarje in podobno, kjer pridobivajo delavci konkretna znanja ali se pripravljajo na opravljanje izpitov za kvalifikacijo, ali pa pošilja posamezne delavce na strokovno izpopolnjevanje in šolanje izven podjetja. Tako usposabljanje strokovnih kadrov zahteva tudi odgovarjajoče sodobne metode in programe, ki naj vključujejo ne le ozko strokovno znanje, temveč tudi potrebna splošna in družbeno-ekonomska znanja.« In dalje: »Ne mislim pa s tem reči, da so izobraževalni centri napravili vse, kar bi mogli — ti se šele razvijajo in so razumljivo pričeli najprej s tistim, kar je bilo za podjetje najbolj nujno potrebno in česar doslej ni nihče opravljal. Od tod pa bo treba iti še korak dalje: k vzgoji takega industrijskega delavca, ki bo specialist na svojem delovnem mestu, istočasno pa široko razgledan, dovzeten za sodobne in napredne načine v organizaciji proizvodnje in vodenju gospodarstva.«

Drugo smer v sistemu izvenšolskega izobraževanja nakazujejo delavske univerze. Večina okrajev bo že v letošnjem letu ustanovila v vsaki občini tovrstne institucije. Če si skušamo na kratko ogledati področje njihove dejavnosti, potem moramo najprej reči, da naj bi delavske univerze postale komplementarna oblika izobraževalnih središč po podjetjih. Ob tej primarni nalogi delavskih univerz v prihodnje pa bodo te institucije poskrbele tudi za poljudnoznanstveni in interesni del izobraževanja.

Svoboda in izobraževanje

Tretjo smer v izobraževanju bodo ubrale Svobode oziroma njihovi izobraževalni odseki. »S tem, ko se bodo po občinah ustanovile delavske univerze, pa naj se Svobode preusmerijo predvsem na idejno-estetsko, kulturno-vzgojno področje izobraževanja,« je v razgovoru dejal glavni tajnik Zveze Svobod in prosvetnih društev Vinko Trinkaus. »Čutimo tudi potrebo, da naj bi se na jesen osnovala Zveza delavskih in ljudskih univerz kot posebna organizacija, ki naj bi se podrobno vsklajevala s problematiko izobraževanja. Delovala naj bi pod okriljem in idejnim vplivom Zveze sindikatov, kar bi pripomoglo k čvrstejšemu in bolj smotrnemu sodelovanju med prosvetnimi društvi na eni strani in sindikalnimi organizacijami na drugi strani. — Nekaj podobnega, kar že imajo v Srbiji in kar pripravljajo na Hrvatskem.«

Doslej nenačrtno

Zveza Svobod in prosvetnih društev je v Kopru pripravila tečaje za člane raznih sekcij Svobod. Predavanja posluša tudi skupina »izobražencev«, kot jih tam na kratko imenujejo, ali točneje povedano vodje izobraževalnih odsekov pri Svobodah in prosvetnih društvih. Kakšen je namen teh tečajev, bomo povedali posredno. V prosvetnem delu nastopata predvsem dva momenta. Najprej veselje do dela ali tako imenovani ljubiteljski motiv. Drugi moment pa je to, kaj hočemo doseči s tem prosvetnim delom. Smoter kulturno-prosvetne dejavnosti torej ni le v zadovoljevanju interesov, temveč kako vplivati na preoblikovanje človekove duševnosti. Zato bi naj bili tudi programi usmerjeni k človeku. Toda pota do tega končnega smotra so različna in jih je mnogo.

Iz razgovorov s tečajniki lahko zaključimo, da v preteklih letih pri Svobodah in prosvetnih društvih ni bilo večjega, načrtnejšega in na široko razpredenega izobraževanja. Predavanja so bila občasna, njih tematika je prehajala zdaj na to, zdaj na ono področje. Manjša društva, katerih članstvo ne presega števila 50, 60, izobraževalnih odsekov sploh niso imela, če pa so jih že imela, je bila njihova dejavnost dokaj skromna. V potrditev si oglejmo nekaj razgovorov.

DPD Svoboda Ligojno ima približno 30 članov. Kaj so v društvu storili na področju amaterske ustvarjalnosti, nas tokrat ne zanima, ostajamo na področju izobraževanja: »Zaradi majhnega števila članov kakih posebnih uspehov na področju izobraževanja nismo imeli. Bilo je nekaj predavanj s področja živinoreje ter predavanja o zdravstvu in higieni na vasi.«

Tržiška Svoboda ima približno 150 članov. Njena izobraževalna dejavnost? »Na žalost društvo v pretekli sezoni ni napravilo ničesar na tem področju. S tem seveda ni rečeno, da izobraževanja v Tržiču sploh ni bilo. Šola za odrasle, ki jo je vodila predlanskim Svoboda, je na primer lani delovala v sklopu Osnovne šole Heroja Bračiča. Nadalje je organiziralo Turistično društvo dvoje zelo obiskanih predavanj, ki so jih poživljale skioptične slike. Podobno je bilo tudi v okviru drugih društev več predavanj — na primer zdravstvenih — ki so bila vsa zelo dobro obiskana. Svoboda te svoje naloge zato ni opravljala, ker se je preveč ukvarjala s pevskim zborom in iskanjem pevovodje, z dramsko sekcijo, z novimi instrumenti in uniformami za godbenike itd., skratka s problemi ‚klasičnih' sekcij.«

Variacije na to temo so odgovori drugih manjših Svobod. Toda tako le ni bilo povsod. Nekatera društva so pripravila kar precejšnje število predavanj. Polzelska Svoboda na primer: »Društvo je v okviru Ljudske univerze organiziralo predavanja, ki so bila vsakih štirinajst dni. Predavatelji so predavali o najrazličnejših temah, kot o kontracepciji, o poljedelstvu, živinoreji, o sodobni tehniki, o potovanjih po drugih deželah.«

Kolikor Svobod — toliko poti v izobraževanju

Kakšne so glavne naloge izobraževalnih odsekov Svobod, je težko reči. Vsako društvo ima povsem svoje naloge in jih bo skušalo realizirati na svoj način. Življenje na vasi zahteva drugačne metode, programe in oblike dela kot življenje v mestu. Tudi se mesto razlikuje od mesta, vas od vasi. Ponekod prevladuje industrija, drugod kmetijstvo. Zato se bodo programi bistveno razlikovali in se bodo opirali predvsem na specifično problematiko kraja samega in specifične interese ljudi. Tako na primer tržiška Svoboda smatra za svojo glavno nalogo:

»Glede na to, da imata Bombažna predilnica in tkalnica ter Tovarna čevljev »Peko« svoja izobraževalna centra, da prireja SZDL pogosto predavanja o političnih in ekonomskih vprašanjih, je po mojem mnenju naloga izobraževalne sekcije, da seznanja ljudi z znanstvenimi odkritji, da uvaja prebivalstvo v razumevanje stvaritev naših in drugih narodov na vseh področjih umetnosti, jih pri tem usposabljamo za kritično sprejemanje znanstvenih dognanj in estetskih vrednot. Pomagati jim mora doseči pravilne poglede na svet in družbo. To naj bi dosegli v Svobodi s sistematičnim obdelovanjem posameznih panog znanosti in umetnosti v cikličnо zasnovanih predavanjih, ki naj bi jih poživljala sodobna audiovizualna sredstva.« Drugače spet označuje svojo nalogo DPD Fala: »Osnovna naloga — prikazati zgodovino Dravske doline, v gospodarskem in industrijskem smislu.«

Podrobnejših načrtov na področju izobraževanja si Svobode in prosvetna društva še niso izdelala. Le-ti so v veliki meri odvisni tudi od predavateljskega kadra in materialnih sredstev. Še na najboljšem so v tem Svobode v industrijsko razvitejših krajih. Imajo zadosti predavateljev in tudi gmotna sredstva jim ne povzročajo prevelikih preglavic, saj je danes industrija marsikje mecen kulturno-prosvetnega življenja. DPD Svoboda Bežigrad odgovarja na vprašanje o predavateljih in materialnih sredstvih takole: »Predavatelje bomo dobili na teritoriju naše občine, povezali pa se bomo tudi z Delavsko univerzo. Materialna sredstva bomo zahtevali od občine, ker jih trenutno nimamo dovolj.«

Drugačno pa je stanje v manjših vaseh, v krajih brez industrije. Ta društva se bodo morala opirati na občinske delavske univerze in si pri njih iskati predavatelje, glede materialnih sredstev pa bodo morala ostati vezana na svoje lastne dohodke in na dotacije. Prosvetno društvo »Lojze Savinšek« iz Nove Štifte odgovarja na to vprašanje: »Za razna predavanja bomo določili teme po interesu prebivalstva, povezali se bomo z občinskim in okrajnim svetom Svobod, da nam bosta preskrbela usposobljenega strokovnjaka. Na lažje teme pa se bomo pripravljali sami. Materialna sredstva si moramo večinoma preskrbeti sami — z raznimi nastopi — kajti od občinskega sveta Svobod dobimo le dotacijo 20.000 din za knjižnico. Audio-vizualnih sredstev nimamo, pač pa si jih izposojamo. Če bo le možno, si jih bomo nabavili.«

»Za pomoč Svobodam in prosvetnim društvom bo izobraževalni center v Ljubljani skušal osnovati poseben aktiv predavateljev, kateri naj bi po občinah vzgajali nov predavateljski kader, ga seznanjali z novimi metodami izobraževanja. Izdelati nameravajo tudi posebne s tezami dopolnjene programe, katere bi pozneje predavatelji po društvih le razširili in priredili svojim potrebam.

Ti in drugi načrti imajo za posledico tudi uvajanje novih oblik dejavnosti v Svobodah in prosvetnih društvih. Predvsem klubsko življenje in namesto tradicionalnega predavanja ex catedra demokratična in zanimiva panel — diskusija.

Zveza Svobod in prosvetnih društev je pred obširno akcijo, kako čimbolj razpresti niti izobraževanja in jih medsebojno povezati. V bližnji prihodnosti lahko pričakujemo, da bo sistem izvenšolskega izobraževanja dobil z izobraževalnimi centri v podjetjih, delavskimi univerzami in izobraževalnimi odseki Svobod, mnogo popolnejšo podobo.

Bojan Samarin

PULA 1959

Letošnji puljski festival je začel dokumentarni film »Veliko stoletje«, ki na zanimiv način prikazuje najvažnejše dogodke iz prvih petdesetih let našega stoletja.

»Vlak brez voznega reda« smo videli že prej — zato smo upravičeno dvomili, da se bo na festivalu pojavil še kateri tako dober film, ki bi mogel »Vlaku« odvzeti prvenstvo. Naši dvomi so se — žal — uresničili.

Za prvo presenečenje letošnjega puljskega festivala je poskrbel slovenski film »Tri četrtine sonca«; njegov režiser Jože Babič, ki se je to pot prvič lotil filmske režije, je dobil v Puli pol milijona za najboljšo režijo. Drugo, še večje presenečenje, pa je pripravil film »Pet minut raja«; v proizvodnji Bosne filma ga je z na pol slovensko, na pol pa bosansko ekipo posnel naš režiser Igor Pretnar. V skladu z našo dosedanjo filmsko prakso lahko pričakujemo, da Pretnar in Babič v doglednem času ne bosta režirala nobenega igranega filma — če pa bi se to le zgodilo, bosta prav gotovo režirala v Bosni ali Makedoniji... (slika je iz filma »Tri četrtine sonca«).

Najbolj srdite napade kritikov letošnjega festivala — organizacija festivala, zlasti pa še puljski turizem in gostinstvo, sta doživela mnogo zajedljivih kritik — je morala pospraviti uradna žirija za kratkometražne filme, ki ji je baje uspelo, da je odbrala za festival najslabše, medtem ko najboljših kratkometražnih in risanih filmov ni pustila na festival. Eden najboljših med njimi — zato tudi na festivalu ni bil uradno predvajan — je »Koncert za strojnico«, risani film v proizvodnji Zagreb filma (slika je iz tega filma). Mimogrede: zakaj neki so se naši risani filmi tako zamerili upravnikom naših kinematografov?

PULJSKE NAGRADE

Razsodišče letošnjega festivala jugoslovanskega filma v Puli je za najboljše filme proglasilo:

»Vlak brez voznega reda« (Jadran-film),

»Tri četrtine sonca« (Triglav-film),

»Pet minut raja« (Bosna-film).

V razsodišču so bili književnik Kole Čašule, pomočnik sekretarja za prosveto in kulturo ZIS Ivo Frol, filmski režiser Jože Gale, književnik dr. Bratko Kreft, književnik Marjan Matkovič, novinar Arsa Stefanovič in upravnik sarajevskega narodnega gledališča Vlajko Ubavič.

Uradno razsodišče je razdelilo tudi nagrade posameznim filmskim ustvarjalcem:

Za najboljši scenarij (Vlak brez voznega reda) so dobili Veljko Bulajić, Ivo Braut in Stjepan Perović 300.000 dinarjev;

za najboljšo režijo je dobil Jože Babič (Tri četrtine sonca) 500.000 dinarjev;

za najboljšo žensko vlogo je dobila nagrado 200.000 dinarjev Olga Spiridonović za vlogo Miss Stone v istoimenskem filmu. Enako nagrado je dobil za najboljšo moško vlogo Petre Prličko za vlogo Mandane v istem filmu. Za najboljšo moško epizodno vlogo je bil s 100.000 dinarji nagrajen Milan Miloševič za vlogo Peše v »Vlaku brez voznega reda«, enako nagrado za najboljšo žensko epizodno vlogo pa je dobila Dara Čelenič za vlogo Side v filmu »Veter je ponehal ob zori« in za vlogo služabnice v filmu »Gospa ministrica«.

Nagrado za najboljšo fotografijo (200.000 din) je dobil Aleksander Sekulović za fotografijo v filmu »Sam«.

Nagrado za glasbo je dobil Marjan Lipovšek (150.000 dinarjev) za »Dobri stari pianino«.

Nagrado za scenografijo je dobil Vasilij Popović (150.000 dinarjev) za film »Miss Stone«.

Nagrado za najboljši ton je dobil Milan Medić (100.000 dinarjev) za film »Sam«.

Za najboljši koprodukcijski film je razsodišče proglasilo »Nevihto« in podelilo italijanskemu režiserju Albertu Lattuadi diplomo za režijo tega filma.

Uredništvo revije »Filmski svet« v Beogradu je podelilo nagrado za najboljšo debutantko (50.000 dinarjev) Radi Djuričin za vlogo v filmu »Osma vrata«, Svet za varstvo otrok in mladine Jugoslavije pa je podelil Avala filmu diplomo za najboljši mladinski film »Veter je ponehal ob zori«.

Službeno razsodišče za kratkometražne filme so sestavljali novinar Milutin Čolić, pomočnik sekretarja za informacije ZIS Olga Kreačić, sekretar Sveta za kulturo in znanost LRH Anica Magašič, književnik Dušan Matić, književnik Meša Selinović, filmski režiser Šime Šimatović in komponist Slavko Zlatić. Prvo nagrado (100.000 din) je razsodišče podelilo Momčilu Jojiću in Branku Ranitoviću za idejo in scenarij filma »Kamera 300«. Drugo nagrado (75.000 din) je dobil Bogdan Pogačnik za idejo in scenarij filma »On in njegovi«, tretjo pa Živko Milić (75.000 din) za tekst v filmu »Svetli grobovi«.

Prvo nagrado za režijo (150.000 din) je dobil Aleksander Petrović za film »Pota«, ki ga je izdelal Avala film. Drugo nagrado je dobil Žika Čukulić (100.000 dinarjev) za film »Pravi človek svojega časa« (Moša Pijade) v proizvodnji Zastava filma. Enak znesek je dobil Boško Bošković za za film »Ujeti v skalovje« (Lovčen film), tretjo nagrado (75.000 dinarjev) pa je dobil Dušan Vukotič za risani film »Krava na mesecu« (Zagreb film).

Prvo nagrado za kamero (100.000 dinarjev) je dobil Nikola Majdek za filma »Pota« in »Jugo« (Avala film). Drugo nagrado (75.000 dinarjev je dobil Nenad Jovičić za film »Svetli grobovi« (Avala film in ABC iz Osla), Saša Dobrila in Janez Maly pa sta dobila tretjo nagrado (75.000 din) za lutkovni film »Motoritis« (Triglav film).

Nagrado za scenografijo (75.000 dinarjev) je razsodišče podelilo Ismetu Voljeviću za risani film »Romeo in Julija« (Zagreb film).

Razsodišče je podelilo še diplomo Zagreb filmu za film »Veliko stoletje«, Krsta Škanata pa je dobil zlato plaketo za režijo tega filma. Zlato plaketo je dobil tudi Puriša Djordjević za režijo filma »Mladenič z rožo« (Vardar film), diplomo pa Fadil Hadžič za idejo filma »Slavno sodišče« (Zora film).

Turistična zveza Jugoslavije je za najboljše filme s področja turizma nagradila režiserja Ota Deneša in snemalca Kira Bibilovskega za film »Ohridsko jezero« (Vardar film) ter snemalca Franeta Vodopivca za film »Ljudje na obali« (Zora film).

Svet za varstvo otrok in mladine Jugoslavije je podelil nagrado 100.000 dinarjev Branku Raniteviću za režijo filma »Prometni znaki in ulični junaki« (Zora film). Nagrado in zlato plaketo »Nikola Tesla« za najboljši film s področja znanosti in tehnike pa je dobil film »Taka je naša obala« (Zora film).

Hkrati z uradnimi festivalskimi razsodišči je svoja priznanja razdelilo tudi razsodišče filmskih kritikov. »Zlato pero«, najvišje priznanje jugoslovanske filmske kritike, je bilo podeljeno filmu »Vlak brez voznega reda«, ki ga je režiral Veljko Bulajić, posebno priznanje pa je dobil film »Pet minut raja«, ki ga je režiral Igor Pretnar.

Ocenjujoč letošnje rezultate na področju kratkometražnega, posebej pa še risanega filma, je razsodišče kritikov pohvalilo filme »Ujeti s kamero« v režiji Boška Boškoviča, »Moša Pijade« v režije Žike Čukuliča, »Poti« v režiji Aleksandra Petroviča, »Prometni znaki in ulični junaki« v režji Branka Ranitoviča in »Vse risbe mesta« v režiji Ive Vrbaniča.

Posebno priznanje je razsodišče kritikov podelilo snemalcu Nikoli Majdaku za fotografijo v filmih »Poti«, »Jugo« in »Kamera 300«.

DOGODKI V SVETU

OD TEDNA DO TEDNA

Konferenca v Hirošimi

V Hirošimi na Japonskem, ki jo je kot prvo mesto v človeški zgodovini razdejala atomska bomba, je te dni V. svetovna konferenca proti atomski in vodikovi bombi. Na mitingu ob slovesni otvoritvi konference so prebrali sporočila, ki so prispela z vseh koncev sveta. Posebno sporočilo je poslal konferenci tudi tovariš Tito. V svojem pismu opozarja naš predsednik na nevarnost, ki grozi človeštvu od nadaljnjega jedrskega oboroževanja in poskusov z atomskim orožjem v nasprotju z željami narodov, da bi zaustavili tak razvoj in čimprej zagotovili mir vsemu svetu.

Na konferenci so sprejeli resolucijo, v kateri so obsodili napore za jedrsko oborožitev Francije, Zahodne Nemčije in Japonske. Od Francije zahteva resolucija, naj opusti svoje načrte za atomske poskuse v Sahari.

Nixon na Poljskem

Po bivanju v Sovjetski zvezi je odpotoval podpredsednik ZDA Richard Nixon na štiridnevni uradni obisk na Poljsko. Ameriškega državnika so prisrčno sprejeli, njegov obisk pa je zbudil živahno zanimanje ne le na Poljskem, temveč v vsej svetovni javnosti. Nixon je izjavil, da je sprejem, ki mu ga je pripravilo poljsko ljudstvo, presegel vsa njegova pričakovanja in da je to dokaz tradicionalnih prijateljskih stikov med poljskim in ameriškim ljudstvom.

Nixon je imel med svojim bivanjem uradne razgovore, ki so bili — tako je bilo sporočeno — zelo iskreni in so potekali v prijateljskem vzdušju.

Naša misija v Ekvadorju in Peruju

Na poti po latinskoameriških deželah se je jugoslovanska misija dobre volje ustavila tudi v Ekvadorju in Peruju. Sporočilo o razgovorih z ekvadorskimi državniki pravi, da bo ekvadorska vlada pripravila konkretne predloge za nadaljnji razvoj odnosov med obema deželama. Do konca letošnjega leta bo Ekvador poslal v Jugoslavijo diplomatskega predstavnika.

Med dvodnevnim uradnim bivanjem v Peruju so se člani naše misije srečali z najvidnejšimi osebnostmi te dežele.

Trgovinski sporazum z Madžarsko

V Budimpešti so podpisali sporazum o trgovinski izmenjavi med Jugoslavijo in Madžarsko v obdobju 1960—1962, hkrati pa tudi protokol o blagovni izmenjavi v prihodnjem letu. Na temelju dolgoročnega sporazuma bo Jugoslavija izvažala na Madžarsko lesene izdelke, rude, tovorne vagone, razne potrošne predmete in električno energijo, uvažala pa bo stroje in opremo, metalurške proizvode, razne kemikalije in medicinsko blago ter sestavne dele vagonov.

Zamenjava vlade v Kerali

Predsednik Indije Radženda Prasad je objavil proglas, po katerem prevzema nadzorstvo v državi Kerali. S tem je bila odstavljena dosedanja keralska vlada, ki so jo sestavili komunisti po zmagi na zadnjih volitvah v tej deželi. Zakonodajno skupščino Kerale so razpustili. V razglasu je rečeno, da je treba v Kerali čimprej razpisati splošne volitve.

Predsednik Prasad je sprejel ta sklep na predlog osrednje indijske vlade. Po indijski ustavi lahko predsednik prevzame kontrolo v državah Indijske unije.

V mnogih indijskih mestih je prišlo zaradi te odločitve predsednika Prasada do protestov in demonstracij.

Neredi v Laosu

V Laosu je spet prišlo do spopada med vlado in gibanjem »Patet lao«, ki se je skupaj s Ho Ši Minovim Vietminhom borilo proti francoskim kolonialistom. Po uradnih indijskih ocenah se ti spopadi čedalje bolj spreminjajo v grožnjo miru.

Za mir in varnost v tem delu sveta ima Indija posebno odgovornost kot predsednica Mednarodne komisije za Vietnam, Laos in Kambodžo. Že pred dvema mesecema, ko je prišlo do prvih spopadov, je Indija ob podpori Poljske predlagala sestanek komisije, vendar je bila Kanada kot tretja članica proti temu. Spričo najnovejšega nevarnega položaja v Laosu Indija ponovno predlaga sestanek komisije.

POSEBEJ ZA »DELAVSKO ENOTNOST

NA POL POTI

Končal se je drugi del konference zunanjih ministrov

Ženeva, 6. avgusta

Ministri za zunanje zadeve SZ, ZDA, Francije, Velike Britanije in obeh Nemčij so odšli iz Ženeve, potem ko so deset tednov skupaj iskali možnosti za ureditev spornih vprašanj. Za njimi je ostalo sporočilo, ki ugotavlja, da so se v nekaterih zadevah zbližali, ponekod pa jim to ni uspelo. Izmenjava mnenj je vsekakor koristila, ministri bi se ponovno sestali v isti sestavi in nadaljevali razgovore, če bi tako odločile njihove vlade.

UGODNEJŠE VZDUŠJE

Čeprav so ministri ostali v glavnem vsak pri svojem, so v skupnem poročilu in v poslovilnih govorih na plenarni seji vendarle pisali in govorili o vzdušju, ki je bilo precej drugačno od onega ob začetku ponovnega sestanka pred štirimi tedni. Štirje ministri so — upravičeno — iskreno prepričani, da so razgovori pripomogli k boljšemu vzdušju ne le v Ženevi, temveč tudi izven nje, prav tako pa so bili tudi opazovalci priče občutno spremenjenega razpoloženja v Ženevi, ko so izvedeli za sklep o medsebojnih obiskih sovjetskega premiera in ameriškega predsednika. Zato ne bomo daleč od resnice, če rečemo, da sta dogodka vplivala drug na drugega, zakaj ministri so s svojimi razgovori navsezadnje le utrli pot do urejanja določenih problemov, čeprav se niso mogli sporazumeti, in opozorili na potrebo, da bi ta vprašanja obravnavali na najvišji ravni. Med številnimi odprtimi in zaključenimi razgovori pri čaju, pri kosilu in večerjah so upostavili ministri v Ženevi neposredne stike in izmenjali mnenja. Britanski minister je v svojem zadnjem govoru poudaril, da je prepričan o iskreni želji, najti možnost za sporazumevanje, vsekakor v tej obliki, da bi vsakdo obdržal tisto, kar se mu zdi načelno.

Razen skupnega sporočila, ki so ga morali objaviti kot zaključni dokument, je prišla — dokaj nepričakovano — tudi izjava štirih dežel o metodah pri razgovorih in razorožitvi kot postranski, vendar zato nič manj važen dosežek konfence, ki daje upati, da bodo v okviru Združenih narodov ponovno sprožili problem razorožitve.

Pri naštevanju ženevskih rezultatov in opisovanju razgovorov moramo omeniti tudi pogajanja o prepovedi jedrskih poskusov, pri čemer so precej napredovali. Čeprav atomski strokovnjaki, ki zastopajo tri dežele na atomski konferenci, ljubosumno varujejo vsak svojo neodvisnost, je očitno, da so razgovori ministrov vplivali tudi na njihovo delo.

Razen tega so prvič konkretneje obravnavali nemško vprašanje, Berlin pa je bil osrednja točka. Razgovorom so prisostvovali predstavniki obeh Nemčij — včasih bolj, včasih manj uspešno — s tem pa je bil že storjen dejansko nov korak v priznanju vzhodnonemške države. Ministri so se menili tudi v mirovni pogodbi z Nemčijo in o nemški združitvi, delno pa tudi o sistemu evropske varnosti. Obe strani sta razložili svoje predloge, pri katerih sta le delno vztrajali do konca konference, in sicer v glavnem le pri tistih, ki so bili tako ali drugače povezani z berlinskim vprašanjem.

NESPORAZUM GLEDE SPORAZUMA

Ministri so se prvič razšli 20. junija, ker se niso mogli sporazumeti o časovni omejitvi začasnega sporazuma o Berlinu. Razlike glede drugih točk prav tako niso bile nepomembne, vendar so izbrali pet točk, ki so prišle v ožjo izbiro kot osnova za morebitni sporazum: vprašanje sil zahodnih garnizij v Zahodnem Berlinu, prepoved propagandne in podtalne dejavnosti, prepoved atomskega in raketnega orožja na berlinskem ozemlju, prost dostop v mesto in še nekatere.

Že v začetku konference so poudarjali dobro obveščeni ameriški listi, da bi se o teh točkah lahko sporazumeli. Vendar se je vse razbilo ob zahtevi sovjetske delegacije, da začasni sporazum ne more trajati dlje kot poldrugo leto. Zahodni zavezniki so bili proti sleherni omejitvi svojih pravic v Berlinu. Kasneje je bilo opaziti v sovjetskem stališču določen razvoj. Rok ni več niti tako važen, niti ne načelen, je poudarjal Gromiko in dodal, da bi morali zastopniki obeh Nemčij v vsenemškem odboru ali izven njega v obdobju 18 mesecev začeti reševati nemško vprašanje. Če ne bi v poldrugem letu dosegli ničesar, bi se ministri ponovno sestali.

Na zahtevo zahodnih delegacij je sovjetski minister zagotovil, da ne bo prišlo do nobene enostranske akcije v Berlinu, medtem ko bo trajal ta začasni sporazum, in tudi ne med novimi pogajanji po poteku roka. Zahodu se je to zdelo malo, zato je vztrajal pri odgovoru na vprašanje, kaj bo, če nova ministrska pogajanja doživijo neuspeh. Zahodni Berlin bi bil v tem primeru brez zaščite, vendar se vse skupaj nanaša le na časovno omejitev naših sedanjih pravic v Berlinu, so trdile zahodne delegacije in predlagale, naj bi začasni sporazum trajal pet let. Potem bi se ponovno pogajali. Naj bi bila pogajanja še tako dolga — trajala bi lahko vrsto let — položaj v Berlinu se ves ta čas ne bi spremenil. Razen tega so zahodni ministri odločno odklanjali povezovanje majhnega berlinskega sporazuma z vsenemškim odborom, čeprav so sami govorili o možnosti za poglobljene stike med nemškimi predstavniki.

O nemškem vprašanju in o nemških problemih bi govorili kdaj pa kdaj na ministrskih sestankih, tako da bi se — kakor so predlagali zahodni ministri — ženevska konferenca dejansko spremenila v nekakšno trajno ustanovo. Ta predlog je sovjetska delegacija gladko odklonila, ker bi bili nemški predstavniki še vedno le svetovalci, štiri sile pa tudi v prihodnje izključno pristojne za urejanje nemškega vprašanja.

Tako po dolgotrajnem pogajanju o Berlinu niso dosegli ničesar. Problema, ki je konec koncev pripeljal do ženevskega sestanka, niso rešili. V Berlinu se ni nič spremenilo, vendar — kakor je to ugotovil Gromiko v zaključni besedi — se vse delegacije strinjajo, da se sedanji berlinski položaj mora spremeniti. Vprašanje je le, kako se bo to zgodilo.

Razgovori so zagotovili dovolj snovi za sestanek na najvišji ravni, na katerem ne bodo mogli mimo berlinskih problemov. Ministri zaslužijo priznanje, ker so s svojimi neskončnimi razpravami vendarle zavrnili nekatere stranske vidike in načeli osrednji del berlinskega vprašanja.

V PRIČAKOVANJU NADALJEVANJA

Navsezadnje moramo reči, da se je vse bolje končalo, kot smo pričakovali. Bolje v toliko, ker so ministri s svojimi razgovori tako v Ženevi kakor izven nje zagotovili pogoje za nove razgovore, in sicer na najvišji ravni. Pozicije so sicer ostro zastavljene, vendar niso take, da se ne bi mogle zbližati. Ženeva, ki so jo nekateri označili kot vmesno postajo na relaciji brzega vlaka Washington—Moskva, je vendare opravila svoje. V tem mestu se je spet zasnovalo ali bolje rečeno nadaljevalo tisto, kar je imelo nekoč vzdevek »ženevski duh«. Če bi napravili končni obračun: vse skupaj navsezadnje ni tako negativno in brez rezultata.

Nadaljevanje razgovorov — to so si želeli tudi ministri — bi lahko bilo uspešnejše. Prispevalo bi k nadaljnemu izboljšanju vzdušja, k popuščanju mednarodne napetosti in k stabilnosti v Evropi. Spričo novih perspektiv, ki se odpirajo ob neposrednih razgovorih in stikih na najvišji ravni, bi bilo pričakovati, da bo tudi prihodnje delo ministrov lažje od tega, ki so ga imeli to pot v Ženevi.

Davor Čulić

POZDRAV CENTRALNEGA SVETA ZSJ

V. svetovni konferenci proti atomski oborožitvi

Prejšnjo soboto se je začela v Hirošimi na Japonskem V. svetovna konferenca proti atomskim in vodikovim bombam. Sklical jo je japonski svet proti uporabi atomskih bomb. Konferenca je del široke akcije, ki je predvidevala tudi pohod miru na Hirošimo. Udeleženci tega pohoda so prispeli v Hirošimo 5. avgusta. Naslednji dan je bila spominska svečanost na Trgu miru, in sicer pav za 14-letnico uporabe prve atomske bombe. Konferenca se je končala včeraj, 7. avgusta. Sprejeli so ustrezne resolucije.

Iz naše države je prisostvoval konferenci tovariš Krsto Bulajić, delegat Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije. Ker je Bulajić član mednarodne komisije pri Centralnem svetu ZSJ, je zastopal na konferenci tudi naše sindikate.

Centralni svet Zveze sindikatov Jugoslavije je poslal V. svetovni konferenci proti atomskim in vodikovim bombam naslednjo pozdravno brzojavko:

»Zveza sindikatov Jugoslavije se pridružuje vsem miroljubnim silam sveta in vsem tistim, ki bodo na V. konferenci proti bombam A in H nastopili proti uporabi atomske energije v nemiroljubne namene, vsem tistim, ki se zavedajo moralne odgovornosti sedanjemu in prihodnjim rodovom ter zahtevajo konec oboroževalne tekme, opustitev atomskih poskusov in konec neodgovornega igranja z usodo človeštva.

Vašemu kongresu, na katerem ste se zbrali v dneh, ko poteka štirinajst let, kar je bila jedrska energija kot revolucionarna znanstvena pridobitev — plod dolgoletnega dela ljudi, ki so hoteli na ta način zagotoviti nesluten razmah proizvajalnih sil in nove življenjske razmere vseh narodov — želimo mnogo uspehov pri delu ter čim močnejši, čim enodušnejši odmev po vsem svetu. Naši pozdravi so namenjeni vam v Hirošimi, v mestu, ki je kot prva žrtev atomske eksplozije izgubila sto tisoče mož, žena in otrok, mestu, ki je simbol enodušnega odpora človeštva proti ponovitvi takšnih katastrof.

Ker so stališča delavskega razreda, demokratičnih sil in še posebej velikega števila sindikalnih organizacij po svetu v boju za prepoved atomskega orožja v sedanjem trenutku ne le stične točke, temveč skoraj povsem istovetna, je nujno potrebno bolje vskladiti vse akcije, da bomo zagotovili sodelovanje raznih sindikalnih gibanj, da se bodo številni »ne« strnili v skupni »ne« vsemu tistemu, kar ogroža usodo milijonov ljudi.

Čeprav za sedaj še ni bilo skupne akcije, je vendar pomembno, da so množice delavskega razreda in sindikati v mnogih deželah povzdignili svoj glas, ki se je zlil z glasovi ljudstva po vsem svetu. Jugoslovanski delavski razred je prepričan, da je to prava pot, da bomo preprečili ponovitev Hirošime. Zato poziva Zveza sandikatov Jugoslavije delovne ljudi vsega sveta, naj v interesu krepitve miru in varnosti po svetu ter mednarodnega sodelovanja poiščejo možnosti za medsebojno sporazumevanje, za skupno akcijo in za vzajemno podpiranje vseh naporov, katerih cilj je, čamprej zagotoviti mednarodne sporazume v zvezi z opustivijo poskusnih eksplozij jedrskega orožja in s tem omogočiti neprekinjeni proces razoroževanja, kar bo pripomoglo, da se bo začela uresničevati splošna težnja vseh narodov po svetu, ki želijo živeti v miru.

Vam, ki ste se zbrali na Japonskem, da bi manifestirali solidarnost človeštva v boju proti nevarnosti, ki ogroža njegov mir in varnost, pošiljamo pozdrave trdno prepričani, da je treba glas narodov vsega sveta spoštovati in upoštevati.«

Sodobne težnje v Latinski Ameriki

Levičarske sile Latinske Amerike se morajo sporazumeti. To pojmovanje dobiva zadnje čase tudi nekatere konkretne, čeprav na določena področja omejene oblike. Vendar je to značilno kot težnja, ki je v določenem obsegu izraz nove razporeditve družbenopolitičnih sil v latinskoameriških deželah. Komunisti dajejo predloge v tem smislu, prav tako pa tudi socialistične in nekatere demokratične stranke Latinske Amerike. Na področju zbliževanja in boljšega razumevanja med vsemi levo usmerjenimi silami na celini pa se kažejo že znane razlike med komunisti na eni ter med socialističnimi in nekaterimi demokratičnimi silami Latinske Amerike na drugi strani, in sicer bolj v vprašanjih mednarodnega kot čisto nacionalnega pomena, to pa ovira medsebojno sodelovanje v vprašanjih, katerih ureditev bi bila vsem v korist.

Težnja zbliževanja med nekaterimi levičarskimi silami, o katerih ne bi mogli reči, da imajo enake koncepte o družbeno-ekonomski preobrazbi latinskoameriških dežel, je za sedaj najbolj vidna med socialističnimi in nekaterimi demokratičnimi strankami.

Nedavno je voditelj čilske socialistične stranke Alliende obiskal več latinskoameriških dežel ter se pogovarjal s predstavniki nekaterih levičarskih sil o možnostih in perspektivah mednarodnega sodelovanja. Potem je razložil načrt, zasnovan na posvetovanjih in skupnih gledišči, ki so se izoblikovala med njegovim potovanjem po nekaterih deželah. Ta načrt, ki so ga uradno formulirali in ga poslali drugim strankam v proučitev, poudarja realne možnosti za aktivno sodelovanje med mnogimi levičarskimi silami na tej celini.

Pobude, ki jih je dala Čilska socialistična stranka — ta je članica omenjenega posvetovalnega odbora — in še nekatere druge uživajo vso podporo te organizacije, ki jih skuša združiti ter jih spodbuja k združevanju. Spričo tega svojega stališča pripisuje posvetovalni odbor poseben pomen zagotoviti sodelovanja s Castrovim gibanjem »26. julij«, z venezuelsko Demokratično akcijo, s perujskim APRA, z Revolucionarnim ljudskim gibanjem Bolivije, z Revolucionarno febreristično stranko Paragvaja itd. Vse te organizacije, ki so zrasle kot avtoktona gibanja iz dejanskih ljudskih potreb, uživajo nesporno podporo najširših ljudskih plasti svojih dežel. Posvetovalni odbor meni, da morajo te organizacije odigrati pomembno vlogo na tej celini, zato se prizadevno trudi za njihovo čim tesnejše sodelovanje in medsebojno razumevanje.

Ta težnja je prišla do izraza na nedavnem seminarju v Buenos Airesu »Za svobodo in družbeni napredek Latinske Amerike«. Na seminarju je imel prvo besedo Umberto Maistegui, sekretar posvetovalnega odbora, ki ima sedež v Montevideu. Seminar so organizirali uradno kot manifestacijsko dejanje za moralno in politično podporo posvetovalnega odbora in Socialistične stranke Argentine boju paragvajskega ljudstva proti Stresnerjevi diktaturi in v podporo Revolucionarni febreristični stranki, katere vodstvo je izven dežele. Stranka je članica posvetovalnega odbora.

Seminar pa je bil širšega pomena. Razpravljali so o nekaterih bistvenih vprašanjih Latinske Amerike. Med poglavitnimi je vsekakor njena nerazvitost: skoraj dve tretjini latinskoameriškega prebivalstva živi neposredno od kmetijstva, za katero je značilna velika koncentracija veleposesti (nekatera veleposestva zavzemajo površino Belgije); povprečna življenjska doba latinskoameriškega prebivalstva znaša 35 let; na 100.000 prebivalcev pride 170 učiteljev in 17 zdravnikov; Latinska Amerika zavzema šestino kopne zemlje na našem planetu, ima pa 3,5 odstotka celotne svetovne proizvodnje električne energije; delavski razred sestavlja 6—10 odstotkov vsega prebivalstva. Latinska Amerika je v svetovnem merilu karakteristično področje z drastičnim nasprotjem med nerazvitostjo na eni in potencialnimi možnostmi za razvoj na drugi strani.

Maistegui je poudaril na seminarju v Buenos Airesu, da imajo posvetovalni odbor in nekatere latinskoameriške demokratične stranke skupno stališče do nekaterih vprašanj sedanjega razvoja Latinske Amerike. V tem smislu je dal pobudo za izdelavo minimalnega skupnega akcijskega programa socialističnih in nekaterih demokratičnih strank. Po njegovem mnenju naj bi tak program obsegal naslednja vprašanja: 1. zaščita cen surovin v latinskoameriških deželah in zaščita teh dežel pred uvozom z upostavitvijo skupnega trga in s težnjo, da bi v perspektivi prišlo do združitve dežel na tej celini; 2. izvedba zemljiške reforme; 3. izoblikovati enotno politiko do tujih, javnih in zasebnih investicij; 4. podpreti posebni sklad Združenih narodov za razvoj nezadostno razvitih dežel, ker je to najboljši način, kako preprečiti tuje vmešavanje s politiko investicij in kreditov; 5. odprava nepismenosti in kulturni dvig prebivalstva; 6. zaščita indijanskih skupnosti in njihove kulturne dediščine, 7. podpora vladam, ki zastopajo interese in poosebljajo voljo svojega ljudstva.

Posvetovalnemu odboru je v glavnem uspelo zbrati socialistične stranke Latinske Amerike, zdaj pa se trudi, da bi razširil stike tudi z drugimi strankami, s katerimi bi bilo trenutno mogoče najti največ stičnih točk. Ena izmed manifestacij tega prizadevanja je vsekakor seminar v Buenos Airesu, prav tako pa tudi podpora, ki jo je dal posvetovalni odbor Revolucionarnemu ljudskemu gibanju Bolivije med nedavnim poskusom reakcionarnih krogov, da bi odstranili sedanjo vlado. Hkrati pa je revolucionarno ljudsko gibanje Bolivije izrazilo pripravljenost, podpreti posvetovalni odbor pri organizaciji četrte konference latinskoameriškega sekretariata, ki bo v La Pazu, glavnem mestu te dežele.

S. R.

TOVARNA KOVANEGA ORODJA ZREČE

razpisuje

2 štipendiji na Tehniški srednji šoli

strojni oddelek

1 štipendijo na Tehniški srednji šoli

metalurški oddelek

2 štipendiji na Administrativni šoli

Vlogo je dostaviti do 15. avgusta 1959. Prednost imajo otroci članov kolektiva, članov ZB in tisti, ki so doma iz najbližje okolice.

PLODEN OBISK

V dneh hladne vojne nekaj čas ni bilo med ZSSR in ZDA tako rekoč skoraj nobenih medsebojnih stikov in obiskov. Odgovorni državniki obeh dežel so se kdaj pa kdaj srečevali na raznih mednarodnih konferencah, na oporiščih blokovskega boja, ki so služila podpihovanju hladne vojne. Od tistih časov pa se je marsikaj spremenilo. Merilo teh sprememb je tudi sedanja plima obiskov sovjetskih in ameriških političnih ljudi v ZDA oziroma v SZ. Ta plima kaže, da na obeh straneh dozoreva prepričanje o potrebi, najti izhod iz zagate, v katero so zašli odnosi med Vzhodom in Zahodom, oziroma med ZDA in SZ.

Ta proces pa ne poteka brez težav. Koliko jo že napredoval, nazorno kaže enajstdnevni obisk podpredsednika ZDA Richarda Nixona v Sovjetski zvezi. Njegov potek in dogodki, ki so ga spremljali, so rezultat in hkrati izredna ilustracija sedanjega stanja v sovjetsko-ameriških odnosih.

Diplomatska praksa zahteva, da se ob takih priložnostih na vsej črti spoštujejo pravila vljudnega, ustrežljivega obnašanja. Ta pravila naj bi zagrnila v tančico razlike v staliŠčih in preprečila »javno medsebojno odpiranje starih ran«. To pot pa ni bilo tako. Propagandno vrednost ameriške razstave v Moskvi — in seveda sovjetske v New Yorku — so tako poudarjali in izkoriščali, da sovjetski voditelji niso mogli mimo vsega tega brez odgovora. Pri tem seveda niso izostale pripombe na račun ZDA in njihove politike. Nixon je ravnal na podoben način, se pravi, trudil se je, da bi svoj obisk kar najbolje izkoristil v propagandne namene in razložil ameriške pripombe k sovjetski politiki. Javni prepir med sovjetskim premierom Hruščevom in podpredsednikom Nixonom — spoprijela sta se na razstavi — je daleč presegal okvire kurtoaznega obnašanja. V določenem smislu je bila ta besedna vojska podoba dveh mož, ki sta se medsebojno dolgo obtoževala, nazadnje pa sta le spoznala nesmiselnost prepira, zato sta se sestala in začela drug drugemu očitati neiskrenost ter zbijale šale drug na račun drugega, da bi prikrila zadovoljstvo ob spoznanju, da je spor na poti k ublažitvi, če že ne k popolni poravnavi.

Značilno je, da ta prepir ni sprožil jeze na nobeni strani. Vsaj za javnost so rekli, da je bila ta odkritost koristna in da sta glavna »igralca« drug drugega v določenem smislu občudovala. Po splošnem mnenju sta šla Hruščev in Nixon vsak svojo pot s povečanim ugledom, kar je delno tudi razlog, da sta v določenem obsegu uživala v svojem »besednem dvoboju«.

NE POGAJANJA — LE »ODKRITI IN KORISTNI RAZGOVORI«

Razen tega dvoboja pa je dal Nixonov obisk priložnost za resno obravnavanje mednarodnega položaja in spornih vprašanj. To niso bila pogajanja — za to razmere še niso povsem dozorele, menijo v ZDA — temveč »odkriti in koristni razgovori«. Kot takšni niso mogli prinesti dokončnih sklepov ali ureditve, zato pa so pripomogli k boljšemu medsebojnemu poznavanju stališč, k zmanjšanju nezaupanja in k popolnejši proučitvi možnosti za popuščanje in za morebitno kasnejše sodelovanje. Skratka, obisk je na svojevrsten način prispeval k ugodnejšemu vzdušju za obiske v prihodnje, za sestanke in razgovore. Oba državnika sta menila, da je to potrebno, zlasti ko sta poudarila, da je nesoglasja in nasprotja med državami treba gladiti za konferenčno mizo, ne pa na bojnem polju. Glede tega je Nixonov obisk pripomogel k spoznanju ameriških krogov, da so nujni nadaljnji osebni stiki med odgovornimi državniki.

K pozitivnemu obračunu je treba dodati vesti, da je ta neposredni ameriško-sovjetski dvogovor prispeval — vsaj kar zadeva Nixona — k odstranitvi nekaterih ameriških predsodkov, tako v zvezi s SZ, s stabilizacijo in s pomembnimi dosežki sovjetskega sistema kakor tudi v zvezi s sovjetskimi voditelji.

TO NI LE NEPREMIŠLJENA POTEZA

Žal so obisk spremljale tudi določene akcije, ki so bile v nasprotju s prizadevanjem, da bi napravili križ čez preteklost. Med takšne akcije sodi tudi sklep Kongresa — predsednik Eisenhower je pristal nanj — o »tednu zasužnjenih narodov«, pri čemer niso imeli v mislih podjarmljenih ljudi v Alžiriji in v drugih zahodnih kolonijah, temveč narode v socialističnih deželah.

Nekateri to ocenjujejo kot »nepremišljeno potezo«. Če naj bi to pomenilo, da je tisti »teden« napaka, do katere je prišlo po naključju, potem se s takšno oceno ne bi mogli strinjati. To ni »nespretnost«, temveč škodljiva in nerazumljiva poteza, ki je ni mogoče opravičiti. Njen časovni sovpad z Nixonovim obiskom naj bi očitno dopolnil ta obisk v tem smislu, da bi mu dal značaj »zanimanja« ZDA za vzhodnoevropske narode, da bi se ohranila »iskrica odpora«. Hkrati pa naj bi ta poteza pomirila tiste Američane, ki vidijo v slehernem pogovarjanju s SZ, nevarnost in izdajo »svobode«.

V obdobju, ko iščejo izhod iz sedanjih mednarodnih težav, je ta ameriška akcija vrgla senco na obisk, ki je bil sam po sebi koristen in ki ga je svetovna javnost pozdravila kot izraz pozitivnih teženj v razvoju odnosov med dvema velikima deželama.

Miloš Marinović

IZVEDELI SMO...

... da je dosegla ameriška družba Standard Oil, največja petrolejska družba na svetu, v prvi polovici letošnjega leta rekordno prodajo in rekordne dobičke. Prodala je približno za štiri milijarde dolarjev (2400 milijard dinarjev) petrolejskih izdelkov, medtem ko znaša njen čisti dobiček 315 milijonov dolarjev (okoli 190 milijard dinarjev).

... da gradijo v ladjelnici zahodnonemškega mesta Kiel prvo aluminijasto cisternsko ladjo na svetu. Razen strojnih naprav gradijo to ladjo samo iz aluminijastih zlitin.

... da bodo lahko telefonski naročniki Velike Britanije v bližnji prihodnosti telefonirali na kateri koli aparat v svoji deželi znancem in poslovnim ljudem doma in po svetu. Vsakemu naročniku bo dala telefonska družba posebno šifro, ki jo bo sporočil pri vsakem telefonskem pogovoru. Šifro bodo uvedli zato, da bi preprečili pogovore na tuj račun.

... da stane obleka, pripravljena za prvega potnika v vesolje, 3750 dolarjev (2,2 milijona dinarjev).

... da bodo v Džakarti, mestu Indonezije, začeli v kratkem graditi velik stadion za 100 tisoč gledalcev. Tam bodo leta 1962 azijske športne igre. Sredstva v višini 12,5 milijona dolarjev so vzeli iz kredita, ki ga je dala Sovjetska zveza.

... da znaša čisti dobiček »US Steel Corporation« v prvi polovici letošnjega leta 255 milijonov dolarjev (153 milijard dinarjev), kar je polletni rekord v primerjavi z vsemi dosedanjimi uspehi. Glede na lansko leto se je dobiček povečal za dobrih 70 %.

Preiskava naj ugotovi vzroke smrti Aisata Idira

Pismo ZSJ predsedniku francoske republike de Gaullu

Vest o tragični smrti Aisata Idira, prvega sekretarja Splošne zveze alžirskih delavcev (UGTA), ki je umrl v francoski vojaški bolnišnici, potem ko so ga dolgo mučili v francoskih zaporih in koncentracijskih taboriščih, je sprožila po vsem svetu veliko ogorčenje in val protestov. Zveza sindikatov Jugoslavije se pridružuje tem protestom. Brž ko je izvedela za to veliko izgubo alžirskega delavskega razreda, je poslala predsedniku francoske republike Charlesu de Gaullu pismo, v katerem zahteva preiskavo in kazen za krivce smrti znanega alžirskega delavskega borca. Pismo se glasi takole:

»Spoštovani gospod predsednik!

Jugoslovanske sindikate je, kakor sindikalna gibanja mnogih drugih dežel in demokratično javnost sploh, močno prizadela smrt Aisata Idira, prvega sekretarja alžirskih sindikatov, ki so ga kot dolgoletnega sužnja mučili v francoskih zaporih in koncentracijskih taboriščih. Mednarodno javnost, zlasti pa mednarodno sindikalno gibanje, ki je nedavno zahtevalo od Vas in od drugih odgovornih ljudi Francije osvoboditev tega delavskega voditelja svobodoljubnega alžirskega ljudstva, je zelo prizadelo spoznanje, da je še en delavski borec z življenjem plačal svojo zavzetost za svobodo in neodvisnost.

Ker krožijo o vzrokih smrti Aisata Idira najrazličnejše, močno nasprotujoče si vesti, Vas prosimo, gospod predsednik, da sestavite anketno komisijo, ki bo proučila okoliščine, v katerih je umrl ta plemeniti vodja alžirskega delavskega gibanja in — kolikor bodo upravičeni in dokazani določeni sumi — zahtevate ostro kazen za krivce in povzročitelje te nesreče, ki je hudo prizadela alžirske sindikate in mednarodno delavsko javnost nasploh.

V prepričanju, da boste ugodili tej upravičeni zahtevi in dokazali, da Vam gre v tem primeru osebno za ugotovitev resnice in za pravico, Vas prosimo, da sprejmete izraze našega spoštovanja.«

Podobne proteste sta poslali francoskim oblastem Svetovna sindikalna federacija (SSF) in Mednarodna konfederacija svobodnih sindikatov (MKSS) ter veliko število sindikalnih organizacij iz raznih dežel po svetu.

Stalni predstavnik Fronte narodne osvoboditve Alžirije pri Združenih narodih Abdel Kader Čanderli je izročil generalnemu sekretarju OZN Hammarskjöldu spomenico, v kateri zahteva, naj Združeni narodi podpro sestavo mednarodnega komiteja za preiskavo v zvezi s smrtjo Aisata Idira. V spomenici je rečeno, da je »Idirova smrt nov primer hladnokrvnega uboja po strašnem mučenju, ki so ga zakrivile francoske oblasti v Alžiriji«.

Francozi so aretirali Idira maja 1956 in ga obtožili, da ogroža zunanjo varnost države. Vojaško sodišče je alžirskega sindikalnega voditelja oprostilo letos januarja, vendar so ga poslali v taborišče, namesto da bi ga izpustili. Po francoskih sporočilih je Idir podlegel hudim opeklinam, ki jih je dobil letos 17. januarja, ko so se vnele rjuhe na njegovi postelji v taborišču. Po francoskih trditvah je požar izbruhnil po naključju, Fronta narodne osvoboditve pa trdi, da so Idira opekli francoski padalci, ki so ga mučili s plinskim plamenom.

Spomenica navaja še dva primera mučenja: Larbija ben Mahidija, člana alžirskega izvršnega komiteja, ki se je baje ubil februarja 1957, in mladega advokata Alija Bumendžela, o katerem so predlanskim govorili, da je skočil skozi okno v petem nadstropju.

»Prepričani smo,« je rečeno v spomenici, »da Združeni narodi in njihove specializirane agencije ne bodo ostali ravnodušni spričo sramotne dejavnosti francoskih sil in francoskih oblasti v Alžiriji.«

Splošna zveza alžirskih delavcev (UGTA) je pozvala vse delavce in svetovno javnost, naj obsodijo uboj Aisata Idira. V Tuniziji in Maroku so priredili demonstracije, Zveza maroške delavske mladine pa je zahtevala od vlade, naj v znamenje protesta prekine diplomatske stike s Francijo.

KOLEKTIV

KMETIJSKE ZADRUGE RIBNICA NA POHORJU

praznuje občinski praznik 12. avgust s trdnim namenom, nadaljevati pot, ki nam jo je začrtala naša Partija v svoji revolucionarni borbi.

Pozdravljamo vse občane in vse delovne kolektive z željo, naj ta praznik proslavijo z novimi delovnimi zmagami.

POVOJNI POLOŽAJ DELAVSKEGA RAZREDA V ZAHODNI EVROPI

GIBANJE BREZPOSELNOSTI IN MEZD

Družbeno-ekonomske spremembe v zahodnoevropskih deželah in v njihovih medsebojnih odnosih kot posledica druge svetovne vojne in procesa dozorevanja protislovij kapitalističnega sistema so nedvomno vplivale tudi na položaj delavskega razreda v njih. S temi spremembami je bil pogojen povojni razvoj teh dežel v smeri čedalje močnejših državnokapitalističnih teženj v nacionalnem okviru, pa tudi pojavi novih oblik v razvoju mednarodnega sodelovanja, zlasti v Zahodni Evropi.

Spričo tega nastopa zdaj v večini kapitalističnih dežel pri reševanju kompleksa odnosov med delom in kapitalom čedalje bolj kot aktivni činitelj tudi državni organ: položaj delovne sile in delovni pogoji niso več odvisni le od zakona ponudbe in povpraševanja, temveč tudi od določene gospodarsko-socialne politike nacionalnih vlad. Rešitve in cilji te politike so v osnovi določeni s splošnimi odnosi organizirane delovne sile na eni in kapitala na drugi strani, oziroma s položajem delavskega razreda v družbeno-političnem življenju dežele, torej z vlogo, ki jo imajo razne organizirane sile delavskega razreda v sistemu državnokapitalističnega mehanizma zahodnoevropskih dežel.

Zato mislimo, da bi bilo zanimivo razložiti osnovne momente in težnje v položaju delavskega razreda zahodnoevropskih dežel, oziroma njihovo mesto v razvijanju novih oblik mednarodnega sodelovanja ali integracije.

RAVEN BREZPOSELNOSTI

V večini zahodnoevropskih dežel je ekonomsko-socialna politika vlad zasnovana na načelih polne zaposlenosti oziroma na prizadevanju, da bi s proračunom in z vrsto državnih ukrepov v gospodarstvu ohranili zasebno in javno potrošnjo in investicije na ravni, ki zagotavljajo stalno zaposlenost delovne sile (dovoljena brezposelnost znaša 2 do 3 odstotke skupne delovne sile v deželi). Ta politika je dala rezultate predvsem v skandinavskih in severnozahodnih evropskih deželah, za katere je bila pred vojno značilna množična brezposelnost. Zdaj je množična brezposelnost v južnih evropskih deželah (v Italiji, Grčiji in zlasti na Portugalskem) ter v Srednji Evropi (v Zahodni Nemčiji in v manjšem obsegu v Avstriji). V Italiji na primer imajo stalno okoli dva milijona brezposelnih. Ta brezposelnost je v glavnem posledica gospodarske nerazvitosti in zaostalosti, zlasti v južni Italiji; v Zahodni Nemčiji je bilo največ brezposelnih leta 1950, in sicer poldrugi milijon, kasneje pa se je ta številka ustalila nekje med 800.000 in milijon nezaposlenih na leto, kar je predvsem posledica beguncev iz Vzhodne Evrope. V obdobju gospodarske recesije, kakršna je bila v letih 1957/58, je brezposelnost naraščala večinoma v vseh zahodnoevropskih deželah. Tako so imeli Angleži leta 1957 327.000 brezposelnih, Avstrijci 115.000, Francozi pa 140.000. (Te uradne številke o nezaposlenosti se nanašajo le na tiste, ki so prijavljeni pri posredovalnicah za delo, dejanska brezposelnost pa je po navadi večja.)

Če se omejimo le na tiste zahodnoevropske dežele, ki jih zajemajo načrti o regionalnem sodelovanju in integraciji, naletimo s stališča brezposelnosti na dve vrsti dežel: v mediteranskih deželah je nezaposlenost množična, v severnozahodnih je minimalna, v nekaterih gospodarskih panogah (na primer v rudarstvu gradbeništvu, uslužnostni dejavnosti) pa včasih celo bolj ali manj primanjkuje delovne sile. Zato je sodelovanje teh dežel vključevalo tudi poskuse, da bi obšli »zemljepisno neuravnoteženost« v razporejanju delovne sile v Zahodni Evropi. Ljudje bi torej hodili delat v druge dežele.

SPREMEMBE V OBSEGU IN STRUKTURI ZAPOSLENOSTI

V primerjavi s predvojnim obdobjem je zaposlenost narasla v vseh zahodnoevropskih deželah. Do leta 1954 je bila Francija izjema, vendar je potem tudi ona presegla predvojno številko. V primerjavi z letom 1930/31 so znašali indeksi zaposlenih v letu 1950/51 v Zahodni Nemčiji 116, na Švedskem 116, v Italiji 117, v Angliji 107, na Nizozemskem 127 itd. Zaposlenost je tudi še potem naraščala. V obdobju 1950/56 se je aktivno prebivalstvo Zahodne Nemčije povečalo približno za štiri milijone, Belgije za 150.000, Francije za 300.000 itd.

Razumljivo je, da zaposlenost ni naraščala v vseh gospodarskih panogah enakomerno: v kmetijstvu je dejansko nazadovala v vseh deželah (V Franciji na primer se je v obdobju 1936/54 znižali za dva milijona), medtem ko je v industriji narasla (v Zahodni Nemčiji v letih 1931/51 za tri milijone, v Angliji za 1.3 milijona, v Franciji v obdobju 1936/54 za 900.000 itd.). Zaposlenost je najbolj naraščala v mehanični in kemični industriji, pa tudi v kovinski predelovalni industriji. v tekstilni pa se je zmanjšala Močno je narasla tudi na področju storitev, in sicer v trgovini, prevozu in administraciji Razen tega je naraslo število zaposlenih žensk, ki delajo predvsem v uslužnostnh dejavnostih. Na takšno gibanje zaposlenosti so nedvomno vplivali razni činitelji, med njimi povojna preusmeritev in modernizacija industrije v večini zahodnoevropskih dežel, modernizacija kmetijstva, krepitev državne intervencije v gospodarstvu, torej razširjanje njenega administrativnega aparata, itd.

Spremembe v strukturi zaposlenosti so spremljale tudi spremembe v poklicni strukturi delovne sile. Do prve svetovne vojne je naraščala kvalificirana delovna sila na račun nekvalificirane. V prvih letih našega stoletja je prevladoval nekvalificirani delavec le še v tekstilni industriji. Med obema vojnama, oziroma v času razširjanja mehanizacije proizvodnje in uvajanja dela na tekočem traku v večini kapitalističnih dežel pa so specializirani oziroma polkvalificirani delavci čedalje bolj izpodrivali kvalificirane. Ta težnja se je v glavnem nadaljevala tudi v povojnih letih. V Zahodni Nemčiji je nekvalificirana delovna sila narasla v obdobju od 1948 do 1956 leta za 7 odstotkov, kvalificirana za 20, specializirana pa za 32. V Franciji je bilo leta 1948 med tisoč delavci predelovalne industrije 359 specializiranih, 355 kvalificiranih in 286 nekvalificiranih V nekaterih deželah pa je nekvalificirana delovna sila še vedno najštevilnejša, na primer v Italiji.

Povojna obnova in modernizacija industrije ter uvedba avtomatizacije so pokazale, da poklicno izobraževanje delavcev v Zahodni Evropi zaostaja za tehničnim razvojem industrije. To se kaže zlasti v zvezi z avtomatizacijo proizvodnje, ki zahteva določen odstotek delavcev z višjo tehnično izobrazbo, kot jo imajo specializirani in kvalificirani delavci. Zaradi tega so posvečali boljši poklicni izobrazbi delavcev, ki so jo med vojno močno zanemarjali, v vseh deželah Zahodne Evrope dokajšnjo pozornost.

Mladost in beda na italijanskem jugu. V tem delu Evrope je brezposelnost največja

TEŽNJE V GIBANJU MEZD

Manjši pomen kvalificirane delovne sile se kaže v določenem smislu tudi v sorazmerno manjšem naraščanju nominalnih mezd kvalificiranih delavcev v primerjavi z nekvalificiranimi, oziroma v zmanjševanju razlik med njimi. Pred vojno je bila povprečna mezda kvalificiranega delavca v Italiji za 54 odstotkov višja od mezde nekvalificiranega delavca, v Franciji za 30 odstotkov, v ZDA pa za 65 odstotkov, medtem ko znašajo te razlike po vojni 25, 23 in 37. Prav tako se je zmanjševala razlika med mezdami ženske in moške delovne sile za isto delo, pa tudi razlika med industrijskim in kmetijskim delavstvom. Težnjo izenačevanja vseh mezd pripisujejo politiki polne zaposlenosti, ki se prilagaja potrebam in skuša odpraviti pomanjkanje delovne sile na posameznih področjih ter ohraniti nujno sorazmerje v njeni porazdelitvi, seveda pa tudi krepitvi vloge sindikatov pri določanju splošne ravni mezd.

Osnovni instrumenti za določanje mezd v kapitalističnih zahodnoevropskih deželah so še vedno kolektivne pogodbe med delodajalci in delavskimi sindikati ene ali več gospodarskih panog. Te pogodbe so lahko sklenjene v državnem merilu, pokrajinskem ali krajevnem merilu. V Franciji na primer je veljalo 1951. leta 106 pogodb nacionalnega, 1856 pokrajinskega in 386 krajevnega pomena. Pri sklepanju teh pogodb v posameznih deželah je prišla do izraza slabša ali močnejša intervencija državnih organov. Ta se kaže predvsem v uvajanju gibljive mezdne lestvice, na kateri se zvišajo mezde za določeno stopnjo, če se zvišajo cene določenih predmetov »delavske potrošnje« za določen odstotek. Izhodiščna točka za to gibljivo lestvico je minimalna zajamčena mezda, določena v kolektivni pogodbi, v Franciji pa zanjo jamči država. Mehanizem gibljive lestvice naj bi bil neke vrste obramba kupne moči (mezd) pred inflacijo. To delovanje pa so pogosto ovirale razne kombinacije v zvezi z izračunavanjem indeksov cen »delavske potrošnje« in zavlačevanje pogajanj o zvišanju mezd.

Vendar lahko ugotovimo, da so nominalne mezde v vseh zahodnoevropskih deželah rasle vzporedno s cenami, v nekaterih deželah pa celo hitreje. Po ocenah mednarodnega urada za delo so nominalne in tudi realne mezde naraščale v obdobju 1946-54 v večjem ali manjšem obsegu, in sicer v vseh teh deželah. Vprašanje mezd, predvsem realnih, pa je specifično za vsako deželo posebej in odvisno od vrste družbenoproizvodnih činiteljev — od produktivnosti, splošne gospodarske razvitosti, strukture delovne sile in strukture potrošnje — ki jih je treba ocenjevati za vsako deželo posebej.

Glede vpliva sindikatov na zviševanje mezd je zanimivo, da trdijo mnogi zahodni avtorji, da so mezde v panogah z višjo stopnjo sindikalne organiziranosti in dejavnosti višje kot v panogah s slabšo sindikalno organizacijo. Po cenitvah prof. Tunauda so znašale mezde v Franciji leta 1955 v prvo omenjenih panogah 427.000, v drugih pa 371.000 frankov na leto.

Naraščanje mezd zmanjšuje v določenem smislu dejstvo, da je bil delovni čas v mnogih deželah s posebnimi urami tedensko daljši kot pred vojno: v gradbeništvu je znašal leta 1956 v Angliji 49 proti 46 uram v letu 1938, na Nizozemskem 51 proti 48, v Franciji 48 proti 45 itd. Če pa ocenjujemo delovni čas v enoletnem okviru, spoznamo, da je delovno leto krajše kot pred vojno. To je posledica širših pravic do letnega dopusta, oziroma posledica višjega števila plačanih nedelovnih dni (praznikov). Letni dopusti znašajo od 12 do 24 delovnih dni v večini zahodnoevropskih dežel.

RAZŠIRITEV SOCIALNEGA ZAVAROVANJA

Ustanova socialnega zavarovanja kot mehanizma državnega jamstva za določene pravice zaposlenih in instrumenta določene vnaprejšnje delitve družbenega dohodka si je pridobila državljansko pravico v glavnem pred prvo svetovno vojno. Bila je posledica samoobrambe kapitala pred naraščajočimi družbeno-ekonomskimi protislovji kapitalizma in naraščanja organizirane sile delavskega razreda. Ta dvojna težnja v razvoju socialnega zavarovnja določa razne vidike in stopnje njegovega razvoja v raznih deželah. Za vse zahodnoevropske dežele je značilen porast obsega in vrst socialnega zavarovanja v povojnih letih.

Najbolj je napredovalo zdravstveno zavarovanje (v Angliji je zdravstveno zavarovano vse prebivalstvo, v Zahodni Nemčiji 80 odstotkov, v Avstriji 74, na Nizozemskem in v Belgiji 55, v Franciji 49 odstotkov itd.), dalje pokojninsko zavarovanje, pa tudi zavarovanje za primer brezposelnosti ter hkrati družinski oziroma otroški dodatki.

Socialno zavarovanje zbira finančna sredstva večinoma s prispevki (delodajalcev, delavcev in državnega proračuna) ali pa z davki (Anglija). Zneski vseh socialnih dajatev zavzemajo precejšen del narodnega dohodka. Leta 1954 so znašali 16 odstotkov narodnega dohodka v Avstriji, 17,5 v Franciji, 18 v Zahodni Nemčiji, 13.7 v Italiji, 10 odstotkov v Angliji itd.

Posebno vprašanje v zvezi s socialnim zavarovanjem je razmerje med prejemki delavca po socialni osnovi in njegovim dejanskim zaslužkom (oziroma razmerje med tako imenovano neposredno in posredno mezdo). Pred vojno je znašala posredna mezda 16 odstotkov skupnih prejemkov delavcev v industriji Italije, oziroma 15 odstotkov v Franciji, zdaj pa znaša 67 odstotkov v prvi in 42 odstotkov v drugi deželi. Del posredne mezde je višji v deželah s sorazmerno nižjim dohodkom na prebivalca oziroma v gospodarsko slabše razvitih deželah (v Angliji znaša le 8.4 odstotka skupnega delavčevega zaslužka).

V ta kratki pregled položaja delovne sile v zahodnoevropskih deželah nismo vključili sprememb v položaju delavcev v podjetju (ustanavljanje raznih tovarniških odborov), oziroma v družbeno-politični vlogi sindikata in delavskih strank sploh. Menimo, da so to zelo zapleteni pojavi, ki so odvisni od stopnje razvojnih teženj državnega kapitalizma in specifičnosti v družbeno-političnem razvoju vsake dežele posebej.

N. Petrović

IZ DNA skrivnost

M. TREŠNJIČ

Raul je spremenil ton: »Dober dan, zdaj sem pa res prijetno presenečen...« Bil je še kar prijazen, Kole pa tudi. Stopal je po temnem hodniku samskega stanovanja. Zdelo se mu je, da je storil nápak, ker se je odzval vabilu. Pričakoval je najhujše.

Sedla sta za mizo s šunko in sirom.

»Najprej bova kaj popila in pojedla, nato pa se bova pogovorila. Prosim, postrezite si!«

»Ljubeznivi ste kakor vedno,« je odgovoril Kole, »vendar se mi zdi, da nisem prišel zaradi tega. Reči moram, da ste me s takim sprejemom zmedli. Tega nisem pričakoval.«

Koleta je čedalje bolj prevzemal strah. Raul se mu je zdel čuden. Takega ga dotlej še ni poznal. Spet mu je prišlo na misel, da mu je pripravil past in da ga bo nenadoma udaril z nečim tako močno, da ne bo več vstal. Nemirno se je presedal. Nekaj trenutkov je molčal, nato pa je zajecljal:

»Vi ste, hočem reči, na ulici...«

»Da, to je res, vendar je najbolje, če molčiva o tem. Zmaniva se! Kar je bilo, je bilo. Zapisano ni nikjer, zdaj je treba molčati. Vi boste delali svoje, jaz pa svoje.«

Kole je molčal.

»Ali se strinjate?« ga je pogledal Raul naravnost v oči.

»Naj bo tako, kakor predlagate!«

Zgodilo se je tisto, česar Kole ni pričakoval, zato je le težko verjel, da je res.

»Dvigniva čaše in jih izprazniva v znamenje premirja!« je rekel Raul.

Dvignila sta čaše in jih držala morda minuto. Gledala sta se in nazadnje zvrnila kozarce. Potem sta ga popila še kozarec, dva, tri, menila sta se o vsem, le o vojni ne.

V skupni drami sta zatrla vsak svojo osebnost. Steklenice so bile prazne, pepelniki polni.

Nadaljevala sta vohunsko delo za isto deželo kot pred vojno, vendar nista več delala v istem podjetju. Začela sta ločeno, vsak zase.

9

V Beogradu je šlo življenje že povsem normalno pot. Raul je delal kot trgovec pri nekem tujem podjetju. Kole je bil brez dela in je ponavljal vsem znancem, da išče primeren posel. Hkrati pa je bil ves srečen, da ga ni dobil. Skrbno je pazil na to, da bi ga kje ne opazili, previdno si je izbiral družbo. Denarja je imel dovolj. Pripovedoval je, da je prodal posestvo in da od tega živi. Ljudje so mu verjeli.

V resnici pa je prekupčeval z dragocenostmi. Prodajal je tudi tujo valuto. Sodeloval je z zlatarjem, ki ga je izsiljeval med okupacijo. Draguljarjeva prodajalna je bila sredi mesta in na ugodnem kraju. Kupčija je cvetela.

Takšno življenje ni moglo dolgo trajati. Lepega dne se je znašla črnoborzijanska druščina za zapahi. Tudi Kole. Organi oblasti so zaplenili kopico zlata, denarja in dragocenosti. Vmes so našli tudi del preostale lastnine mrtvih Židov. Niti zlatar niti Kole nista povedala vira svojega bogastva. Dobila sta vsak po pet let, ki sta jih odsedela.

Ko je Kole prišel iz zapora, se je odločil, da si bo poiskal delo. Vedel je, da mora normalno živeti, če hoče, da ga ne bodo spet prijeli. Dobil je službo v odkupnem podjetju, katerega dejavnost se je širila iz dneva v dan. Kole je imel skromne dohodke, vendar so zadostovali za najvažnejše izdatke. Kar je bilo še treba, si je zaslužil kot vohun. Zbiral je gospodarske podatke. Pravzaprav bi moral poglabljati trgovinske stike z deželo, v katere obveščevalni službi je bil. Na vse strani je ponujal poslovne stike, o katerih je trdil, da jih ima v tisti deželi. Nekaj časa so menili, da je najboljši trgovec tisti, ki ima največ zvez. Napotke je dobival po zastopniku tujega podjetja, ki je redno prihajal v Beograd.

Organi protiobveščevalne so vedeli za Koleta in za njegovo delo. Pozornost je zbudil zaradi kupčije s tujimi trgovci, o katerih so vedeli, da vohunijo. Opazili so ga pri večerji v »Grmu«. Tam je sedel z enim izmed trgovcev in vohunov v isti osebi. Z njim je potem šel v hotel »Orient«. Tam je doživel presenečenje.

»Kako pa naj bi vedel za vas, če bi mi gospod Schweber ne dal priporočila? Brž ko sem obiskal vaše podjetje, sem vedel, na koga se lahko obrnem.«

Tujec je izgovoril te besede povsem mirno. Kole je bil presenečen.

»Schweber? To ime mi je nekam znano.«

Bilo je ime tistega gestapovskega oficirja, ki je Koleta zasliševal med vojno in kateremu je pošiljal svoja vohunska poročila, ko so ga gestapovci izpustili iz zapora.

»Da, da, poznal sem nekoga, ki se je tako imenoval. Pred vojno sem ga spoznal v tujini. Vendar to ni tisti, ki ga imate v mislih. Zdi se mi, da se motite. Koliko je star? Kakšen je?«

Koletu je bilo zelo neprijetno, ko je videl, da se drugi spominjajo njegovega sodelovanja. Nekako se je hotel izogniti tujčevi ponudbi in se delal, kakor da mu ime Schweber ničesar ne pove.

»Ne, ne,« mu je odločno odvrnil tujec, »tega človeka dobro poznate, marsikaj sta se pogovorila. Bilo je med vojno, tu, v Beogradu. Dobro veste, koliko let je Schwebru in kakšen je. Ko je slišal, da sem namenjen v Beograd, se vas je spomnil in mi rekel, da vas bom gotovo našel. Seveda se bova pogovorila, ko boste malo razmislili...«

Tujec je govoril zanesljivo kot človek, ki ve, da ni potrkal na napačna vrata. Kole se je zgrozil, vendar je poslušal tujca. Skoraj povsem je že pozabil na svojo okupacijsko preteklost, zdaj pa je izvedel, da se ljudje spominjajo hudih reči v zvezi z njim. Spoznal je, da nima smisla lagati. Zbral se je in začel:

»Oprostite, prav imate. Zdaj mi je jasno, koga imate v mislih. Bila sta dva, pa sem prvi trenutek... Veste, tako je... Kje živi zdaj gospod Schweber in kaj dela? Pomagal mu je iz težavnega položaja, hvaležen mu moram biti. Prav rad bi se mu kako oddolžil. Žal pa moj sedanji položaj, kakor sami vidite, ne obeta kaj posebnega. Prosim vas, pozdravite Schweberja in mu povejte, da se ga dobro spominjam. Veste, nekaterih reči človek ne pozabi.«

»Vidite, zdaj imava skupnega prijatelja, to pa daje najinemu znanstvu novo vsebino. Videla se bova pojutrišnjem, ko se bom vrnil s podeželja, kjer imam opraviti. Potem se bova pogovorila. Za nocoj mi oprostite, utrujen sem.«

Kole je doživel še en opomin na stare čase, čeprav je upal, da mu ne bo nihče več omenjal tistega, kar je bilo nekoč. Nenadoma se mu je zazdelo, da se je čas ustavil. Spomnil se je nekega filozofa, ki pravi, da se čas ne vrti, temveč stoji, človek in vse okoli nas pa prihaja in gre. Zakaj se potem vse ponavlja? Kako to, da mora človek v svoji kratki življenjski dobi okusiti kopico neprijetnih reči?

To je beda našega življenja, si je rekel Kole. Kar naprej trpiš, nevšečnosti se vrstijo. Brž ko misliš, da je dobro, pride kaj drugega in ti vse pokvari. Življenje je večna negotovost, je ugotavljal Kole.

10

Vso noč ni zatisnil očesa. Iskal je način, da bi se izmazal. Bal se je izsiljevanja. Ni vedel, kaj ga čaka. V strahu je preživel tudi ves naslednji dan. V pisarni so opazili, da je zelo resen, živčen in raztresen. Zdaj pa zdaj si je želel, da bi bil tisti sestanek čimprej za njim in da bi že vedel, kaj bodo zahtevali od njega.

Ob domenjenem času je šel v hotel in poiskal tujca, dr. Stirupa. Odgovorili so mu, da je gospod odpotoval. Tako brž, je pomislil Kole. Kaj se je zgodilo?

Na to vprašanje si seveda ni znal odgovoriti. Doktorju Stirupu se je mudilo, čimprej je hotel biti v svoji deželi. Dovolj vzroka je imel. Nikoli bi si ne bil upal priti sem. Nenavaden dogodek je dal povod za njegovo pot. Lahko bi rekli, da je bil incident, ki se zgodi le redkokdaj.

Dr. Stirup se je v podjetju pogovarjal po tolmaču. Rekel je, da zna samo nemško. Poslovni razgovor je bil končan, takrat pa je prišel v tajništvo podjetja čuden človek. S seboj je imel kopico spisov. Niti sanjalo se mu ni, da je Stirup tujec. Zdelo se mu je, da ga od nekod pozna. Obstal je in ga pogledal, nato pa se je zazrl v njegove oči in ga vprašal:

»Ali se spominjate? Od nekod se poznava...«

Dr. Stirupu je udarila vsa kri v obraz. Zmedel se je, nekajkrat mežiknil, nato pa je odgovoril v lepi srbščini:

»Ne bi vam mogel točno povedati...«

Bilo je vse tiho. Zastopniki podjetja so se nemo gledali. Pred Stirupom so se menili o cenah, ker so bili prepričani, da ničesar ne razume. On pa je sledil njihovemu razgovoru in v nemščini odgovarjal, kakor se mu je zdelo najbolj prav. To jim je prišlo najprej na misel, potem pa so spoznali, da imajo opraviti s svojevrstnim človekom. Nazadnje so zbrali toliko moči, da so premagali občutek sramu zaradi lastne nerodnosti in obvestili o vsem tiste, ki to morajo vedeti. Pa je bilo prepozno. Stirup je pobral šila in kopita. Ko so izvedeli za ta dogodek, so začeli povpraševati po njegovih znancih. Njegov nagli odhod je jasno dokazoval, kaj pravzaprav dela ta tujec. Ušel je vohun, ki je bil med vojno prav gotovo v naši deželi. Kdo ve, kakšne zločine ima na vesti?

Stirup je imel trgovske in druge stike s celo vrsto ljudi, med drugim tudi s Koletom. Obnovili so vse podrobnosti, le nekaj je manjkalo. Niso vedeli, kdo je v hotelu iskal nemškega vohuna. Njegov opis so imeli, to pa je že nekaj.

Pregledali so vse, s katerimi je imel dr. Stirup stike. Seveda tudi Koleta. Njegova življenjska pot je bila skrivnostna. Pred vojno je delal v tujem uradu, med vojno so ga gestapovci zaprli in spet izpustili, po vojni je bil obsojen kot črnoborzijanec, zdaj pa to znanstvo s tujim vohunom. Bilo je sumljivo. Ali gre za tihotapstvo? Morda pa...

Preiskovalec Stevan si je zastavljal to in podobna vprašanja, nazadnje pa se je odločil, da bo Koleta poklical in ga zaslišal kot pričo v zadevi »Dr. Stirup«.

»Vi ste?« je vprašal Stevan živčnega človeka, ki je stopil v pisarno.

»Da, jaz sem,« je odgovoril Kole.

»Zanimajo nas nekateri tujci, ki jih poznate in ki prihajajo v Beograd. Prosimo vas, bodite tako prijazni in povejte, ali kaj veste o njih! Pravzaprav bi nam povedali, katere poznate, od kdaj in od kod. Seveda boste povedali tudi vse drugo, če kaj veste.«

Preiskovalec je hotel posredno k stvari, da bi se prepričal, kako bo ravnal Kole, ko bo dobil splošno vprašanje.

»Tovariš, ali bi lahko bili konkretnejši? Veste, po poklicu sem trgovec, že dolga leta se ukvarjam z zunanjo trgovino, zato seveda poznam precej tujcev. Nekateri še zdaj prihajajo k nam. Včeraj sem srečal dva. Prihajata v podjetje, kjer sem zaposlen. Ker znam tuje jezike, se pogovarjam s takimi ljudmi.«

Kole je bil nemiren. Preiskovalec mu je zastavil konkretno vprašanje:

»Dobro, povejte na primer, ali se vam ne zdi, da imamo določene vzroke, zaradi katerih se zanimamo za dr. Stirupa?«

Stevan je čutil, da se je Kole komaj opazno zdrznil, ko je slišal to ime, vendar ni bil preveč presenečen. Kazalo je, da se boji. Kole je v zadregi segel v žep po robec in si obrisal potno čelo. Potem je odgovoril:

»Lahko vam povem, da sem v zvezi s tem gospodom tudi pričakoval to vprašanje. Nameraval sem priti, še preden ste me poklicali. Rad bi povedal nekaj reči. Hotel sem vas opozoriti nanj. Vede se kot pravi fašist. To je eden izmed tistih, ki so počenjali med vojno grde reči. Pa ti pride zdaj po vojni in se šopiri pri nas... Ali ni nenormalno, da tak človek pri nas služi denar? Ta Stirup ne prihaja samo zaradi trgovine...«

Kole je rahlo zvišal glas, kakor da je užaljen zaradi tistega fašista.

»Kar povejte,« mu je rekel Stevan, »od kod ga poznate. Povejte vse, kar veste o njem. Vidim, da ste opazili nekaj zanimivih podrobnosti.«

»Ne poznava se še dolgo. Pred mesecem dni je prišel ta Stirup v naše podjetje. Moram reči, da ne vem, zakaj je pravzaprav prišel. Menda je slišal, da smo solidno podjetje, zato se je hotel seznaniti z nami in povprašati, ali bi morda sklenili kako kupčijo. Pri direktorju sem pogosto za tolmača. Tako sem se seznanil z njim. Pogovarjali smo se in ugotovili, da za sedaj še ne moremo sklepati kupčij s podjetjem, ki ga zastopa dr. Stirup. Naš odgovor je mirno sprejel, potem pa me je povabil v restavracijo. Kosila sva in se pogovarjala, potem pa sva se razšla. Pospremil sem ga do hotela. To je vse. Njegovo vizitko imam. Tu je. Rekel je, da me bo obiskal, ko bo spet prišel. Ni mi za ta obisk. No, če pride, bomo že videli. Ne maram ga od tistega trenutka, ko sem začutil, da je fašist. Veste, tovariš, zaradi njih sem mnogo pretrpel. Vidite, takšen je Kole. Brbljavec, veste, tihotapstvo. Prijatelji so me potegnili, dobro sem plačal.«

»Rekli ste, da ste bili z njim v družbi samo enkrat ali...«

»Samo enkrat. Tistega dne v podjetju, potem pa v restavraciji. Nič več.«

»Ali vam je znano, koliko dni je bil Stirup v Beogradu?«

»Tega ne vem. Mislim, da ni bil dolgo, ker bi ga sicer kje srečal.«

»Ali nam lahko poveste, seveda če vam je znano, s kom je še imel stike? S kom se je pogovarjal?«

»Tovariš, verjemite mi, tega ne vem. Sicer bi vam prav rad povedal. Vedno sem odkrit in iskren. Morda to ni dobro. Tak sem pač, kaj hočem.«

»Torej ni bilo treba, da bi se ponovno sestali s Stirupom? Mislim, da sem vas prav razumel, ali ne?«

Stevan je izgovoril to vprašanje, ker se mu je zazdelo, da bi lahko bil Kole tisti, ki je v hotelu iskal Stirupa. Opis se je nekam skladal s Koletovo zunanjostjo.

»Prav ste razumeli, tovariš. On bi lahko iskal mene, jaz pa njega ne. Sicer pa, čemu bi lagal? Resni, pametni ljudje ne lažejo. Vse to lahko preverite...«

Kole je počasi govoril te besede, vendar ga je nekje pri srcu stisnilo, ko je slišal tisto vprašanje. To je pomenilo, da njegovi odgovori niso zadovoljivi. Ko poveš laž do konca, jo je težko preklicati. Če bi priznal, bi zahtevali pojasnila, nastalo bi sto in sto zapletljajev, sram bi ga bilo in vse take reči. Kole ni smel povedati resnice. Opazil je, da ga Stevan gleda, kakor da ni zadovoljen z njegovim odgovorom. Zato je postal še nemirnejši, še bolj živčen. Cigareta je dogorela, takoj je prižgal drugo. Popravil si je naočnike, potem pa je začel bobnati po mizi. Preiskovalec je nekaj zapisoval, v resnici pa je razmišljal.

Nato je rekel:

»Hvala lepa! Če bomo potrebovali še kakšno pojasnilo, ki bi nam ga vi lahko dali, vas bomo morda še nadlegovali.«

»Prosim, prosim! Na razpolago sem vam.«

Kole je bil očitno zadovoljen, da ga ni Stevan nič več vprašal. Vstal je lahkotno kot fant, se prijazno priklonil in šel.

Prvo srečanje z organi varnostne službe je napravilo nanj močan vtis. Vabilo je bil dobil dan poprej. Ni mogel spati. Mučile so ga skrbi in pa vprašanje, zakaj ga kličejo. In zdaj? Tak konec, in zelo prijazen sprejem. Kakšna sreča, da je doba okupacije pozabljena in z njo vse tisto, kar je bilo prej! Ničesar ne vedo, je razmišljal Kole in se zadovoljno smehljal. Le ugibajo lahko, iz tega pa ne bo kruha.

Kole ni imel prav. Napačno je razmišljal. Preiskovalni je bil prepričan, da ima opraviti s sumljivim človekom. Po prvem razgovoru s Koletom so se mu oglasili sumi. Koletova izjava ni bila mirna, zanesljiva, temveč ponekod zmedena. Bistveno pa je, da Kole ni priznal, da je iskal Stirupa v hotelu. To pomeni, je ugotavljal preiskovalni, da mora biti med njima drugačna zveza. Čemu bi sicer ne priznal tistega, kar bi bil lahko storil kot nameščenec trgovskega podjetja in bi mu nihče ne mogel ničesar očitati? Koletov opis se je skladal z opisom tistega človeka, ki je bil v hotelu.

Začeli so ga opazovati. Naročilo se je glasilo, naj ga niti za trenutek ne izgubijo z oči.

Stevan se je oglasil v hotelu, da bi se prepričal, ali je Kole tisti neznanec, ki je vpraševal po doktorju Stirupu. Vratarju je pokazal Koletovo sliko.

»Ta je. Kakor da ga vidim pred seboj! Verjemite mi, ne motim se!« je dejal vratar, brž ko je videl sliko.

Varnostna služba je potem dobila zanimive podatke o Koletu. Bil je v stanovanju nekega tujca, ki so o njem vedeli, da vohuni. Podatki v Koletovi mapi so povedali, da se ukvarja s trgovino. Stanoval je na kraju, ki je idealen za vohunsko dejavnost: prometna ulica, diskreten vhod in vse drugo.

Podatkov je bilo precej, konkretnih dokazov pa ne. Stevan je bil prepričan, da se za Koletom skrivajo mnoge neugotovljene reči iz okupacijskih let. Gestapovci niso bili naivni. Nemci so prav gotovo imeli podatke o dejavnosti Koleta in njegovega šefa, pa so ju le izpustili iz zapora. S tajnico »Elipse« se je zgodilo drugače. Njo so ustrelili. Očitno sta bila oba gestapovska agenta. Izpustili so ju pod pogojem, da bosta sodelovala z njimi. Nemci so tako delali, za ta njun primer pa ni bilo otipljivih dokazov.

Analiza Koletove osebnosti in njegovega dela je popeljala Stevana daleč v preteklost. Risale so se poteze skrivnostne dejavnosti. Problem: preiskovalni bi moral vsaj približno dokazati tisto, kar je sumil. Kako? S preiskavo v zaporu bi to ne bilo mogoče, to je Stevan vedel iz izkušenj. Zato se je odločil za posebno pot. Koleta bo povabil še enkrat. Spet se bosta pogovarjala o Stirupu, vendar mu ne bo pokazal, da ve, kaj Kole skriva. To bo argument, ki ga bo uporabil, če bi drugače ne bilo mogoče dalje.

Stevan je postal pozoren na Koletovo ustrežljivost ter na poudarjanje lastne poštenosti in pripravljenosti, da bi storil uslugo. To pogosto pove o ljudeh več kot vse drugo.

11

Kole je prejel vabilo.

»Podpisal se je prav tisti, ki me je zadnjič povabil,« si je rekel Kole, ko je prebral pismo.

Vznemiril se je. Mislil je bil, da je s prvim zaslišavanjem opravil, tako pa...

»Nekaj torej sumijo! Morda so izvedeli, da sem iskal Stirupa. Da, samo to bi moglo biti... Sicer pa — ne verjamem!«

Četrt ure pred dogovorjenim časom je vratar obvestil Stevana, da je prišla stranka. Kole je moral čakati, ker je imel preiskovalni precej dela. Bil je sam v čakalnici. Živčno se je prestopal in kadil, vmes pa vsako minuto pogledoval na uro. Bal se je lastne preteklosti. Morda bo začel poizvedovati po tem, ga je grizlo. Doslej ga sploh še ni izčrpneje zasliševal. Razmišljal je, kako bi odgovoril na to, kako na ono vprašanje. Potem si je rekel: vendar se zdi, da o vsem tem ne vedo ničesar. Sicer bi me že zadnjič vprašal. Prav gotovo bo spet brskal po mojih zvezah s tistim Nemcem.

»Tovariš, ali ste morda razmišljali o Stirupu?« je začel Stevan, potem ko je Kole vstopil in sédel. »Morda ste se spomnili česa, s čimer bi dopolnili svojo izjavo. Mogoče vam je prišlo na misel, kar ste zadnjič prezrli, morda pozabili?«

Preiskovalni je namignil na povsem določeno stvar. Kole je razumel, na kaj se nanaša vprašanje, vendar je menil, da ga Stevan izziva in da ne ve za njegovo pot v hotel, kjer se je hotel drugič sestati s Stirupom.

»Verjemite, dragi tovariš, če bi vam kaj moral povedati, me ne bi bilo treba niti vprašati, ker bi vam sam povedal,« je pohitel Kole. »Že prvič sem vam povedal vse, kar vem o tem človeku. Žal vam ne bi mogel povedati ničesar več. Kolikor se spominjam, ste me vprašali tudi to, ali vem, s kom je imel stike. O tem ne vem ničesar, lahko pa bi povprašal, če želite. Seveda bi mi morali nakazati smer in mi povedati, v katerih podjetjih je bil, potem pa bi jaz po svojih znancih morda lahko kaj izvedel. Oprostite, nič se ne vsiljujem, vendar se kot državljan te dežele ne izogibam svojih dolžnosti.«

Spored Radia Ljubljana od 10. do 16. avgusta

PONEDELJEK
dne 10. avgusta

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
6.30—6.40 Reklame
8.05 Domači napevi izpod zelenega Pohorja
8.20 Mladinski radijski roman v nadaljevanjih: James Krüss: Srečni otoki v zavetrju
8.35 Felix Mendelssohn-Bartholdy: Scenska glasba k Shakespearovemu »Snu kresne noči«
9.00 Spoznajmo orkester Martyja Golda (ponovitev)
10.10 Samospevi Ferda Juvanca za sopran in godalni kvartet
10.40 Igra pihalni orkester Ljudske milice p. v. Rudolfa Stariča
11.00 Tri arije iz Mozartove »Figarove svatbe« zapoje Elizabeth Schwarzkopf
11.15 Naš podlistek Wolfgang Koeppen: Zapiski iz Sovjetske zveze
11.35 Za ljubitelje popevk
12.00 Dag Wiren: Serenada za godala
12.15 Kmetijski nasveti — Pepika Levstek: Uporaba zelenjave v prehrani
12.25 Venček slovenskih narodnih
12.45 Klavir v ritmu
13.15 Obvestila in zabavna glasba
13.30 Bosanske narodne pesmi
13.50 Dve ogrski rapsodiji Franza Liszta
14.10 Sedem pevcev — sedem popevk
14.30 Prireditve dneva
14.35 Karol Pabor: 3 koncertne etude
Marko Tajčevič-Bogo Leskovic: 7 balkanskih plesov
15.15 Reklame
15.30 Zabavni potpourri
16.00 Listi iz domače književnosti Ciril Kosmač: Ringaraja
16.20 Operne melodije
17.10 Srečno vožnjo! (šoferjem na pot)
18.00 Družinski pogovori
18.10 Poje zbor »Jože Moškric« p. v. Slavka Mihelčiča
18.30 Sportni tednik
19.00 Zabavna glasba, vmes obvestila in reklame
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Novosti iz arhiva zabavne glasbe
20.30 Domače aktualnosti
20.50 Koncert simfoničnega orkestra Jugoslovanske Radiodifuzije
22.15 Zabavni cocktail
22.40 Za ples igra Charlie Barnet
23.10 Za prijatelje jazza

TOREK
dne 11. avgusta

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
6.30—6.40 Reklame
8.05 Oddaja za otroke
a) Otroci pojo in igrajo
b) Mihail Zoščenko: Najdba
8.35 Marijan Vodopivec: 7 miniatur za klavir
8.45 Pet pevcev — pet popevk
9.00 Dopoldanski simfonični koncert
10.10 Iz filmov in glasbenih revij
10.45 Uvodni prizor iz 2. dejanja opere »Dalibor« Bedřicha Smetane
11.00 Za dom in žene: dr. Ivan Bonač: Glivične kožne bolezni
11.15 S pevci zabavne glasbe
11.35 Klavirske skladbe Franza Schuberta
12.00 Češke narodne pesmi
12.15 Kmetijski nasveti — Inženir Jože Rihar: Pomen vetrovnih pasov za čebeljo proizvodnjo
12.25 Igra Jan Corduwener s svojim ansamblom
12.40 Nikolaj Rimski-Korsakov: Suita iz opere »Snegurička«
13.15 Obvestila in zabavna glasba
13.30 Operne arije pojo naši in tuji pevci
14.15 Pojo bratje Pirnat iz Jarš
14.30 Prireditve dneva
14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo
15.15 Reklame
15.30 Pesmi o morju
15.45 Ernest Chausson: Poem
16.00 Novost na knjižni polici S. Wolf: Vas v džungli
16.20 Od popevke do popevke
16.40 Goriva in motorji (nadalj.)
16.45 Igra Ljubljanski jazz ansambel
17.10 Belo in črno — III Igra pianistka Clara Haskill
18.00 Iz zbornika spominov
18.20 Od tod in tam
18.45 Kulturni globus
19.00 Zabavna glasba, vmes obvestila in reklame
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Poje komorni zbor akademikov iz Valparaisa v Čilu
20.30 Radijska igra Fred von Hoerschelmann: Timbuktu (ponovitev) Režija: Mirč Kragelj
21.48 Poje zabavni zbor Norman Luboff
22.15 Za ples in zabavo
23.10 Igra plesni orkester Billy May
23.30 Iz komorne zakladnice Gabriela Faureja

SREDA
dne 12. avgusta

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
6.30—6.40 Reklame
8.05 Pesmi Rada Simonitija
8.20 Mladinski radijski roman v nadaljevanjih: James Krüss: Srečni otoki v zavetrju
8.35 Mladi pevci in godci v preteklem letu
9.00 Frane Milčinski: Potovalni urad (ponovitev)
10.10 Romunska zborovska glasba
10.35 Igrajo veliki zabavni orkestri
11.00 Blaž Arnič: Šesta simfonija »Samorastnik«
11.40 Znani pevci — znane popevke
12.00 Mario del Monaco poje arije iz italijanskih oper
12.15 Kmetijski nasveti — Jože Kregar: Kako okuliramo vrtnice
12.25 Igra violinistka Noucha Doina
12.45 »Kako ozke so stezice« (venček narodnih ob spremljavi harmonike)
13.15 Obvestila in zabavna glasba
13.30 Skladbe za harfo igra harfist Jože Pikelj
13.50 Domače poskočnice
14.10 Skladbe Zorka Prelovca
14.30 Prireditve dneva
14.35 Zabavni zvoki
15.15 Reklame
15.30 Peter Iljič Čajkovski: Trnuljčica baletna suita
16.00 Naši popotniki na tujem Dušan Železnov: 72 ur v Vzhodni Afriki
16.20 Panorama zabavnih melodij
17.10 Glasbena križanka št. 8
18.00 Zdravnik Vam svetuje
18.15 S popevkami po svetu
18.45 Razgovori o mednarodnih vprašanjih
19.00 Zabavna glasba, vmes obvestila in reklame
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Igra zabavni orkester Rafaele
20.30 Opera tega tedna Giuseppe Verdi: Moč usode, I. in II. dejanje
22.15 Obisk v studiu 14
22.45 S plesnim orkestrom Les Brown
23.10 Bela Bartok: Glasba za godala, klavir, čelesto in tolkala
23.41 Majhni zabavni ansambli

ČETRTEK
dne 13. avgusta

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
6.30—6.40 Reklame
8.05 Oddaja za cicibane
a) Naši skladatelji cicibanom (otroške pesmi Janeza Kuharja)
b) Kristina Brenk: Pavji kralj
8.35 Jan Sibelius: Kralj Kristijan, orkestralna suita
9.00 Zabavna ruleta
9.35 Poje komorni zbor RTV Ljubljana pod vodstvom Milka Škoberneta
10.10 Igrata kvintet Jožeta Kampiča in trio Mose Allison
10.30 Risto Savin: Štirje odlomki iz baleta »Čajna punčka«
11.00 Glasbene razglednice
11.25 Samospevi Josepha Haydna in Modesta Musorgskega
11.50 Za dom in žene: Prehrana v visokem poletju
12.00 15 minut z Vaškim kvintetom
12.15 Kmetijski nasveti — Ing. Dušan Terčelj: Samorodnice in vinski zakon
12.25 Orkestralni operni odlomki
13.15 Obvestila in zabavna glasba
13.30 Igra Mariborski instrumentalni ansambel
13.50 Jakov Gotovac: Koleda Krsto Odak: III. rapsodija
14.10 Štirje fantje igrajo
14.30 Prireditve dneva
14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo
15.15 Reklame
15.30 Popevke se vrstijo
16.00 Iz svetovne književnosti, Arthur Miller: Pot v preteklost
16.20 Koncert po željah
17.10 Za vsakogar nekaj iz zabavne glasbe
18.00 Reportaža
18.15 Lucijan Marija Škerjanc: Gazele, sedem orkestralnih pesnitev
18.45 Radijska univerza Dr. Anton Polenc: Živalska govorica — II.
19.00 Zabavna glasba, vmes obvestila in reklame
20.00 Četrtkov večer domačih pesmi in napevov
20.30 Marko Tajčevič: Balkanski plesi
21.00 Književnost v anekdotah
21.40 Armando Trovajoli: Nočni preludij
22.15 Opera tega tedna — II. Guiseppe Verdi: Moč usode. III. dejanje
23.15 Poročila in pregled tiska
23.25 Dvajset minut z orkestrom Ted Heath
23.45 Aleksander Obradovič: Preludij in fuga

PETEK
dne 14. avgusta

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
6.30—6.40 Reklame
8.05 Komorni intermezzo
8.20 Mladinski radijski roman v nadaljevanjih James Krüss: Srečni otoki v zavetrju
8.35 Od melodije do melodije
9.00 Umetne in narodne pesmi poje obrtniški KUD »Enakost« iz Kranja p. v. Viktorja Fabianija
9.20 Z znanimi plesnimi orkestri
9.40 Uvodni prizor 1. dejanja opere »Andre Chenier«
10.10 Izbrali smo Vam...
10.35 Matija Bravničar: Tri ceprice Vilko Ukmar: Dve improvizaciji
11.00 Havajski zvoki
11.15 Naš podlistek Wolfgang Koeppen: Zapiski iz Sovjetske zveze — IV.
12.00 Otroci pozdravljajo
12.15 Kmetijski nasveti — Ing. Jelka Hočevar: Sredstva proti kalitvi krompirja
12.25 Venček narodnih
12.45 Hammond orgle v ritmu
13.15 Obvestila in zabavna glasba
13.30 Poje Ljubljanski vokalni oktet
13.50 Nastopa Pihalni orkester JLA
14.10 Slovenske narodne v priredbah za klavir
14.30 Prireditve dneva
14.35 Od valčka do calypsa
15.15 Reklame
15.30 Iz nemških romantičnih oper
16.00 Sportna reportaža
16.20 Pojeta Vilma de Angelis in Eddie Fisher
16.40 Goriva in motorji (nadalj.)
16.45 Ciganski napevi
17.05 Razgovor z volivci
17.20 Petkovo glasbeno popoldne
18.00 Kulturna kronika
18.15 Igra Zabavni orkester RTV Ljubljana
18.30 Iz naših kolektivov
19.00 Zabavna glasba, vmes obvestila in reklame
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Lepe melodije
20.15 Tedenski zunanjepolitični pregled
20.30 Simfonije Franza Schuberta (VII)
21.07 Glasbena medigra
21.15 Oddaja o morju in pomorščakih
22.15 Opera tega tedna — III. Giuseppe Verdi: Moč usode, IV. dejanje
23.10 Plesni zvoki
23.45 Poje Anita O'Day s kvartetom Oscar Peterson

SOBOTA
dne 15. avgusta

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
6.30—6.40 Reklame
8.05 Španski napevi
8.20 Pionirski tednik
8.40 Nastopajo inozemski mladinski pevski zbori
9.00 Na vrtiljaku zabavnih melodij
9.30 Drobci iz Beethovnove zapuščine
10.10 Pojeta Caterina Valente in Silvio Francesco
10.30 Arije in prizori iz Donizettijeve opere »Ljubezenski napoj«
11.00 Melodije a la carte
11.30 Zanimivosti iz znanosti in tehnike
11.45 Poje mešani zbor »France Prešeren« iz Celja pod vodstvom Jožeta Koresa
12.00 Horst Wende s svojim ansamblom
12.15 Kmetijski nasveti — Janko Lipovec: Čas obiranja sadja — priprave in skladiščenje
12.25 Violinske skladbe jugoslovanskih avtorjev igra Ali Dermelj
12.45 Četrt ure s triom Bardorfer
13.15 Obvestila in zabavna glasba
13.30 Pisani zvoki z Dravskega polja
13.50 Ansambelski prizori iz oper »Rigoletto«, »Trubadur« in »Traviata« G. Verdija
14.30 Prireditve dneva
14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo
15.15 Reklame
15.30 Lahka glasba
16.00 S knjižnega trga
16.20 Jurij Gregorc: Simfonietta
16.40 Zbori »Svobod« pojo
17.10 Za zabavo in razvedrilo
18.00 Turistična oddaja
18.15 Mali mozaik melodij
18.45 Okno v svet
19.00 Zabavna glasba, vmes obvestila in reklame
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Zabaven sobotni večer
21.00 Melodije za prijeten konec tedna
22.15 Oddaja za naše izseljence
23.10 V plesu do polnoči

II. program
22.15—23.00 Plesna glasba

NEDELJA
dne 16. avgusta

6.00—6.30 Nedeljski jutranji pozdrav
6.30 Reklame
6.40 Prireditve dneva
6.45 V tričetrtinskem taktu
7.15 Igra pihalni orkester zagrebške vojne oblasti
7.35 Od popevke do popevke
8.00 Mladinska radijska igra Draga Žalaznik: Stirje na dopustu (prva izvedba)
8.40 Zvonimir Ciglič: Suita v starem slogu (pri klavirju Marijan Lipovšek)
8.50 Poje Slovenski oktet
9.10 Zabavna matineja
10.00 Še pomnite, tovariši... Milena Ivanovič: Hrušica
10.30 Naš koncert za letoviščarje
11.00 Pol ure v plesnem ritmu
11.30 Saša Vuga: Takole pri morju s Francozi (reportaža)
12.00 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — I.
13.30 Za našo vas
14.15 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — II.
15.30 Majhen glasbeni mozaik
16.00 Humoreska tega tedna Mile Stankovič: Skrivnostno posojilo
16.20 Igra Harry Hermann s svojim orkestrom
16.40 Dva komorna zbora (nastopata moški komorni zbor iz Celja in dekliški zbor zavoda za glasbeno vzgojo v Ljubljani)
17.00 60 minut športa in glasbe
18.00 Radijska igra Hans Rothe: Med nebom in zemljo (ponovitev) V glavnih vlogah Duša Počkajeva in Stane Sever
18.49 Klavirski intermezzo
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Nedeljski intervju
21.00 Sportna poročila
21.00 Med zgodbami in skladbami
22.15 Plesna glasba
23.10 Popevke na tekočem traku
23.35 Antonin Dvořak: Godalni kvartet v F-duru, op. 96
24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

II. program
12.00 Nedeljski simfonični koncert
13.00 Napoved časa, poročila in vremenska napoved
13.10 Popevke in zabavne melodije
14.00 Slavni pevci v znanih operah
14.40 Lahka glasba
15.00 Napoved časa, poročila in vremenska napoved
15.10 Solistična glasba
15.30 Slovenske narodne poje Ileana Bratuž, na harmoniko spremlja Avgust Stanko

»RAD BI POSTAL TELESNOVZGOJNI PEDAGOG...«

Kratek razgovor z mladim delavcem Medveščkom z Raven

Telovadnica partizanskega društva Ravne na Koroškem... Pionirji skačejo in dirjajo po dvorani, plezajo na orodja, se lovijo, premetavajo po blazinah...

»Pionirji mirno! V vrsto zbor!«

Mlad vodnik je z nekaj besedami ukrotil kakšnih petdeset neugnancev. To je vodnik pionirskega oddelka, Vlado Medvešček. Lani je zaključil šolanje in se zaposlil v velikem kolektivu ravenske železarne.

Nedolgo tega smo mladega vodnika pionirjev srečali na republiškem tečaju Zveze »Partizan« Slovenije v plavanju. Vlado je bil med najboljšimi, saj je opravil tečaj z odličnim uspehom.

Te dni smo ga spet ugledali, tokrat v mozirski gozdni šoli »Partizana« Slovenije. Vodniki so z njim zadovoljni, saj je Vlado skromen in discipliniran tečajnik, vrh tega pa tudi dober praktik.

Takoj je bil pripravljen za razgovor. Sedel je v šotoru in preudarno odgovarjal na vprašanja. Njegovi odgovori so dali slutiti, da je Vlado kljub mladosti že zrel moški, ki ve, kaj hoče.

Vladov oče je tudi delavec v Železarni Ravne. Zaposlen je kot strugar. Vlado pa si je izbral drugačen poklic. Dela v obratu za šibki tok kot strojni ključavničar.

»Si zadovoljen s svojim delom?«

»Seveda,« je odvrnil. »Delo ni težko in tudi zasluži se kar dobro.«

Potem je pripovedoval o svojem športnem udejstvovanju. Veselijo ga pravzaprav vse panoge, zato je tudi precej vsestran. Pozimi smučajo. Vlado najbolj ceni smučarske skoke in je v tej panogi že večkrat tekmoval. Seveda ne pozablja tudi na telovadbo. Dvakrat tedensko vodi svoje pionirje, ki mladega vodnika verjetno na tihem občudujejo, saj je Vlado precej spreten tudi v akrobatiki in na orodju. Mladi ljudje vedno občudujejo telesno spretnost.

»Kaj pa poleti?«

Povedal je, da poleti veliko plavajo. On sam najraje plava v klasičnem prsnem slogu. Progo 100 m je v tem stilu že preplaval v času 1:28.0. Ni slabo za mladinca, ki mu nihče ne more dati tehtnih strokovnih napotkov.

Potem je Vlado še in še pripovedoval. O bodoči gradnji nove šolske telovadnice, ki jo bo verjetno finansirala Železarna. Sedanji dom »Partizana«, ki ga uporabljajo tudi šole, je namreč že tako tesen kot škatlica za sardine. Pravil je, da bo do leta 1961 dograjen tudi stadion. Sploh pa je delo v tem železarskem središču prijetno, saj vlada med pripadniki »Partizana« in športniki »Fužinarja« najtesnejše sožitje, občina in Železarna pa podpirata telesno vzgojo kolikor je le možno.

»In tvoji načrti?«

Nič ni pomišljal. Da bi rad šel v Beograd, na DIF, je dejal. Sicer je zadovoljen v svojem poklicu, vendar ga telesna vzgoja še bolj privlači. Čuti, da bi lahko še več koristil in kot telesnovzgojni pedagog vzgajal mladino.

Upajmo, da se bo Vladu želja izpolnila, saj nam športnih strokovnjakov močno primanjkuje. In Vlado je eden takšnih, kakršnih bi si želeli še prav posebno veliko.

P.

Celjska Cinkarna — prva

Prizadevno sindikalno šahovsko društvo »Edinstvo« v Rogaški Slatini je 40. obletnico ZKJ in dan vstaje počastilo z več uspelimi šahovskimi tekmovanji. Med drugim je pod vodstvom prof. J. GRAŠERJA izvedlo sindikalno moštveno prvenstvo celjskega okraja. Na tem večdnevnem napornem tekmovanju je zasedla prvo mesto celjska Cinkarna, ki je samo za pol točke prehitela moštvo domače steklarne »Borisa Kidriča«. Tretje mesto je pripadlo železarskemu sindikatu iz Štor.

Vse tri zmagovalne ekipe se bodo udeležile bližnjega republiškega prvenstva v Piranu.

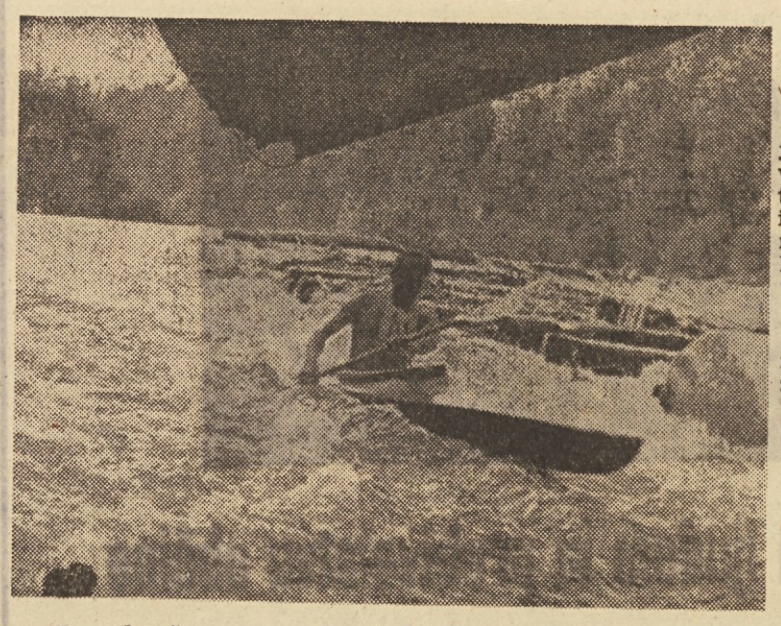

Za vodne športe se zanima čedalje več delavcev in delavk. Ne zaman, ali ne?

ČIMVEČ TAKŠNIH TEKMOVANJ

V počastitev dneva vstaje 22. julija je občinski sindikalni svet v Hrastniku priredil zaključno tekmovanje delavskih športnih iger. V predtekmovanjih in v finalu tega uspelega športnega delavskega srečanja je sodelovalo več ko 350 zaposlenih ljudi.

Na teh igrah so se najbolj izkazali člani sindikalne podružnice rudarjev iz Hrastnika, ki so zmagali v odbojki in streljanju, ter domači steklarji, ki so zasedli prvo mesto v namiznem tenisu, šahu in kegljanju. Na nogometnem turnirju pa je zmagala sindikalna podružnica Radeče.

Za letošnje delavske športne igre je bilo v Hrastniku in bližnji okolici precejšnje zanimanje med gledalci in delovnimi kolektivi. Le-ti želijo, da bi bile take in podobne športne prireditve še večkrat.

K. G.

ŠPORT

Športniki - dobri delavci

V tovarni žičnih izdelkov »Žičnar« v Celju se je v zadnjem času močno razgibala prizadevna nogometna enajstorica. Enako bi lahko trdili še za privržence športnega kegljanja in namiznega tenisa. Prav zato s tem kolektivom, ki šteje samo dobrih 140 delavcev in uslužbencev, računa vsakdo, ki hodi na sindikalna športna tekmovanja v Celju.

Za dokaz samo nekaj zadnjih rezultatov nogometnega moštva. Po vrsti so premagali »Partizan« (Šmartno ob Paki) 5:4, »Partizan« (Žreče) 6:3, »Partizan« (Laško) 3:2, Kovinotehno 4:2, Ingrad (Celje) 5:4 ter Konus iz Slovenskih Konjic 2:1 in 4:0.

Pred kratkim je Žična povabila v goste kegljače in namiznoteniške igralce sindikalne podružnice papirnice iz Vevč. Nogometaši so gladko zmagali 5:1, medtem ko so kegljači izgubili z malenkostno razliko sedmih keglov. Zanimivo je, da so v povratnem srečanju nogometaši zmagali vnovič (4:0), kegljači pa izgubili za 4 točke.

Do začetka novih delavskih športnih iger v Celju, ki so pravkar sredi razpleta, nogometna enajstorica Žične od 15 tekem ni izgubila nobene; šele v tem tekmovanju se ji je zataknilo, saj je izgubila z moštvom IDRA 3:0. Igralci so brzkone podcenjevali nasprotnika.

Za marsikatero lepo presenečenje poskrbijo občasno tudi kegljači. Tako so nedavno tega zmagali nad podzveznim ligašem in Kovinotehno, kar s prednostjo 60 keglov. Na delavskih športnih igrah pa so se plasirali razmeroma zelo dobro, če upoštevamo, da sploh ne trenirajo redno.

Uprava podjetja in sindikalna podružnica podpirata športno dejavnost svojih delavcev in uslužbencev, saj sta izredno zadovoljni z njihovimi uspehi na športnem področju, enako pa tudi z delom v rednem delovnem času.

Vladimir Lipovšek

NA ČRNO-BELIH POLJIH

Vojskovodje za kulisami

V zadnjih mesecih se je spet razvnela »vojna« okoli šahovskih sekundantov ali pomočnikov, kakor bi jim lahko po domače rekli. Minulo jesen je bilo prelitega mnogo žolča okoli tega, zakaj si je naš državni prvak Gligorič izbral za sekundanta na medconskem šahovskem turnirju v Portorožu mednarodnega mojstra Puca namesto enega izmed preostalih velemojstrov ali vsaj mednarodnega mojstra iz Beograda, kjer stalno živi. Zdaj pa je bilo slišati glasove proti Stupici, sekundantu našega državnega mladinskega prvaka Parme na svetovnem mladinskem prvenstvu v Švici, češ, kaj neki bo lahko za svojega varovanca napravil — mojstrski kandidat.

Pustimo ob strani še vedno nerešeno vprašanje, ali je sekundantstvo v šahu po moralnem zakoniku prav ali ne, zadovoljimo se z dejstvom, da tako je in pohitimo raje nazaj v zgodovino ter poglejmo, kdaj beleži prvega sekundanta, prvega pomočnika v šahovski igri. Saj je to neopazno prodrlo tja do zadnjega kluba. Ali mar tudi tam ne analizirajo prekinjenih partij recimo za klubska prvenstva s prijatelji? Tudi to je neke vrste sekundantstvo, čeprav ne v takem pomenu besede kot na velikih turnirjih.

Prvi si je omislil pomočnika drugi svetovni prvak Lasker. Tega bo kakih 50 let, ko se je pojavil z njim na bojišču. Vendar pravijo šahovski zgodovinarji, da je bila ta Laskerjeva poteza bolj zaradi zunanjega videza, kot pa zaradi potrebe. Potem je bilo tega počasi vedno več (ko sta Aljehin in Euwe leta 1937 igrala povratni dvoboj, sta bila oba tudi po tej plati oborožena), dokler ni to postal v zadnjih letih reden pojav na vseh važnejših mednarodnih šahovskih prireditvah.

Kakšna pa je pravzaprav naloga šahovskih sekundantov? Kakor je včasih priča v dvoboju urejala vse obrobne posle, tako je nekaj podobnega tudi tu. Med samo partijo, kakor nekoč v dvobojih, je sekundant le mrki opazovalec. Tistih pet ali koliko ur traja, ne more prav nič pomagati. Toda moti se, kdor misli, da se partija začne, ko sodnik sproži uro, ali recimo s prekinitvijo že konča. Ne, začenja se mnogo prej, preden si sedeta igralca nasproti, potem analize nedokončanih partij itd. Tu pa se pravzaprav začenja delo, marsikdaj krvavo delo igralčevega sekundanta. Tekmovalca, ki mu je zaupan, mora pripraviti za vsako srečanje posebej. Glede na zbrana obvestila o nasprotniku mu svetuje, katero otvoritev in varianto naj izbere, kako naj usmerja igro, v središnico ali končnico, po prekinitvi analizira ali pomaga analizirati in še marsikaj drobnega opravi. Včasih je ta drobna pomoč, veliko prijateljstvo v vsakdanjem življenju še važnejše, zlasti, če se igralec znajde v krizi. Vzemimo spet za primer lanski medconski turnir v Portorožu. Gligoriča je nezaslužen poraz v partiji z Islandcem Olafssonom psihično močno pretresel in dolgo ni mogel najti starega ravnovesja. Prav Puc s svojim optimizmom in dobro voljo je tedaj izredno pozitivno vplival na našega šampiona, mu pomagal spet na noge. In končni rezultat — drugo mesto.

Prav iz teh razlogov ne bomo srečali jeseni na Bledu med sekundanti samo velemojstrov, temveč tudi kakšnega mojstra za stopnjo nižjega, »samo« mednarodnega ranga. Keres je že ravnal tako in se odločil za dolgoletnega prijatelja Mikenasa, Benkö pa se ozira po Jugoslovanih inž. Fudererju ali Mariću. Zatorej — ni odločilne važnosti šahovski rang sekundanta, temveč tudi ona druga, nešahovska, človeška plat. Lanski Gligorićev in letošnji Parmin primer sta to že dokazala.

OHO-AHA

OHO, to so bile v nedeljo dirke! Na Ljubelju namreč: sprva so se podili proti vrhu tega karavanškega prelaza drzni motoristi in avtomobilisti iz Švice, Avstrije, Zahodne Nemčije, Italije in Jugoslavije, nato pa še novinarji. Pa ne na vrh Ljubelja, marveč tja proti Tržiču. Prireditelji so to pot prvič smotrno poskrbeli za nemoten promet v tej gneči, seveda s pomočjo LM, toda pozabili so na novinarje in radijske reporterje. Le-ti so po dirkah ostali uklenjeni na platoju pri carinarnici še lep čas po dirkah. Nato pa se je začela množična dirka, kajti ljubeljske dogodke je bilo treba posredovati tudi tistim, ki niso prišli na prelaz. Smrtnih žrtev v tej dodatni točki ljubeljskega sporeda baje ni bilo, tako vsaj pravijo časnikarji.

AHA, slovenski košarkarji so pa bistre glavice. Poletne počitnice so izkoristili za vojno s papirji. Za zeleno mizo so se te dni kregali kar na dveh frontah: košarkarji »Ljubljane« zase, igralci »Maribora« in republiške zveze pa kar skupaj. Ali bo kaj prida od tega prerekanja tudi pod koši, pa ne ve povedati nihče.

OHO, zvestoba pa taka. Igralci varaždinske nogometne enajstorice Varteksa, ki je onemogočila slovenskemu zastopniku Braniku iz Maribora vstopiti v II. zvezno ligo, se bo te dni razšla na vse vetrove. Vogrinčič gre k zagrebškemu Dinamu, Balent na Reko, odlično levo krilo k ljubljanskemu Odredu, pa tudi več drugih igralcev bo menjalo svojega gospodarja. Igralci se selijo iz različnih nagibov, med katerimi pa ni na zadnjem mestu — denar...

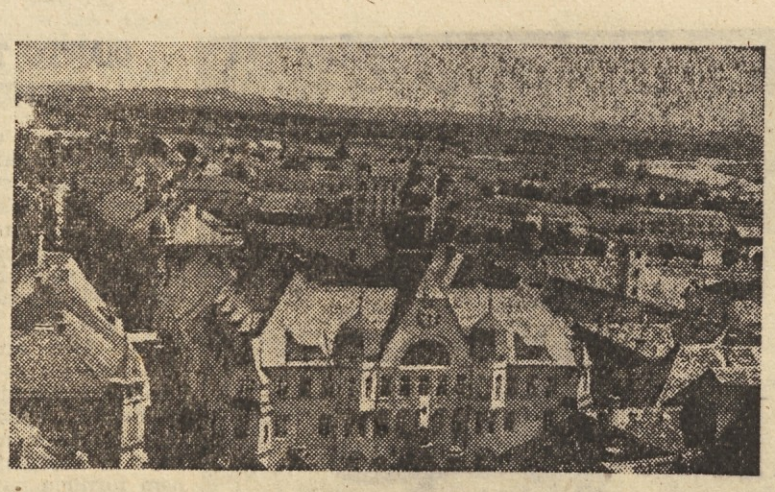

Vsem delovnim ljudem in prebivalstvu občine

PTUJ

čestitamo k občinskemu prazniku 8. avgustu, ki ga letos prvič praznujemo, in k 17. obletnici herojske borbe Lackove čete, ki je bila 8. avgusta 1942 v gozdičku Laze pri Mosteh. Želimo vam mnogo nadaljnjih uspehov in zmag v graditvi socializma in pri napredku v gospodarstvu občine Ptuj v delovnih kolektivih in v kmetijstvu.

Hkrati pošiljamo naše borbene pozdrave in iskrene delovne pozdrave ob 40. obletnici Komunistične partije Jugoslavije!

Občinski sindikalni svet Ptuj s sindikalnimi podružnicami:

Tovarne glinice in aluminija »Boris Kidrič«, Kidričevo
Tovarne »Avtoopreme« Ptuj
Tovarne »IKLIP« Ptuj
Elektro Maribor-okolica — obrat Ptuj
Tovarna volnenih izdelkov Majšperk
Tovarne strojil Majšperk
Tekstilna tovarna in barvarna Ptuj
Tovarna perila in konfekcije »Delta« Ptuj
Kmetijsko gospodarstvo »Dravsko polje« Kidričevo
Kmetijsko gospodarstvo »Haloze« Ptuj
Kmetijsko gospodarstvo »Ptujsko polje« Ptuj
Gradbeno podjetje »Drava« Ptuj
Gradbeno podjetje »Remont« Ptuj
Opekarna Žabjek Ptuj
Vodna uprava »Drava« Ptuj
Vodna uprava »Pesnica« Ptuj
Žaga — Rogoznica Ptuj
Gozdno gospodarstvo »Dravinja« Ptuj
»Petovia« Ptuj
Mlekarna Ptuj
Ptujska tiskarna Ptuj
JŽ delavnice Ptuj
JŽ postaja Ptuj
JŽ progovna sekcija Ptuj
JŽ postaja Kidričevo
Okrajni cestarji Ptuj
Pošta Ptuj
Zadružna poslovna zveza Ptuj
Gozdarska poslovna zveza Ptuj
Kmetijska strojna postaja Ptuj
Živinorejski veterinarski zavod Ptuj
Trgovsko podjetje »Panonija« Ptuj
Trgovsko podjetje »Izbira« Ptuj
Trgovsko podjetje »Merkur« Ptuj
Trgovsko podjetje »Les« Ptuj
Trgovsko podjetje »Perutnina« Ptuj
Trgovsko podjetje »Slovenske Gorice« Ptuj
Trgovsko podjetje »Javor« Ptuj
Trgovsko podjetje »Vinarska zadruga« Ptuj
Gostinci Ptuj
Komunalno podjetje Ptuj
Kovinske delavnice Ptuj
Pekarsko mlinsko podjetje »Vinko Reš« Ptuj
Mizarna — žaga Ptuj
Pletarna Ptuj
Strojne delavnice Ptuj
»Krojači — šivilje« Ptuj
Obrtne delavnice, Lovrenc, Dravsko polje
Obrtne delavnice Kidričevo
Zavod za zaposlovanje invalidov
Občinski ljudski odbor
Okrajno sodišče Ptuj
Bančni uslužbenci Ptuj
Zavod za socialno zavarovanje Ptuj
Splošna bolnišnica Ptuj
Zdravstveni dom Ptuj
Zdravstveni dom Kidričevo
Dom onemoglih Muretinci
Dom defektne dece Dornava
Prosvetni in znanstveni delavci Ptuj
Sindikalna podružnica »Kmetijskih zadrug občine Ptuj s svojimi sindikalnimi skupinami kmetijskih zadrug

OBVESTILO

vsem podjetjem, gospodarskim organizacijam, ustanovam, zadrugam, upravnim odborom, delavskim svetom, strokovnim šolam itd.

»Nova proizvodnja«, glasilo Zveze inženirjev in tehnikov LRS, je izdala v prejšnjih letih že dvakrat »Gospodarski adresar LRS«. Vsi ti adresarji so pošli, zaradi sprememb pa je našemu gospodarstvu nujno potreben nov sodoben adresar. Zato se je »Nova proizvodnja« že lotila dela za izdajo novega sodobnega »Gospodarskega adresarja LRS«.

Pozivamo vse gospodarske organizacije, naj nam pošljejo svoje podatke za objavo v »Gospodarskem adresarju« in sicer:

1. Temeljna dejavnost
2. Planska grupa, podgrupa in stroka
3. Natančen naziv podjetja, kraj, pošta, železniška postaja, telefonske številke, telegramski naslov, številko tekočega žiro bančnega računa
4. Poslovalnice, obrati, skladišča
5. Popis proizvodov, trgovskih artiklov, uslug itd.
6. Imena upravičenih in pooblaščenih podpisnikov.

Ta tisk teh podatkov naj podjetje nakaže na tekoči račun »Nove proizvodnje« znesek 1000 din. Hkrati naj vsako podjetje in gospodarska organizacija sporoči, koliko izvodov adresarja naroča. Približna cena bo adresarju 1500 din.

Obenem vabimo vse naslove, naj se naroče na »Gospodarski koledar 1960«, ki je že v tisku. Cena enemu izvodu bo 1000 din.

»NOVA PROIZVODNJA«
glasilo Zveze inženirjev in tehnikov
Ljubljana, Trubarjeva 15,
p. p. 407, tek. rač. 600-70/3-1142,
telefon št. 32-472

Občinski ljudski odbor
Občinski komite ZKJ
Občinski odbor ZB
Občinski odbor LM
Občinski odbor ZVVI
Občinski odbor SZDL
in Občinski odbor ZROJ

Čestitajo vsem občanom, vsem delovnim ljudem in vsem prebivalcem občine k občinskemu prazniku

PTUJ

8. avgustu

z željo, da bi pod vodstvom v revolucionarni borbi prekaljene Zveze komunistov dosegali čimvečje uspehe pri graditvi naše socialistične domovine.

Četrti občinski praznik občine Videm-Krško bodo proslavili v znamenju dela

Ko so se vračali izseljenci...

Spominjam se...

Spominjam se tistega zadnjega julijskega dne 1941. leta, ko so sovražni vojaki nabili na naš plot, ob katerem smo se tako radi igrali, lepak z grozljivim razglasom:

»V zvezi s komunističnim rovarjenjem so prijeli včeraj na Spodnjem Štajerskem sledeče osebe:

Josef Graber, cestni delavec iz Gurkfelda;

Peter Jernejc, gozdarski uradnik iz Gurkfelda;

Felix Kaplan, občinski nameščenec iz Gurkfelda;

Emil Kaplan, brivski pomočnik iz Gurkfelda;

Fratz Kaplan, brivski pomočnik iz Gurkfelda;

Franz Kastelic, cestni delavec iz Gurkfelda;

Raimund Kastelic, cestni delavec iz Gurkfelda;

Johanna Uranjek, učiteljica iz Greisa bei Cilli;

Anton Preskar, urar iz Gurkfelda;

Franz Preskar, brivski pomočnik iz Gurkfelda.

Te osebe, ki so jih zalotili v skupini, so posedovale orožje, municijo in razstrelivo (razstrelilne patrone in zažigalne vrvi) in so imele pri sebi razen tega veliko število upornih tiskovin. S tem so te osebe prekršile odredbe šefa civilne uprave, za kar odloča odredba o orožju, municiji, razstrelivu in vojnem orodju z dne 17. maja 1941 smrtno kazen.

SMRTNA KAZEN JE BILA IZVRŠENA DANES ZJUTRAJ.

Tako bo tudi vnaprej vsakršno upiranje proti obstoječemu upravnemu redu takoj kaznovano.

Marburg a. d. Drau, dne 30. julija 1941.

Šef civilne uprave na Spodnjem Štajerskem.«

Odjeknili so streli...

V gozdovih med Brežicami in Dobovo je slovenska kri napojila našo zemljo. Deset življenj je ugasnilo, še predno je začelo prav živeti. Še v smrtnem hropu je vzkipel iz prestreljenih prs en sam vzpodbujajoč vzklik:

»Živela svoboda — smrt okupatorjem!«

Spominjam se, kot bi bilo včeraj...

Še so viseli podobni lepaki na našem plotu, toda mi se ob njem nismo več igrali. V naša srca se je prehitro vselila trpka bolečina.

Potem se spominjam samo še enega, velikega lepaka, ki ga ni nihče nikoli do konca prebral, kajti lepak je naznanjal izselitev vseh slovenskih družin iz tiste zemlje, ki jo je že napajala naša, slovenska kri...

Kolona za kolono se je pomikala v negotovost. Solze so se strdile od neme bolečine in kot kamen padale nad razore, ki jih je moral zapustiti slovenski kmet.

V spodbudo in upanje so se oglasile v naših gozdovih partizanske puške, ki so gromovito naznanjale vsem izseljencem: »Še se boste vrnili — vrnili v svobodno domovino!«

Svojo zakletev je partizanska vojska izpolnila. Priborila je svobodo. Izgnala sovražnike! In dala je zemljo njim, ki jim je bila nasilno odvzeta.

Spominjam se sončnih avgustovskih dni. Nestrpno smo jih čakali iz nemških taborišč, iz Srbije, iz Francije in kdo ve, kje vse je bil pregnan naš človek. Zdaj so se vračali z udrtimi ličnicami in s črnimi kolobarji pod očmi. Ta in oni je prinesel s sabo poleg skromnih cunj še bolezen. Mnogi se sploh niso več vrnili. V tuji zemlji so ostale njihove kosti...

Pa je kljub vsem tegobam zaorila pesem pri nas — pesem na srečno vrnitev tistih, ki jim je bilo dano dočakati svobodo. Prazni domovi so jih čakali in s plevelom zarasle njive ter vinogradi. In v takem opustošenem domu smo začeli živeti novo življenje...

V spomin na vse te dogodke praznuje občina Videm-Krško letos že četrtič svoj občinski praznik v času od 9. avgusta do 16. avgusta.

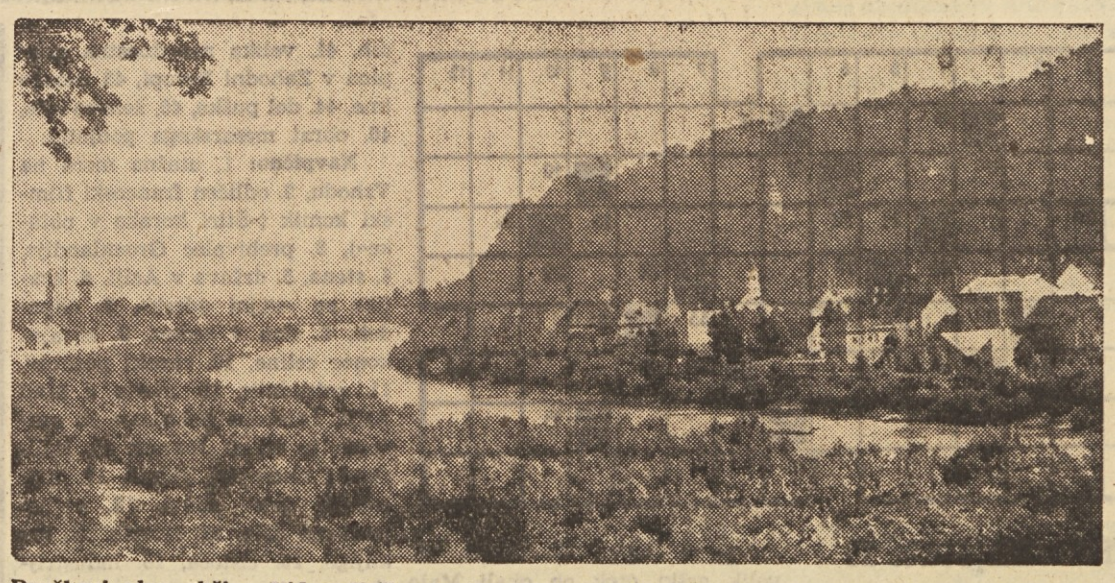

Družbeni plan občine Videm-Krško za leto 1959 predvideva, da se v tem letu nadaljuje izgradnja vodovoda do Zdravstvenega doma, oziroma stadiona, in nekateri odcepi na Vidmu. Dela na modernizaciji ceste od Hočevarjevega trga do Savskega mosta so se že začela, na levem bregu pa so še meritve in bodo z deli pričeli drugo leto. Nadaljevala se bo kanalizacija v delu mesta na levem bregu Save. Uredili bodo stadion »Matije Gubca« za potrebe športa in turizma. Nadaljevali bodo z asanacijo vodnih naprav na podeželju in nadaljevali z izdelavo urbanističnega plana za mesto Videm-Krško.

Spomenik prvim žrtvam iz Krškega, ustreljenim 30. julija 1941

Polovičarstvo škoduje gospodarskemu razvoju

Prebivalstvo občine Videm-Krško še vedno sestavlja v veliki meri kmečki sloj, dasiravno ustvarja industrija — se pravi: delavstvo 74 % vrednosti celotnega narodnega dohodka. Zaradi tega ni čudno, da je socialni sestav delavstva v občini Videm-Krško kmečki, da je 70 % delavcev iz vasi, ki poleg tega, da hodijo na delo v tovarno, obdelujejo doma še košček njive ali pa manjše posestvo. Prav zaradi tega se pojavljajo med delavstvom nekatere negativne tendence, saj so mnogi bolj vezani na dom, kot pa na življenje in delo v podjetju. To je v glavnem tudi eden izmed glavnih vzrokov težnji za drobljenjem ustvarjalnih sredstev na široka področja. Mnogi delavci so oddaljeni od tovarne tudi po desetino kilometrov. Zaradi zemlje, ki jo v svojem prostem času obdelujejo, pa nimajo nikakršnega interesa, da bi se preselili v bližino tovarne, kjer delajo, dasiravno jim družba, kakor tudi tovarna, to vsestransko nudi. Ob takšnem pojavu je torej razumljivo, da mnogi postavljajo vprašanje uporabe sredstev za delitev nadplač, ne da bi pri tem pomislili na dvig družbenega standarda v celoti.

Za občino Videm-Krško predstavlja tovarna celuloze in papirja glavni ter odločujoči objekt. Ker je to nova tovarna, ki je med drugim prav tako zrastla iz skupnih družbenih sredstev, opremljena z najmodernejšimi stroji, ki omogočajo visoko storilnost, je dana možnost tovarniškemu kolektivu, da ustvarja višji sklad sredstev, s katerimi razopolaga sam. Prav v vprašanju delitve dohodka v začetku kolektiv ni zavzemal vedno najbolj pravilnega stališča. Napačna so bila tudi mnenja, da je treba razdeliti med delavstvo čimveč teh sredstev, ki so jih sami ustvarili. Takšno mnenje lahko vodi kolektiv tovarne le do izoliranosti, saj razen osebnih koristi marsikateri ne vidijo splošnega gospodarskega razvoja občine in splošnih družbenih interesov.

Razvoj delavskega upravljanja v tovarni pa je dosegel že tako stopnjo, da so postali zdaj interesi kolektiva in komune isti in ne pojavljajo se več problemi pri delitvi sredstev, s katerimi razpolaga tovarniški kolektiv. Kolektiv Tovarne celuloze in papirja je v letošnjem letu v celoti razumel pobudo sindikata in predvidel nad dve tretjini sredstev za dvig družbenega standarda in za komunalne objekte. Nekatera ostala podjetja so te potrebe komune manj razumela in tudi manj storila za dvig družbenega standarda in za komunalne objekte. Nekatera ostala podjetja so te potrebe komunale manj razumela in tudi manj storila za dvig družbenega standarda. Morda so še posamezniki, ki se ne strinjajo s takšno delitvijo in ki ne vidijo potreb, katerih rešitev je v splošno korist. S takšnimi bo treba še vnaprej veliko bolj politično delati in jim preprosto razložiti, da je tudi tisti avtobus, s katerim se vozijo vsak dan na delo, del sredstev, ki so jih odstopili v družbene namene. Življenjski standard se ne more nikoli dvigniti samo z delitvijo dobička, oziroma s povečanjem osebnih dohodkov posameznikom. Dvignil pa se bo takrat, če bomo imeli dovolj stanovanj, če bo svetila v naših hišah elektrika, če bomo imeli zdravo in pitno vodo v vsaki hiši, če bomo imeli dovolj trgovskih lokalov, kjer bomo nakupovali blago za vsakdanje potrebe, če bomo imeli dobre ceste in prometna sredstva, s katerimi bomo dobavljali živila, če bomo imeli, kopališča, športne stadione in sto in sto drugih reči, ki jih sodoben in napreden človek nujno potrebuje v vsakdanjem življenju bodisi za delo, bodisi za razvedrilo. Vse to pa moramo ustvariti sami. Ne smemo biti samo upravljavci v tovarni — v majhnem, zaprtem okolju — temveč moramo biti tudi upravljavci v gospodarstvu celotne občine, okraja in republike.

Da pa bomo lahko kos vsem tem življenjskim in gospodarskim nalogam, pa se bomo morali enkrat odreči polovičarstvu. Ne more biti dober delavec v tovarni tisti, ki komaj čaka, kdaj bo zatulila tovarniška sirena, da odhiti čimprej spet na delo na svojo njivo — kot ne more biti dober kmet, saj s svojim polovičarskim delom ne more na polju pridelati toliko, da bi lahko odvajal višek pridelkov na živilski trg in s tem dvignil življenjsko raven delovnih ljudi. Naš socialistični razvoj ne trpi polovičarstva in se bo preba slej ko prej odločiti: ali delavec — ali kmet!

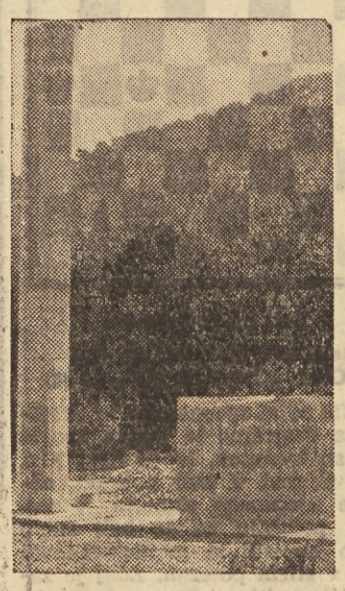

Čestitamo k občinskemu prazniku vsem občanom in jim želimo še mnogo delovnih zmag pri izgradnji naše socialistične domovine!

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR
OBČINSKI ODBOR ZB
OBČINSKI SINDIKALNI SVET
OBČINSKI ODBOR ZVVI
OBČINSKI KOMITE ZKS
OBČINSKI ODBOR SZDL
OBČINSKI ODBOR ZROJ
OBČINSKI KOMITE LM

in podjetja

TOVARNA CELULOZE »DJURO SALAJ« — ELEKTRO — KRŠKO
SPLOŠNA OBRTNA KOVINARSKA ZADRUGA
Trgovsko podjetje na debelo in drobno »RESA«
Tovarna čokolade in likerjev »IMPERIAL«
TRANSPORT: Videm-Krško
SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE »PIONIR«
Gradbeno podjetje »SAVA«
KOMUNALNO PODJETJE
KMETIJSKA ZADRUGA
AVTOTRGOVINA — Krško
VALVASORJEVA TISKARNA
KONFEKCIJA PERILA

VIDEM-KRŠKO

Krepko je bilo treba zavihati rokave

Občina Videm-Krško je bila vse do vojne po svojem gospodarskem udejstvovanju izrazito kmetijska občina in je štela komaj okoli 14.000 prebivalcev. Od tega jih je bilo izseljenih okoli 12.000. Že v stari Jugoslaviji kmetijstvo ni moglo preživljati vseh prebivalcev občine — po vojni, ko so bila polja zanemarjena in opustošena zaradi neveščnosti kmetovanja novih priseljencev med vojno — pa še toliko manj. Gospodarstvo občine je bilo treba zategadelj dvigniti iznova na čisto novih principih — na socialistični podlagi. To je bila težka naloga, kajti okupatorjeva zapuščina je bila borna. Toda naš človek v tem predelu Posavja ni klonil, čeprav sta ga izgnanstvo in tujina docela izmozgali. Krepko je bilo treba zavihati rokave in sprva se je bilo treba marsičemu odreči. Kot si je kmet za silo popravil svoj dom in spet uspešno obdelal svoja polja — tako se je vse bolj vključeval v skupnost in pomagal graditi gospodarstvo svoje občine — svoje domovine.

Uspehi tega vztrajnega in dostikrat napornega dela so bili kmalu vidni. V Vidmu je vse bolj rastla in se razširjala nova tovarna celuloze. Odvišna kmečka delovna sila je našla zaposlitev v njej. Širši razmah je zavzelo tudi gradbeništvo, ki je prevzelo nalogo: čimprej obnoviti domove, zgraditi nova stanovanja, poslovne prostore itd. Povečala pa se je tudi ostala obrtna dejavnost. Skratka: kmečki fantje in dekleta so se začeli vključevati v industrijo in obrt. S povečanjem sestava prebivalstva občine Videm-Krško v korist delavcev je zavel v tej občini tudi naprednejši duh.

Danes je na 25.751 ha površine v občini Videm-Krško 19.061 prebivalcev — od tega 12.131 kmečkega prebivalstva. Medtem ko je bilo pred vojno kmečko prebivalstvo skoraj v večini, pa vidimo, da je šel po vojni prirastek prebivalstva v korist delavskega razreda.

Industrija zavzema tudi v krški občini vse važnejše mesto. Tako vidimo, da je od celotnega družbenega bruto proizvoda v vrednosti 7.478,320.000 din prispevala industrija v lanskem letu samo za 5.327,112.000 din vrednosti družbenega bruto proizvoda, med tem ko je bila vrednost družbenega bruto proizvoda v kmetijstvu ocenjena le na 1.215,758.000 din. Od celotnega narodnega dohodka občine Videm-Krško v višini 3.286,046.000 din je prispevala v letu 1958 industrija 2.208,399.000 din, kmetijstvo pa le okoli 631,824.000 din. Po družbenem planu za leto 1959, pa bo ta razlika v korist industrije še višja, saj se bo vrednost družbenega bruto proizvoda povečala v industriji nekaj manj kot za 1 milijardo ali 10 % več, medtem ko ostane ta vrednost v kmetijstvu skoraj ista kot lani.

Povečanje proizvodnje v industriji bo doseženo zaradi vključitve obrata belilnice v Tovarni celuloze in papirja »Djuro Salaj« v proizvodnjo, deloma pa zaradi boljšega izkoriščanja dosedanjih industrijskih kapacitet in večje produktivnosti dela.

Kolektiv tovarne celuloze in papirja pa stremi za tem, da bi dobila tovarna še drugi papirni stroj, s katerim bi se povečala proizvodnja papirja na 60.000 ton letno vrednost bruto proizvoda pa na preko 10 milijard. Zahteva po drugem papirnem stroju je vsekakor upravičena, saj je tovarna že tako grajena, da lahko s čim manjšimi stroški postavijo v njo še en stroj. Postavitev tega stroja bi stala le 3 milijarde 300 milijonov din. Od tega bi prispeval tovarniški kolektiv sam 1 milijardo. Postavitev papirnega stroja v kakšni drugi tovarni bi stala najmanj 5 milijard din.

V zvezi s tem se kolektiv bavi tudi z mislijo, da bi na savskem nabrežju od Vidma-Krškega do Brežic zasadili na več kot 100 ha površine topole in si tako v neposredni bližini zagotovili del surovin za proizvodnjo papirja. Ker imajo videmsko-krški papirničarji že bogate izkušnje v proizvodnji papirja, je njihova želja po drugem stroju vsekakor upravičena, saj tudi ekonomski pokazatelji upravičujejo to investicijo, s katero bi se precej pocenil roto papir.

Gradbena dejavnost v občini Videm-Krško je velika saj imajo v izgradnji skupaj 140 stanovanj in 2 provizorija. Gradnja otroškega vrtca je že v zaključni fazi, gradijo pa tudi razne trgovske objekte. Stanovanjska provizorija bosta vseljiva že letos — vseljivih pa bo že tudi nekaj stanovanj. Nasproti tovarne »Celuloza« na Vidmu kar vidoma raste novo stanovanjsko naselje. Lansko leto je bilo vloženih v stanovanjsko izgradnjo 78 milijonov dinarjev, letos pa bodo po planu vložili okoli 130 milijonov dinarjev.

Znanje je najuspešnejše orožje proti zaostalosti

Dasiravno se je z ozirom na predvojno število delavstva le-to po vojni v občini Videm-Krško občutno dvignilo (samo v tovarni celuloze in papirja jih je od skupno 2500 vseh delavcev nad 900) pa je še opaziti na vasi zaostalost in konservativnost njenih prebivalcev. Prav zaradi tega kmetijstvo v tej občini ne dosega takšnih odločujočih uspehov, kot ga doseza industrija, ki zadobiva vse širši razmah. Pričakovati bi bilo zategadelj, da bi delavci ponesli napredni duh iz tovarn na vas, saj predstavlja delavstvo v krški občini ogromen del kmečkega življa. In kljub temu ni tako!

V prvi vrsti je iskati vzrok temu v premajhni zavednosti posameznikov, ki stremijo le za osebnimi koristmi, za skupnost pa se ne brigajo.

Drugič pa je vzrok temu premajhna politična razgledanost in premajhna ideološka politična vzgoja, za katero bi morale vsekakor veliko bolj skrbeti politične in družbene organizacije tako na vasi kot v tovarni, podjetjih in delavnicah.

Občinski ljudski odbor in občinski komite ZKS sta o tem vprašanju že premišljevala. Rezultat tega je bil sklep, da bodo v občini Videm-Krško posvetili vso skrb tudi vzgoji delavcev, predvsem mladega rodu.

Tako so v Krškem že ustanovili srednjo tehniško šolo z dvema oddelkoma: strojni in elektro oddelek. V bližnji prihodnosti pa nameravajo uvesti še kemični oddelek. S tem bi še bolj dvignili tehnično znanje posamezne mladine, ki vse bolj odhaja v industrijo.

Delavska univerza, ki so jo tudi ustanovili in ki bo v jeseni pričela redno delovati, pa ima nalogo dvigati zavest ljudi s kvalitetnimi političnimi, gospodarskimi in predavanji o družbeni problematiki. Za izobraževanje odraslih bo organizirala ciklus predavanj po vaseh o kmetijski problematiki.

Za razvedrilo in kratek čas

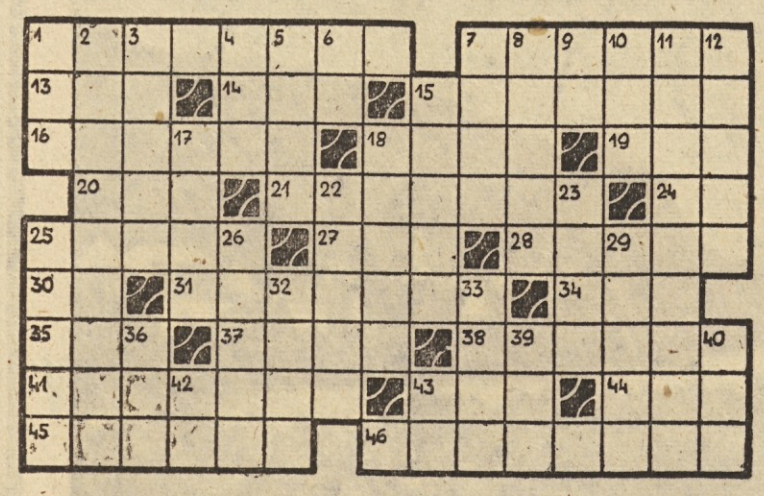

KRIŽANKA ŠTEV. 25

Vodoravno: 1. močan napad, 7. slast, 13. obžalovanje, 14. berač iz Homerjeve »Odiseje«, 15. poumetnina, 16. obokan hodnik, 18. del gledališča, 19. moško ime, 20. šivalna potrebščina, 21. poglavje v knjigi, 24. vzklik, 25. velik grški otok ob obali Male Azije, 27. reka v Angliji, 28. žensko krilo, 30. oznaka za neznanca, 31. stolp pri džamiji, 34. poželenje, 35. splošen naziv za vse otoke našega Podonavja, 37. moč, 38. pozitivna postavka pri računih, 41. velika narodnostna skupina v Zahodni Evropi, 43. moško ime, 44. del puške, 45. žensko ime, 46. obrat mesarskega podjetja.

Navpično: 1. utežna mera na Vzhodu, 2. odličen francoski filmski komik (»Štiri korake v oblake«), 3. prebivalec Groenlandije, 4. stena, 5. država v Aziji, 6. kratica za »vojni odsek«, 7. odpadek, 8. dan v tednu, 9. skrajni konec celine, 10. rimski pozdrav, 11. sotrudnik, 12. mesto v Mali Aziji, katerega obleganje in uničenje je opisal Homer, 15. italijanski naziv za Videm, 17. najmanjši delec snovi, 18. veliko glasbeno delo, 22. letopis, 23. del knjige, 25. čistoča, 26. industrijsko mesto na Hrvatskem, 29. pozivi, 32. naslov Cankarjeve črtice, 33. papa, očka, 36. naplačila, 39. kovanje, 40. ime filmske igralke Gardner, 42. sosedna soglasnika, 43. pijača starih Slovanov.

Humoreska

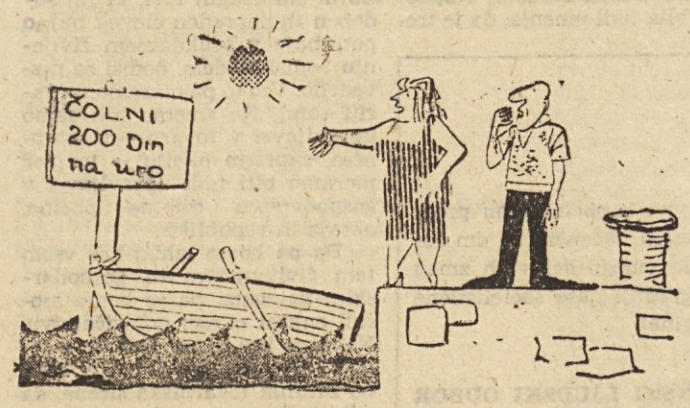

TAKOJŠNJA ASOCIACIJA

— Ko se vrneva domov, bova preselila vse podnajemnike v čolne!

BREZ BESED

V OKREPČEVALNICI

— Tone je pa danes nekam raztresen: limono je dal v limonado!

JASEN JEZIK

— Koliko časa pa ostanete na morju?
— Trideset tisoč!

Kombinirajmo

ŠTEV. 30

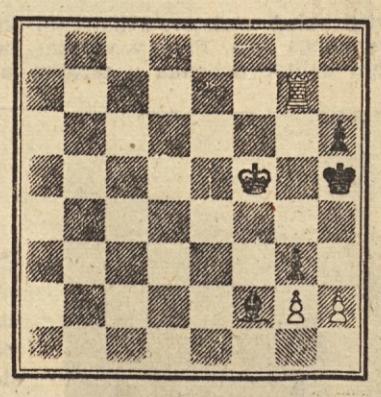

Beli na potezi dobi

Beli: Kf5, Tg7, Pg2, h2 (4)
Črni: Kh5, Lf2, Pg3, h6 (4)

Nič se ni spremenilo od prejšnjega diagrama le turška krogla je tisti trenutek, ko je Karl XII. najavil mat v treh potezah, odnesla njegovega skakača. V novem položaju se je beli samo malo zamislil in je napovedoval mat v štirih potezah. Zdaj je zadeva nekoliko težja, toda ideja, izrabiti neugodno postavo črnega kralja, še vedno velja. Bo šlo?

REŠITEV KRIŽANKE IZ PREJŠNJE ŠTEVILKE

Vodoravno: 1. kakadu, 6. muzika, 11. ri, 12. doktrina, 15. aj, 16. Ida, 18. koruza, 19. jod, 20. Mars, 22. raba, 23. pesa, 24. gad, 25. mr, 26. sel, 27. obod, 29. svit, 31. skok, 34. Don, 35. Krakov, 37. Ata, 38. Rn, 39. ranjenec, 41. on, 42. Angola, 43. akcent.

KUPON 25

Rešitev šahovskega problema štev. 30: 1. h:g3 Le3, 2. Tg4 Lg5, 3. Th4+! L:h4 in zdaj spet 4. g4 mat.

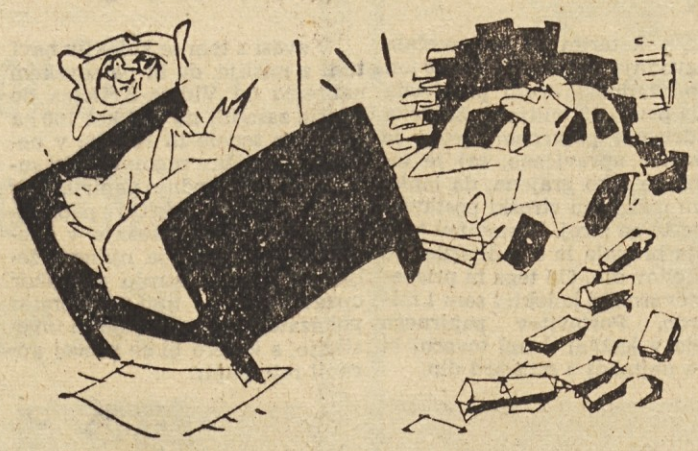

NATANKO PO PREDPISIH

— Kaj pa se razburjate?! Saj tu nikjer ne piše, da je parkiranje prepovedano!...

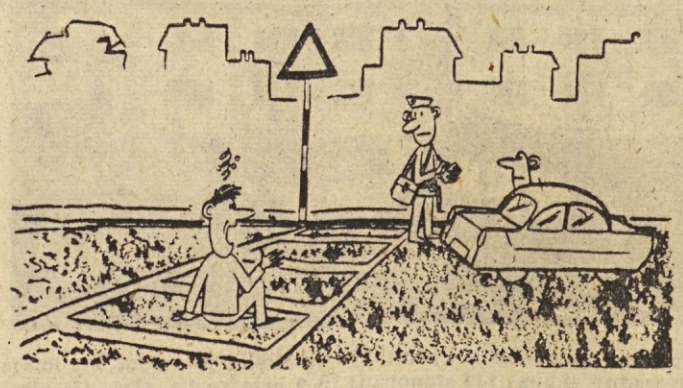

NESPORAZUM

— Ne, ne, tovariš miličnik, saj me ni podrl! Sam sem se onesvestil, ko sem videl, da je zaustavil avtomobil pred prelazom za pešce in mi dovolil prednost...

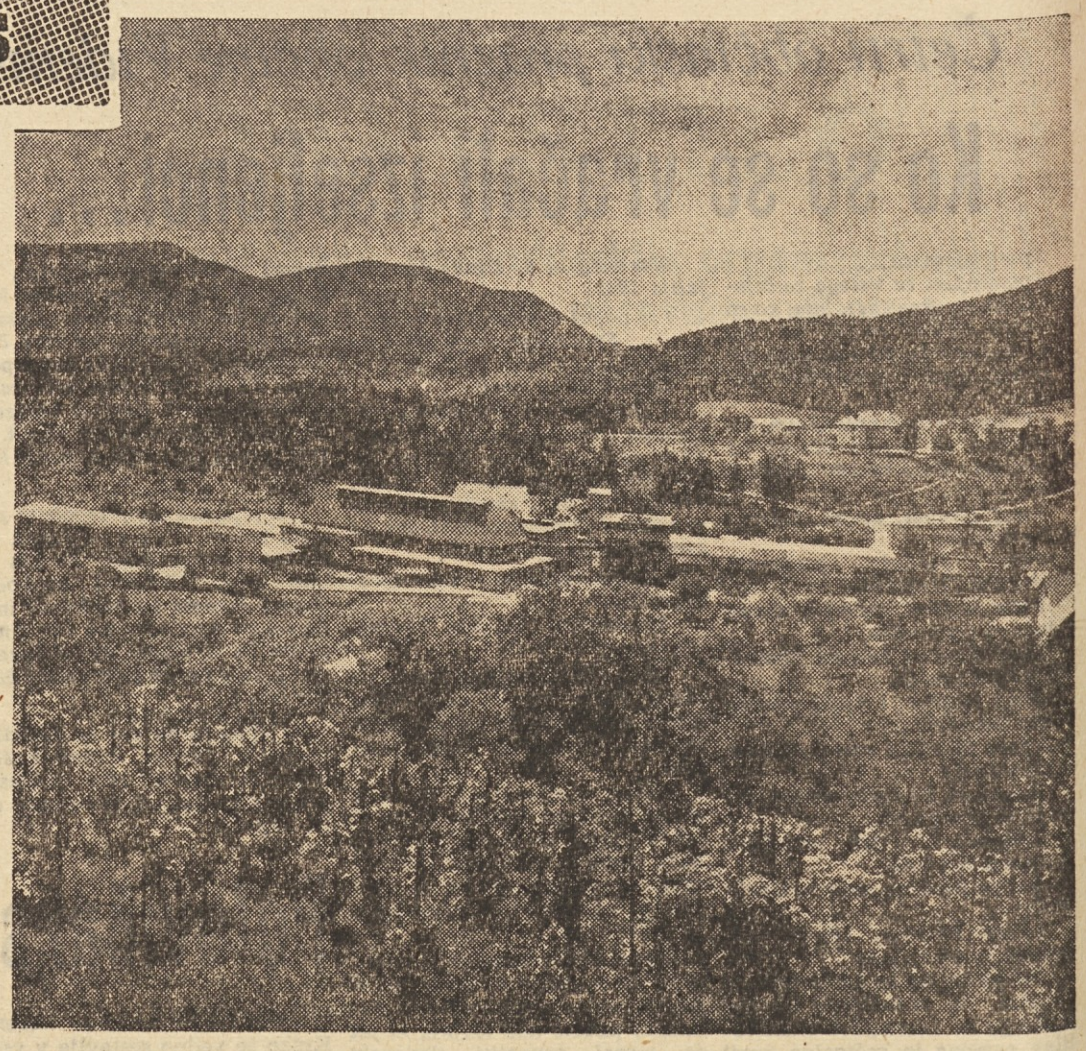

NAŠA NAGRADNA UGANKA

Posnetek, ki vam ga tokrat posredujemo, kaže eno naših pomembnih tovarn; tovarna, ki je na sliki, je sicer že starejša, vendar proizvaja pomembne izdelke, ki jih med drugim nujno potrebuje tudi naše obrtništvo. Tovarna stoji v kraju na južnem vznožju Pohorja, kjer je razvita tudi lesna industrija: Odgovorite nam:

● Kje stoji ta tovarna in kako se imenuje ter

● s katerimi našimi podjetji ta tovarna proizvodno sodeluje.

Rešitev s kuponom nam pošljite najpozneje do prihodnjega četrtka, to je do 13. avgusta, na naslov našega uredništva, Ljubljana, Kopitarjeva ulica 2. Na pisemski ovitek ne pozabite napisati »Nagradna slikovna uganka«!

Med reševalci, ki nam bodo pravočasno poslali popolne in pravilne odgovore, bo žreb izbral enega, ki bo prejel denarno nagrado v znesku

5000 dinarjev

Žreb je izbral med rešitvami, ki smo jih prejeli na našo slikovno uganko v prejšnji številki, odgovor Milke Ogorevc, Artiče 48 pri Brežicah. Nagrado 5000 dinarjev, ki ji jo je žreb prisodil, ji bomo poslali po pošti.

Pravilen odgovor na našo slikovno uganko v prejšnji številki pa se glasi.

Tovarna, ki je bila na sliki, je tovarna celuloze in papirja »Djuro Salaj«, ki stoji v Vidmu-Krškem. V njej izdelujejo časopisni papir in sulfitno celulozo. Stari obrat tovarne (sulfitna celuloza) dela že od 1939. leta, novi obrat (za časopisni ali roto papir) pa od avgusta 1955. leta. Glavna surovina, ki jo ta tovarna potrebuje za svojo proizvodnjo, je — mehki les.

Iz šestih republik

Sto tisočakov za kozarec vina!

Čeprav se sliši neverjetno, je vendarle res: kmet Majo iz okolice Titograda je plačal za kozarec vina v gostilni celih — sto tisoč dinarjev!

Pred nekaj meseci je Majo zvečer malo popival, pa je nazadnje zavil še v gostilno blizu svojega doma na »zadnji kozarček«. Ker je bilo teh »kozarčkov« prej že več, je Maju zmanjkalo denarja in je v gostilni — seveda potem ko je vino popil — plačal kar z — loterijsko srečko! Gostilničar se je najprej branil takšnega plačila, potem pa mu ni preostalo drugega, kot da je srečko res vzel. Čez nekaj dni pa je bilo žrebanje: na Majevo silno žalost in pa — kajpak! — na gostilničarjevo največje veselje je »inkriminirana« srečka — zadela sto tisočakov!

Pije kot kamela

Nedeljko Nešić je povsem zdrav mladenič in je zaposlen kot strugar v nekem beograjskem podjetju za precizno mehaniko. Toda vsi, ki ga poznajo, se zelo čudijo eni njegovih navad, ki je res vse prej kot običajna: Nedeljko namreč pije vodo — samo enkrat na teden!

Nešić zatrjuje vsem, ki se čudijo tej njegovi navadi, da tako dela iz resnične potrebe, ne pa zato, ker bi hotel vzbuditi pozornost pri drugih ljudeh. Pravi, da že več let ni nikoli žejen, če se samo enkrat v tednu dobro napije vode. Seveda na »mokri dan« malo obilneje »pogleda v kozarec« in si tako — kadar se šali, pravi, da oponaša kamelo! — nabere nekaj »zaloge« za naslednje »suhe dni«!

Bankovci kot »delikatesa«

Kaže, da brezdelje včasih tudi oslu ne prija, o čemer se je pred nekaj dnevi lahko prepričal »na lastni koži« Mustafa Rifat iz Vučitrna blizu Kosovske Mitrovice.

Mustafa je na oslu odjezdil do svoje njive, ki jo je bilo treba opleti. Ko se je pripravil k delu, je žival privezal ob bližnje drevo, poleg nje pa je položil še reči, ki jih pri delu ni potreboval. Tako je Mustafa krepko poprijel za delo in se je kmalu tako ogrel, da je slekel še suknjič in ga obesil na vejo drevesa, kjer je bil privezan osel, misleč, da bo suknjič tam pač najbolj na varnem. Dolgoušec, ki je ves ta čas debelo lenaril v senci, pa se je menda začel dolgočasiti in se je lotil »preiskovanja« Mustafovih reči. Najprej je previdno ovohal vse, kar mu je bilo dosegljivo, potem pa si je izbral suknjič za »podrobnejši« pregled. Ko je z gobcem dosegel denarnico, ki je tičala v stranskem žepu, jo je previdno izvlekel in jo z zobmi odprl, potem pa se je začel »zabavati« z bankovci, ki so bili v njej.

Ko je Mustafa opazil, kaj počne njegov osel, je bilo že vse prepozno: od 7300 dinarjev, kolikor je bilo papirnatega denarja v listnici, je ostala le — slaba, ogrizena polovica enega tisočaka! Vse drugo je osel že požrl, ne da bi si dosti belil glavo, kako draga je bila tokrat njegova »malica«.

Kako je Mustafa poračunal z dolgouhim »sladkosnednežem«, se ne ve; naslednjega dne pa se je odpravil v Kosovsko Mitrovico v Narodno banko, kjer je povedal vso zgodbo in prinesel v zamenjavo edini preostanek oslove »malice« — obgrizeno polovico tisočaka.

»Veteran« strele

V znanem beograjskem parku Kalemegdanu raste takoj za Umetniškim paviljonom staro drevo, katerega deblo je tako polno »brazgotin« in globokih brazd, kot da bi ga kdo temeljito obdelal s sekiro. Čuvaji v parku pa vedo povedati, da je v zadnjih nekaj letih v to drevo že kar petkrat — treščilo!

Zanimivo je, da to drevo še zdaleč ni največje v tistem predelu parka in da zato ni povsem jasno, zakaj strela tolikokrat trešči prav vanj. Čuvaji pravijo, da to drevo strelo kar »pritegne« in ga zato imenujejo — »veteran« strele.

Pazite na naš zaščitni znak!

Tovarna nogavic in drobne konfekcije Polzela